

Vladimir Habjan

Deset

Pred kratkim sem v Ljubljani srečal dr. Matjaža Kmecla. Tik preden sva se poslovila, mi je rekel: "Dobro delate pri Vestniku, le tako naprej." Vsake pohvale sem vesel, tudi vseh vaših, ko se srečujemo v gorah, ali tistih, ki jih pošiljate po pošti. To je tisto, kar me je deset let držalo pokonci, mi vlivalo voljo, da sem vztrajal in nisem vrgel puške v koruzo, kar je bilo večkrat zelo blizu. Ta mesec praznujemo deseto obletnico delovanja uredništva. Za samo revijo to ne pomeni skorajda nič, za ljudi, ki zanjo delamo, pa veliko. Ne glede na vse – smo le ljudje tisti, ki stojimo za papirjem, slikami, besedili, mejli ...

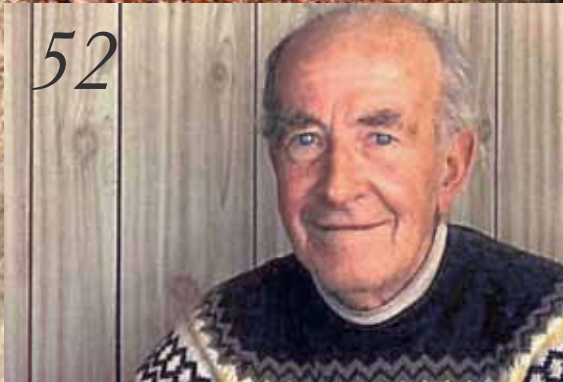
Ko sem se pred desetimi leti odločal, ali naj se lotim tega projekta ali ne, si niti v sanjah nisem predstavljal, za koliko dela gre in koliko me bo to okupiralo. Potem pa me je revija dobesedno posrkala, potegnila vase, zahtevala od mene celega človeka. In postala je moja prioriteta, ki sem ji posvečal največ prostega časa. Na primopredaji so mi v roke porinili dva lista z dvema prispevkoma in to je bilo vse. Po 105 letih delovanja revije! Nobenega arhiva, nobenih napotkov, nobene pomoči. Začeti je bilo treba skorajda z nule! Poleg tega so bili podatki katastrofalni, velik upad naročnikov, nezadovoljstvo z vsebino, obliko ... Kako ustaviti ta trend? Sam ne bi zmožel, potrebno je bilo poiskati pomoč. Pri tem sem imel, kot kaže, srečno roko, nekateri so celo rekli, da smo sanjsko uredništvo. Malo pretirano, ampak ne tako zelo daleč od resnice. Skupaj smo "premikali gore", da je revija danes tam, kjer je.

In kje je? Vzemite eno od številke revije leta 2001 in jo primerjajte z današnjo, pa boste videli! Saj še sam komaj verjamem. V časih, ko skorajda vsem tiskanim medijem naklada ugaša, smo se od številke dobrih tri tisoč približali skoraj šest tisočim. To je kvantitativni uspeh. Za kvalitativnega je bilo potrebnega še več truda, vendar je neizpodbitno dejstvo, da je Planinski vestnik danes primerljiv z najkvalitetnejšimi evropskimi gorniški revijami, tako po vsebini kot po obliki. Vesel sem, da sem z nekaj odločilnimi potezami in idejami k temu pripomogel tudi sam, na primer s sloganom revije "Planinski vestnik – revija za ljubitelje gora", z odločitvijo za povečanje formata, z vztrajanjem na rednih temah meseca ... Pa saj to se od odgovornega tudi pričakuje, kajne?

Pot do današnjega stanja pa ni bila lahka, nasprotno, bila je zelo trnova. Veliko komunikacije in strpnosti je bilo potrebne, da sem koordiniral to močno ekipo, v kateri je bilo v nekem trenutku v uredništvu kar pet doktorjev znanosti in dva magistra, vsak s trdnimi in izdelanimi stališči. Od izdajatelja smo bili pogosto nerazumljeni, obravnavani kot nekakšen tujek, večkrat kritizirani kot pohvaljeni, nekajkrat tik pred odstopom. Pa smo prebrodili tudi to, po mojem zgolj zato, ker smo delali dobro in za nas ni bilo ustrezne zamenjave.

Seveda bi se dalo marsikaj narediti še več in bolje. V uradni zgodovini planinstva je Vestnik omenjen daleč premalo, to novodobno zanemarjanje kulturnega aspekta gornišstva pa se zna v prihodnje še hudo maščevati. Rezerve so v boljši povezavi med Planinsko založbo in Vestnikom, največ pa pri promociji, trženju in oglaševanju revije. Kakorkoli obračuš, dejstvo je, da je Vestnik na trgu in odvisen od naročnikov in kupcev, pa če si to priznamo ali ne. Pravilo, da je knjigo lažje napisati kot prodati, velja tudi za revijo. Kratkoročni cilj, za katerega si zelo prizadevamo, je povečanje za osem strani.

Naj na koncu povem, da sem zelo zadovoljen, da sem imel možnost sodelovati pri tako cenjeni reviji. Upam, da sem s svojo ekipo v življenju in zgodovini revije pustil sled. Vestnik jo meni zagotovo je. Spoznal sem nekaj čudovitih ljudi in se naučil ogromno. Danes imam nekaj energije manj, ni pa mi zmanjkalo volje in idej. Torej na delo! Pripravljati naslednjo številko in v "boju" za osem dodatnih strani. Držite pesti!

- UVODNIK
- 1 **Deset**
Vladimir Habjan
- INTERVJU
- 4 **Alpinizem imam rad!**
Pogovor z Markom Štremfljem
Maja Duh
- NATEČAJ ZA KRATKO ZGODBO
- 8 **Za sanje**
Zgodba neke ljubezni
Uroš Kuzman
- LEPOTA NARAVNEGA POJAVA
- 11 **Glorija je**
Tretji oktober
Milan Vošank
- ZGODBA
- 16 **Ujetniki grape**
Na napakah se učimo
Vladimir Habjan
- NAŠE PLANINE
- 20 **Jedrc**
Ko privilegij postane način življenja
Mare Cestnik
- FOTOLOV
- 24 **Na petelinji svatbi**
Srečanje z vladarjem gozdne perutnine pod Uršljo goro
Špela Recer
- HUDA PREIZKUŠNJA
- 26 **Kukavica v Dolomitih**
Nespametno planinarjenje s srečnim koncem
Vilijem Zupanc
- IZ ZGODOVINE NAŠE NAJBOLJ OBISKANE GORE
- 28 **Od romarjev do rekreativcev**
Šmarna gora in njene poti
Tomo Šarf
- DOMOVANJE GRŠKIH BOGOV
- 32 **V prvem snegu na Olimp**
Olimp–Metedora–Delfi–Parnas
Uroš Prelovšek
- ALPINIZEM
- 36 **Pale di San Martino**
Biseri južnega dela italijanskih Dolomitov
Vanja Gleščič
- ŠPORTNO PLEZANJE V TURČIJI
- 39 **Plezalske počitnice s turškimi čari**
Geyikbayiri
Vesna Pavlovič

- VZNEMIRJENJA RAZLIČNIH IMEN
- 42 **Alpinistični kavboji**
S prijatelji v sedlu
Iztok Tomazin
- PREHRANA
- 46 **Nekoč je bilo tako**
Prazen žakelj ne stoji pokonci, pleza pa Peter Muck
- PRVA SVETOVNA VOJNA
- 49 **Feldban**
Po sledih idrijske poljske železnice
Anka Vončina
- NAŠI LJUDJE
- 52 **Slovenec med pionirji andinizma**
Peter Štrukelj
Olga Zgaga
- GEOLOŠKI KOLEDAR
- 57 **Spust v brezno časa**
Staranja gora sicer ne vidimo, a ga razumemo
Igor Drnovšek
- OBJEKTIVNE NEVARNOSTI V GORAH
- 58 **Ko Velika Baba zaropota**
Tudi v dolini še lahko preti nevarnost
Borut Mencinger
- ŠENTVIŠKA PLANOTA
- 60 **Svetel jesenski dan**
Lepota v širokih zamahih valovi preko Šentviške planote
Rafael Terpin
- IZ ZAPRAŠENIH ČASNIKOV
- 62 **Pohorski pogreb**
S sanmi na zadnjo pot
- TRENING
- 64 **Z jogo do boljšega plezanja**
Kakšne skupne točke imata joga in plezanje?
Martina Čufar
- 68 PLANINSKA ORGANIZACIJA
- 68 NOVICE IZ VERTIKALE
- 72 LITERATURA

planinski VESTNIK

REVUIJA ZA LJUBITELJE GORA

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:
Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja petnajstega v mesecu.
Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke,
ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.

111. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:
Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 87, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK: Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:
Andrej Stritar (namestnik odgovornega urednika), Emil Pevec
(tehnični urednik), Marjan Bradesko, Marta Krejan, Andrej
Mašera, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate,
Dušan Škodič

ZUNANJA SODELAVKA:
Tina Leskošek

LEKTORIRANJE:
Mojca Volkar Trobevšek, Mojca Stritar, Katarina Marin Hribar

GRAFIČNA PRIPRAVA: Repro studio Schwarz, d. o. o.
TISK: Schwarz, d. o. o.

NAKLADA: 5900 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenarocenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno. **Naročanje:** Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Dvorčakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu **080 1893 24 ur na dan.**

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino, posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport RS, Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS in Javna agencija za knjigo RS.

Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI: Igra svizcev FOTO: DAN BRIŠKI

MODRA ŠTEVILKA
080 18 93

NAROČANJE 24 UR NA DAN

Vsebine vseh Planinskih vestnikov

od leta 1895 do danes
na www.pvkazalo.si
od 1949 do lanskega letnika
v formatu pdf.

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje po gorah po navodilih iz te revije.

Marko Štremfelj

Malo je ljudi, ki dobro vedo, kaj si želijo doseči v življenju in kaj v alpinizmu. In še manj je ljudi, ki bi zajemali življenje s tako veliko žlico, kakor to počne Marko Štremfelj. Marko je zapisan stenam, goram in naravi že od malih nog.

Med letoma 1972 in 1978 je zabeleženih kar nekaj vaših prvih zimskih ponovitev različnih smeri v Julijcih in Kamniško-Savinjskih Alpah. Ste se v zimskih razmerah počutili bolj varne, bolj doma?

Zimsko plezanje v tistih časih je bilo pač izziv! Plezalo se je malo in še to ponavadi lažje smeri. Gore pozimi so nekaj

Alpinizem imam rad!

Pogovor z Markom Štremfeljem

✉ Maja Duh

posebnega, stene pa še posebej. Ne dovolijo polovičarskega pristopa, presenečajo na vsakem metru. Smer, ki si jo splezal poleti, je pozimi povsem drugačna; kot bi jo plezal na novo. Težavnost je razporejena drugače, pa še mraz naredi svoje.

Na smer se je treba pripraviti. Zima ne dovoljuje polovičarskega pristopa. Vsako takšno plezanje je poseben projekt, ki ima brez dobrih priprav le malo možnosti za uspeh. Pripraviti se je treba fizično in psihično. V tistih časih in pri tisti opremi je vsaka malo bolj težka smer pomenila tudi enega, dva ali več bivakov. Vse je bilo treba skrbno načrtovati, izbrati pravo opremo in pridobiti dobre soplezalce. S temi je bilo še najmanj težav, saj sva večino stvari načrtovala skupaj z bratom, pa tudi ostali soplezalci so bili hitro za. Zanesljivi prijatelji, ki sem jih dobro poznal in sem jim povsem zaupal. Sam sem bil prepričan, da za zimsko plezanje ni treba ravno ne vem kako dobrih razmer. Bolj važno je bilo, da smo se odločili smer preplezati in da smo se na to dobro pripravili. Vse ostalo potem je bila pustolovščina. To me je pa vleklo!

Posebno poglavje so zimске prvenstvene smeri. Že takrat sem rad fotografiral, potem pa doma cele ure porabil za pregledovanje slik in iskanje prehodov, ki jih ponavadi omogoči samo zima, ko poleti zoprne prehode prekrije s snegom in ledom. Marsikaj je lahko pozimi lažje in lepše, marsikaj pa tudi pošteno težko. Plezanje pozimi zahteva še večjo koncentracijo, vzdržljivost in več znanja in izkušenj. Ko enkrat padeš noter, ko začutiš, da obvladaš telo in vertikalo, ko te mraz ne moti več in se dve uri dolg raztežaj navidezno skrči na minute, je to neprimerljiv užitek, mamilo posebne sorte. In ko te sonce obsije na zasneženem grebenu malo pod vrhom, kjer te obdaja tišina, kjer je večina okolice pod tabo, in te vrv veže s sorodno dušo, so to trenutki, ki se ti neizbrisno vtisnejo v spomin.

Poleg hribov je bilo branje knjig in revij o alpinizmu moja velika strast. Prebral sem vse, kar je bilo slovenskega, pa še nemške in angleške gorniške revije. Hitro mi je postalo

jasno, da ima plezanje pozimi v alpinističnih krogih posebno ceno, kar je bila še dodatna spodbuda.

V Frdamanih policah ste leta 1977 v dveh dnevih z bratom Andrejem preplezali prvenstveno smer Čebelica. Smer velja za težko in eno lepših v tisti steni. Zakaj sta z bratom izbrala ravno takšno ime?

Ja, Čebelica je res lepa smer! Lahko bi rekel, da najlepša od vseh prvenstvenih. Ime je dobila zaradi najinega očeta, ki je čebelar. Kadar sva mu pomagala pri prevažanju čebel, so naju skoraj vedno nekoliko opikale, čeprav so nam nanosile dovolj okusnega medu. Tudi ta smer je taka, lepa in prijazna, vendar pa skriva tudi kakšno želo. Bivakirala sva na najbolj neugodnem mestu in naslednji dan naju je čakalo nekaj najtežjih detajlov.

Leta 1979 ste bili član odprave na Everest. Tik nad taborom 5 vam je spustil kisikov ventil in ste obrnili. Spomnimo se, da sta takrat Nejc Zaplotnik in vaš brat Andrej dosegla vrh Everesta po prvenstveni Jugoslovanski smeri. Vas ni nikoli več zamikala "mati vesolja"?

Ne! Takrat sem imel svojo priložnost, ki je pač nisem izkoristil! O tem sem večkrat razmišljal. Leto pred nami sta se Messner in Habeler v idealnih razmerah po normalni smeri povzpela na vrh brez dodatnega kisika. Vedel sem, da se da na vrh tudi brez kisika, in ko sem odložil jeklenki, sem bil tako lahek, da sem poizkusil brez njega. Pa očitno nisem bil tako dobro pripravljen, da bi v tistih temperaturah lahko prišel na vrh. Ko so mi po nekaj sto metrih plezanja za prijateljema pričeli zaradi hudega mraza dreveneti prsti na rokah, sem sedel in razmislil. V tistih višinah možgani ne delajo ravno blesteče, ampak takrat sem se odločil, da so

moji prsti vredni več od vrha, pa še Andreju in Nejcu bi ga s svojo nepreračunljivostjo lahko odžrl. Ne bom tajil solza, ki sem jih takrat pretočil. Ampak še vedno mislim, da sem se odločil prav! Popravnih izpitov pa nikdar nisem maral. Po tistem sem bil še večkrat pod Everestom, pa nanj nikdar nisem gledal kot na nedosežen cilj, ampak kot na goro, ki me je marsičesa naučila in mi veliko dala ...

Kot alpinistka vem, da vsaka plezalska izkušnja, vsaka preplezana smer pusti v plezalca določene občutke in vtise. Katera preplezana smer je naredila na vas najmočnejši vtis?

Težko bi rekel, katera. Vsaka je svoje sorte biser, ki jih med sabo ločijo le odenki. Ene izstopajo po težavnosti, ene po lepoti, spet druge po močnih doživetjih. Vseh pa se še najbolj spomnim po svojih soplezalcih. Šrauf¹ bi rekel, da je vsaka smer svoja zgodba. Spomnim se naliva v Severni triglavski steni, ko sva se z Jozlom² sredi vertikale skoraj utopila in z veliko sreče med slapovi in padajočim kamenjem cela prišla pod steno. Nič izjemnega ni bila ta vstopna varianta v Skalaško smer, pa sva pod steno sedela v tolmunu deževnice ter drug drugega trepljala po ramenih in se glasno smejala svojemu "krompirju".

Ali pa Lagardov kuloar v Les Droites, ki sva ga s Šraufom preplezala v obupnih lednih razmerah in naju je v zadnji tretjini presenetil hud snežni metež. Skoraj navpičen ledeni tobogan je spremenil v sneženo drsalnico. Po sedemin-

¹ Stane Belak – Šrauf, slovenski alpinist, gorski vodnik in reševalec (1940–1995).

² Jože Hobič, Markov leto dni mlajši prijatelj iz otroštva, s katerim je na začetku preplezal kar nekaj smeri. Jozl, Dušan Moštrokol, Andrej in Marko so začeli plezati skupaj in na odseku ter po vasi so jih imenovali Orehek.

Plezalska klasika - smer Philip-Flamm v Civetti

dvajsetih urah plezanja je sledil nočni sestop z vrha na ledenik, kjer sva izmučena sede zaspala in se zjutraj prebudila prekrita s 30-centimetrsko plastjo svežega snega.

Mogoče zimski vzpon prek Ancljevega stebra v Stenarju, kjer smo z Andrejem in Jozlom drugi dan izgubili nahrbtnik s kuhalnikom in opremo za bivanje, ki se je snel z vlečne vrvi, in potem noč predrgetali ob zmrznjenih hrenovkah ter se naslednji dan v soncu srečali s prijatelji na vrhu. Ne bi se mogel odločiti za nobeno, vse so bile po svoje posebne in vse so del mojega alpinističnega življenja.

Pri plezanju prvenstvenih smeri, pri prvih ponovitvah oziroma pri plezanju nasploh večkrat pride do kočljivih situacij, ko smer postane težka, ko je pred nami težek detajl. Mnogo plezalcev si takrat v mislih mrmra spodobudne besede, nekateri

Smer po špranji v severni steni Dolgega hrbta FOTO: ANDREJ ŠTREMPELJ

celo brundamo kakšno pesmico. Kakšen je bil vaš način, da ste odmislili strah, ste imeli kakšno svojo pesmico?

Nikdar nisem čutil kakšne posebne potrebe, da bi si kaj spodobudnega mrmral ali prepeval. Na strah gledam bolj kot na občutek, ki izvira iz lastne negotovosti in skrbi za lastno varnost. Smeri ali raztežaji, v katere sem vstopil z določeno mero strahu in spoštovanja, mi nikdar niso delali kakšnih posebnih težav. Med samim plezanjem se navadno tako živim v skalo pred sabo, da na strah ne mislim. Me je bilo pa pogosto strah pred težkimi smermi, o katerih sem veliko prebral, tako da sem večer pred plezanjem bolj slabo spal. Ko pa sem se enkrat pod steno navezal na vrv, sem pozabil na strah. Zelo rad sem si zapel na kakšnem stojišču ter si dal duška zaradi svobode, ki sem jo občutil okrog sebe.

Leta so odšla mimo. Sposobnosti niso več takšne, kot so bile v mladih letih. Kaj vas danes še privablja v gore, hribe, naravo? Vemo, da ste tudi gorski vodnik ...

Gorski vodnik sem postal že leta 1980. Vmes sem bil deset let predsednik Združenja gorskih vodnikov Slovenije. Skupaj s prijatelji smo se v tem obdobju uspeli vključiti v mednarodno vodniško organizacijo IFMGA, ki našim vodnikom omogoča, da lahko delajo kot profesionalci skoraj po celem svetu. Še vedno sem aktiven gorski vodnik z mednarodno licenco, skrbim za primerno telesno pripravljenost ter stik s plezanjem in gorami. Moj najljubši sopotnik je moja žena, ki je hkrati tudi moj najostrejši kritik in najzahtevnejši klient. Vse moje aktivnosti so povezane z naravo. Poleg plezanja sem odkril še cel kup dejavnosti, ki so mi v veliko veselje. Zlasti mi je pri srcu popotniško kolesarjenje. Skupaj z ženo in prijatelji smo prekolesarili že marsikaj in te dogodivščine so ene lepših v mojem življenjskem albumu. Le redko mislim na pretekla doživetja, zato pa neprestano načrtujem kaj novega. In tudi približno ne ostajam samo pri načrtovanju.

Se spomnite svoje prve plezalne izkušnje oziroma izkušnje, po kateri ste vedeli, da se boste še vračali v stene?

Prva smer, ki sem jo preplezal, je bila Akademska smer v Anića Kuku. S sabo me je kot povsem zelenega začetnika vzel Nejc Zaplotnik, s katerim sva tudi kasneje preplezala nekaj lepih in težkih smeri. Bil sem tako zelen, da me še strah ni bilo. Mi je šlo plezanje kar dobro od rok, le pri izbijanju mi je pod steno padel Nejčev klin. Spomnim se, kako mi je bilo nerodno in kako sem se bal, da jih bom slišal. Pa se ni zgodilo nič takega. Smer mi je ostala v spominu kot lepo plezalno doživetje v izvrstni skali z nasmejanim soplezalcem. Takrat sem prebil led in se zapisal alpinizmu. V Nejcju in starejših alpinistih na alpinističnem odseku v Kranju sem dobil odlične učitelje, gore sem imel rad že prej, med vrstniki in v bratu sem dobil odlične soplezalce, plezanje pa me je zastrupilo ...

Je v vas ostala kakšna neizpolnjena, neuresničena želja? Kakšna gora ali smer, ki vas je privlačila, a je žal niste uspeli preplezati?

Alpinizem imam rad! Je neizbrisen del mojega življenja, ki mi je zelo veliko dal. Vedno sem napravil to, kar sem želel, in če mi slučajno ni uspelo, sem vedno vedel, zakaj. Kadar se mi je zdelo vredno, sem se vrnil tja, ponavadi pa niti tega ne. Če si kaj zaželim, si to tudi privoščim. Imam pa verjetno srečo, da svoje želje tudi uresničim. Vse, kar počnem, navadno dobro premislim in načrtujem. Tako je bilo in tudi je v mojem alpinizmu.

Kakšen je vaš pogled na trenutni alpinizem? Vsi vemo, da se je veliko spremenilo: tehnika, oprema, težavnost, odnos, obveščanje o razmerah ... Vse bolj se uveljavlja tako imenovan internet alpinizem.

Ja, alpinizem je povsem drugačen. Mnogo se je spremenilo, najbolj od vsega pa metode treninga. Včasih je bil naš edini poligon skala in čez zimo telovadnica. Danes umetne stene napravijo svoje in pogosto občudujem mlade ljudi, kako lahkotno znajo preplezati zelo težke detajle. Oprema je naredila ogromen korak naprej. Po eni strani je lažja, po drugi kvalitetnejša. Zanimivo se mi zdi, da danes kljub verjetno slabši pripravljenosti lahko preplezam smer hitreje kot pa pred tridesetimi leti. Vendar pa strogo ločim med plezanjem in alpinizmom. Alpinizem je visoka šola, če hočete, akademija plezanja. V njem se skriva toliko nepredvidljivega, da kljub vsej opremi in treningu ostaja pustolovščina, ki ohranja pridih tveganja in nevarnosti. Zanj nista dovolj le oprema, moč in zanesljiva vremenska napoved. Alpinizem zahteva stabilno osebnost, intuicijo, izkušnje, sposobnost hitrega odločanja, odgovornost do sebe, soplezalca in ljudi, s katerimi živimo. Mlade alpinistične srenje ne poznam. Zato pa med vodniki srečujem mlade kolege, ki so izvrstni alpinisti, ki v marsičem presegajo kvalitete, ki se jih spominjam iz svojih let. Ni pa jih veliko! Mogoče zato, ker mora dober alpinist veliko časa preživeti v gorah, poleti in pozimi, v lepem in slabem vremenu, kar pa danes ni ravno popularno. Mogoče zato, ker v gorah vidijo le telovadnico za sproščanje adrenalina, ker ne vidijo lepot, ki jih obkrožajo, ker imajo v ušesih raje slušalke kot pa petje ptičev in šumenje vetra. Ne vem ... Kaj naj razumem pod internetni alpinizem, niti ne vem! Ne želim soditi, česar ne poznam!

Če bi bili še enkrat v mladih letih, bi kaj spremenili, kaj dodali ali bi stvari pustili enake?

Živel sem in še vedno živim zelo bogato življenje, tako polno lepega in zanimivega, da res ne bi hotel ničesar spreminjati! ◻

Smer po stebru v severni steni Malega Draškega vrha

Marko pri odkrivanju novih poti

Za sanje

Zgodba neke ljubezni¹

✍ Uroš Kuzman

¹ Zgodba je uredniško obdelana, mednaslove in podnaslove je dodalo uredništvo.

Poletni večer se je že globoko prevesil v noč. Prasketanje trsk in prijetna toplota ognja sta vsem pričela zatiskati oči. V glavo se je prikradel znani sanjavi zvok, ki je počasi vlekel vase. Sleherni šepet je izginil in srce se je popolnoma umirilo. Zazdelo se je, kot bi se bil vrtež zemlje ustavil in bi ob nje sanjah vsa narava obnemela. Le mogočni očaki so brezčasno zrl v daljavo in si tu in tam zašepetali misel, ki se je nato izgubila v rahlem vetrcu. Iz daljave se je skozi gozdove počasi prikradla nočna meglica in dajala tej noči prav posebno čarobnost. Njena utrujena glava je počivala v njegovem naročju, njen dih je bil skoraj neopazen. Njeni ustnici sta bili še vedno stisnjeni v tisti njen, čisto majhen, a vselej iskriv nasmeh. Čeravno njene misli niso bile več na tej strani realnosti, je bilo videti, kot da se še vedno nasmiha svoji sreči. Spanec pravičnega, kot pravijo. Brez vsake skrbi in zle misli.

ŽULJI IN BOLEČE KOLENO

On bdi nad njo in jo gleda. Čeprav je ura pozna, mu ni do spanca. V glavi se prelivajo misli, ujete v barve in prežete z občutki. Začuti srce, kako mu bije v prsih. Počasi, a enakomerno, utrne se spomin. Spomin na prvi dan in njene sramežljive oči. Oči, v katerih je takrat le za hip postal. Misel na neopaženo znamenje mu na usta privabi nasmeh. Tako je to vedno. Prvi dan pod objemom gora. Povsem novi, neznani obrazi in v vsakem od njih skrita zgodba. Vse je kot v mravljišču. Oči so tedaj kakor vznemirjen raziskovalec, ki postane zdaj tu, zdaj tam. Kot da bi bile primorane v enem samem popoldnevu pokukati v vsak kotiček še neodkrite dežele. Nato sledijo besede. Ene glasne in pogumne, druge plahe in pritajene. Vsak se bori za svoj košček tega planeta. Šaljive opazke se vrstijo ena za drugo. Res, tak dan je nekaj čisto posebnega. Što modrecev takrat ne bi kanilo napovedati usode posameznika v tem šopku gorskih cvetk. Čutila namreč zbegajo pozornost in glava ni več tista, ki odloča. Rojevajo se nore ideje, sprostito se zavore. Še zjutraj trop neznancev zdaj puncam v spalnih srajcah brez slehernih zadržkov poje podoknico. In četudi bi se dan ne bil končal, bi teh norčij le stežka zmanjkalo. Takrat za srce ni obstanka, še noč ga komajda umiri. A z jutrom, z jutrom pride nov dan!

Naše zgodbe so kakor poti. Slej ko prej se morajo raziti pa spet znova združiti. Nekateri kar vleče skupaj, spet druge se zdijo narazen, kot bi se med njimi razprostiralo globoko brezno. Pa vendar ni vedno tako, da bi njih smeri izbirali sami. Nekateri temu pravijo usoda, drugi naključje. Tretji prisega-

jo na neko višjo, od zgoraj poslano voljo. Ampak tu in tam se zgodbe prepletejo kar same. Brez razloga. Spontano, zvedavo in brez pričakovanj. Taka je bila tudi njuna zgodba. Njegovi ožuljeni podplati in nje boleče koleno. Samotna šepajoča popotnika se trudita ujeti urno skupino, ki bo vsak hip izginila za ovinkom zaprašene makadamske poti. Ene tistih, ki utrujene pohodnike pričakajo ob koncu izleta in jim kar ni videti konca. Ja, s takšnim scenarijem bi le stežka pričeli zgodbo, kaj šele pravljico. A knjiga vedno, tako zavoljo čarobnosti, marsikaj prikrije in nato proda kot nekaj oh in sploh nepopovljivega. A tokrat ne. Prav nič čarobno in nič romantično ni bilo to šepajoče druženje. Nekaj tistih, precej olepšanih besednih zvez, skaterimi pred otroki nadomestimo kletvice, zašepetanih v brado. To je bilo vse. Pa vendar sta ju družili ista nejevolja in naveličanost. Tudi takrat, ko sta se ujela v tisto nerodno tišino sramežljivcev, ki le stežka spravijo besede z jezika. Ampak to je bil začetek vsega. Začetek vsega tega, kar je sledilo.

SVETLA NOČ POD MILIM NEBOM

Naslednje dni so njegove oči vse pogosteje postajale v njenih. Skoraj vedno sta temu sledila sramežljiva rdečica na njenih licih in kratek, komaj opazen nasmeh, ki je vabil. Vabil s svojo sladkobo njegove oči, da so se vedno znova spet znašle v njenih. Čeprav žuljev in bolečega kolena ni bilo več, sta bila še vedno povezana. Čutiti je bilo, kako se srce vznemiri, ko sta po naključju zaradi tega ali onega razloga obtičala skupaj. Morda le za hip ali kratko opravilo, a vseeno blizu. In spet drugič je bilo čutiti, kako se iščeta

s pogledi, če jima družba drug drugega ni bila namenjena. Tu in tam sta se kot dva osnovnošolca muzajoč zazrla v tla, ko so ju v tej njuni intimi ujeli drugi in ju je podražil taborni pavliha, ker na svojem malem planetu nista vzbujala prav nobenega zanimanja za svet okoli sebe. A z vsakim dnem so ta naključja postajala vse manj naključna. Vse večkrat si ju ugledal, kako sta se v kakšnem skritem kotičku začela zapletati v neskončne pogovore, ujete v brezčasen trenutek. Vse ostalo je postalo moteče, vsak trenutek le pričakovanje novega srečanja. Vsake toliko je zastal dih, ko je kakšna, povsem nenaravna kretnja povzročila dotik. Sprva morda le kratek, na videz nenameren dražljaj, za katerega bi si oba želela, da bi trajal dlje. Nato je dotik postajal vse bolj svoboden, zaupljiv in tu in tam se je iz nerodne kretnje razvil sramežljiv objem preko ramen. To ni bila romantika sodobnih dni. Ne, tokrat čustva niso bila skrita v brneče telefone ali svetleče se ekrane. To je bila zgodba na tisti zastarel, starokopiten in že skoraj pozabljen način. Šopek cvetja in nošenje nahrbtnika, poljub na lice za lahko noč. Vsak dan nova pravljica in nov začetek, brez konca in brez kraja, ujeta v labirint občutkov, pa vendar izgubljena. A končno! Jasna, svetla noč pod milim nebom, skrita pred radovednimi pogledi štejeta utrinke. Njene dlani so bile tople. Čutil je, da bi ga lahko bile ogrele tudi v najbolj mrzli zimski noči. Utrujene misli je položila na njegovo ramo. Globok pogled v oči in njune ustnice so se prvič staknile. Popoln užitek. Kot bi prilezel na vrh Triglav. Res, želel bi si, da bi ta trenutek trajal večno! A žal, ostal jima je le še en dan.

SE POTI RAZDRUŽITA?

Ali znamo ljudje zares užiti ljubezen le takrat, ko vemo, da so nam dnevi štet? Ko nam je žal vsake ure in minute, ki je bila morda kdaj izgubljena v vetru. Kot stara zakonca sta ta dan jadrjala med drevesi, si obujala spomine in zatrjevala, kako se jima zdi, da se poznata že vse življenje. Užila sta vsak trenutek, vsako čustvo tega dne, kot bi se ne bila zavedala, da se bo njun milni mehurček zdaj zdaj razpočil in za seboj pustil praznino. Niti vedel ni, da lahko ljubi tako močno! Niti vedel ni, da je lahko tako lepo! A zakaj je bilo tako? Zakaj je bil ta dan, ki se je s tem, ko ji je noč zatisnila oči, sedaj končal, tako drugačen kot kateri koli prej v njegovem življenju? Zakaj je bilo

vse tako popolno, da so se solze kar ulile čez lice, če je težka misel zmotila to idilo? Zakaj? Morda zato, ker je globoko v sebi vedel, da vse, kar se je zgodilo tu, ni realno. Ker je vedel, da zgodbe, spisane v pravljicnih deželah, v krutosti tega sveta ne morejo obstati. Ker lahko princ obsedi na belem konju le za ta, minljiv trenutek, nato pa znova postane tak kot vsi, navaden smrtnik z v oči bodečimi napakami. Je to konec pravljice in njenega poletja? Sedaj je razumel vse tiste, ki v zadnji noči ne želijo zatisniti očesa. Morda si tako lažejo, da bo tako njih zgodba večna. Morda v to laž celo verjamejo. Vse dokler se na obzorju ne zariše jutranja zarja. Ali pa jim njihovo nemirno srce preprosto ne dovoli zaspati. Le kdo bi vedel?

Začutil je, kako mu v prsih bije močnejše in hitreje. Zazrl se je v njen obraz. Kot bi to čutila tudi ona, je z njenih lic izginjal nasmeh. Bila je še vedno lepa, a vendar zaskrbljena. Kot bi jo prav te grozeče misli obletavale v sanjah. Je to obraz, ki bi ga še vedno znal ljubiti? Se v dolini njuni poti razdružita? Odideta vsak k sebi, daleč narazen in se več ne vidita, dokler čas ne zabriše sledi tega, kar sta tu začutila. Se je sploh vredno

boriti? Res, zavidal ji je spanec, a iz svoje kože ni mogel. Svoji racionalnosti ni znal uteči. Začel je iskati neko drugo misel, bilko, ki bi mu pomagala uiti in prebroditi noč do jutra. Spominjal se je dni, trenutkov, vseh norčij, a se vedno znova vračal k njej. Bilo je brezupno. Nalahno je privzdignil njeno glavo in jo položil na blazino. Z rokami jo je v polsnu objela, kot bi ga, misleč, da je on, skušala zadržati. Poljubil jo je na čelo in s tihimi koraki odšel v noč.

PRSTAN

Pravijo, da je jutro edini del dneva, ki diši. To jutro je dišalo po jeseni. Sence je nezadržno odganjala svetloba, ki je počasi lezla izza mogočnih očiakov. Narava je oživela in se odprla kakor cvet. Sončni žarki so pričeli sušiti rosno travo in iz gozda je šumelo, kot bi listje dreves želelo postoriti še zadnje opravke, preden odpade. Nočno tišino sta že davno tega odgnala ptičje petje in ropot vseh tistih prebujencev, ki se prav nič niso menili za tiste, ki jim je bila ta noč prekratka. Nekateri so že polnili potovalke in se brezbrizno pripravljali na odhod. Ob še vedno tlečem ognjišču se je v vlažni spal-

ki muzalo majhno telesce. Oči so stiskale skupaj majhne veke, upajoč, da odženejo žgečkljive snope svetlobe. A vrvež okoli nje jo je počasi dramil iz sna in jo vračal v polno zavest. S še vedno zaprtimi očmi je svoje telo poskušala priviti v objem, ki naj bi jo čakal nekje blizu. Iskala je in iskala, a ni ga našla. Bliskovito je odprla oči in se obrnila naokoli v upanju, da ugleda znani obraz. A svetloba je bila premočna, oči še preveč slepeče. Vseeno je čutila, da ga ni. Srce je prevzela zmedena praznina, ki je ni razumela. Počasi se je obrnila v sedečo položaj in kolena potegnila k prsim. Ni želela odpreti oči. Globoko je vdihnila, kot bi bila zaihtela. In nato ... Na rami je začutila znan dotik, brez besed, morda privid. Z radostnim strahom je počasi odprla oči in uzrla povsem nepričakovan prizor. Stal je tu, pred njo in ji ponujal sklenjeno pest, v kateri je očitno nekaj skrival. Počasi jo je odprla. Žarki so se uprli v dlan in v jutranji svetlobi je v njej zasijalo majhno presenečenje. Spleten iz travnih bilk, utrjenih z majhno vejico, precej prevelik in nepravilne okrogle oblike. Pa vendar je bilo takoj moč ugotoviti, kaj je to v njegovi roki. Bil je prstan! ◻

FOTO: MIRAN HLADNIK

Glorija je

Tretji oktober

✍ Milan Vošank

FOTO: MILAN VOŠANK

Še zadnje strme skale Hojnikove poti, nekaj grušča in trav pod robom in prestopiva mejo med hladno severno senco ter toplimi južnimi pobočji gorskega pašnika na Lanežu. Če sva bila še maloprej utesnjena med drevje in stene, sva tu kot v povsem drugem svetu, ko se odprejo daljni in širni razgledi preko temačnih ostenj bližnje Male Raduhe do sončnih grebenov Grintovcev in karavanške Košute. Vmes pa morje, širo no valovje belega oblačja krog in krog, ujeto med oboke sinjine neba. Hladnost v barvah, toda viharni macesni so se že odeli v svoje jesenske preobleke topline, da ta nežna oranžnost kot svetle lučke sredi planjav zelenega rušja, kakor kažipotni usmerjajo poglede in vodijo popotnika povprek čez sončna pobočja Raduhe v veseljem vabilu.

Tiho in mirno je, prijetno, še vetrnc in ptice so se umaknili za parobke. Sprehodiva se naokrog med skalnimi balvani, potem pa Sonja stopi tja do grebena nad vzhodnimi stenami, ko zaslišim: "Glorija je!" "Glorija?" sprva kot da še nejeverno ponovim za njo. "Kako, kar naenkrat sredi jasnega dne?" Toda ona ostaja med skalami na robu, maha z rokami in me vabi, da se ne smem več obotavljati, neka sila me nezadržno povleče proti njej, videti spet ta pojav ...

MOJI PRVI GLORIJI

Videti spet ta pojav še v tretje! Pred sedmimi leti je bilo na grebenu Velike Koroške Babe, tudi v oktobru, ko se je v meglenem morju nad dolino Jezerskega izrisala trikotna, temno siva senčna podoba gore. Vse se je zgodilo tako iznenada, da sva z Marjanom osupnila, obstala. V hipu sem čudno vznemirjen z neko prtajeno, od nekod prikradeno tesnobo pri srcu. V tem trikotniku, ki se je kot senca dotikal grebenskih skal, sem ugledal majhno polkrožno svetlo znamenje, da je tesnoba v meni zazvenela še kot strah, ki si ga nisem znal razložiti, in sem le potihoma izgovoril:

"Glorija!" "Da, gloriija!" se je kot nekje od daleč oglasil prijatelj. Nikdar je še nisva videla, ampak sedaj je bila tu. Le kaj bi to dogajanje v megli bilo drugega, se prepričujem, zazrta v igro. To igro sonca in megle, barv, svetlobe in sence, ki mi je povzročala boleče razbijanje v glavi ter razviharila misli.

"Samo dobro znamenje je lahko ta gloriija!" je najino zamaknjenost prekinil Marjan, da sva kot prebujena pohitela naprej po skalah proti Mali Babi. Ko sva iz sence spet stopila na sončni greben, je pojav v megli kakor svetla slika na temačnem sivem ozadju ponovno zasijal pred nama. "Glorija nama vendar vztrajno sledi!" me je spet v strahu spreletelo spoznanje v silnem občutku nemoči med prikimavanjem prijatelju, da doživljava božje znamenje, poslano prav nama. Saj, ali nisva bila prav v sredi tega svetlega polkrožnega pojava kot senčni podobi v nežno beli meglici? Vse je bilo tako resnično in hkrati neresnično, kot bi zaspano in zasanjano bral knjigo. Toda ko sem položil levico na sončno skalo, se mi je zazdelo, da je prešel vame pretok energije kot prijetna toplota, da roke kar nisem mogel odmakniti. Hkrati se mi je začelo še dozdeva-

Pod Raduho FOTO: FRANCI HORVAT

ti, da so najine senčne podobe v gloriji vedno bližje, še razločneje vidne in razpoznavne ter se širijo nekam navzdol. Marjan je pomislil, da pravzaprav tam v megli, v tej krožni podobici, vidiva le vsak sebe. Ko je on mahal sebi v glorijo, jaz tega nisem zaznal, kakor tudi on ni opazil mojih kretenj.

Potem sem se prepustil temu poigravanju narave, le naglas proti prijatelju razmišljal o njegovem božjem znamenju kot neki tretji osebi v tej igri, dokler mi niso na misel prišle še marionete iz lutkovnega gledališča in plesalci baleta, podobni strašilom na dolgih nogah ter s predolgimi rokami, odeti v monotono brezizrazna siva oblačila kakor sence brez obrazov.

Marjan je kar utihnil in me le začudeno gledal ob mojih gledaliških razlaganjih, ko sva hitela naprej preko nevarnih prepadnih pobočij, kakor da naju je nekaj neusmiljeno priganjalo v divji jagi, obenem pa prizanesljivo in varno z mehko roko angela varuha peljalo čez grebenske pečine.

Glorijo sva še zadnjič bežno ugledala, ko sva s skal prešla med rušje in macesne. Tokrat je bila opazno manjša in brez naju v svoji sredini. Še je bilo nekaj tesnobe v meni, pa sem zato vztrajal, da sva brez obotavljanja nadaljevala proti dolini. Že so naju objemali megleni jeziki, ko sva pod vrhom Velike Babe ugledala popotnika. Zdelo se mi je, da je eden oblečen v belo, kakor svetnik ali angel z neba. Igra z glorio za naju le še ni mogla biti povsem končana, da sva se zaskrbljeno in resno spraševala: "Je mar tudi onima dvema bilo dano videti ta pojav ali pa je bil res poslan samo za naju?"

O tej poslanosti sem se resno in naglas spraševal spet tri leta kasneje na vrhu Jermanovega turna ...

Da, spet v oktobrski zgodbi! Z Megi sva pravkar izplezala iz smeri Planike za Ano, že druge smeri ta dan, ter utrujeno obsedela med rušjem pri kamniti piramidi, ko se je tam za Kočno in Grintovcem pričelo dogajati. Oblaki nad grebeni so izginjali v neobičajno močni svetlobi in v tem sijaju je nastajala, tako povsem iznenada, polkrožna glorija, zaobjeta v senco gora na ozadju. Planila sva pokonci, spet sem bil v hipu čudno vznemirjen kot na Koroških Babah, Megi pa je v vznesenosti pričela mahati, kričati in se smejati, postajati, ja, tista marioneta in baletna plesalka brez izraza, kot senca na dolgih nogah in s predolgimi rokami v svojem krogu bele svetlobe. Moja marioneta je bila bolj umirjena, stal sem tam na robu, se gledal in se čudil, prežet s toploto in energijo, ki je postajala vse prijetnejša, da je roka kar

sama posegla k čelu in prsim s prekrížem v veri zahvale goram za ta čudesa.

Prijatelja, ki sta bila tedaj še za raztežaj vrvi v steni pod nama, sta bila kasneje zelo začudena nad Megijinim kričanjem in smehom ter precej nejeverna ob najinem vznesenem opisovanju doživetja, trdeč, da nista videla ničesar. Je bila glorija res spet poslana samo za naju?

SONJINA GLORIJA

Ja, neka sila me povleče proti prijateljici, hkrati pa se me že poloteva vznemirjenost, ta pritajena, spet kar nenadoma od nekd prikradena tesnoba pri srcu, kakor na Babah in Jermanovem turnu, da se preko skal na robu prav previdno in počasi ozrem čez ostenje do gozdov pod melišči Račijevih peskov. Pas sončne svetlobe se izgublja v meglicah, da razpoznavni obrisi dreves in pečin postajajo brezizrazne črte in temne ploskve, nad katerimi se v svetlo sivino neba zaokrožuje – glorija.

”Sprehodiva se naokrog med skalnimi balvani, potem pa Sonja stopi tja do grebena nad vzhodnimi stenami, ko zaslišim: "Glorija je!"

Zastanem, gledam, ne najdem besed, le spomin poseže v leta nazaj na podoživetje mojih prvih dveh božjih znamenj. Spominke slike me ne varajo: "Mar ni ta Sonjina glorija na Lanežu v Raduhi najlepša?" Pravzaprav najskromnejša po obsegu, toda tako izrazito barvita! Sredi skorajda oranžne ali morda rumeno okraسته krožnice še svetla ultramarinska modrina, znotraj te pa snežno bela meglica z mojo senčno podobo. Ki se premika, maha z rokami, pozdravlja in se veseli, kar počne tudi Sonja v svoji mavrici.

Spregovoriva, izbirava besede, fotografirava, si mahava, stopiva skupaj ..., se greva neko igro, ko začutim, kako tesnobe v meni ni več, le radost, da nama je skupaj dano doživljati ta megleni pojav loma svetlobe in barv. Vztrajava med skalami na robu, v moji domišljiji spet postajava marionete in plesalci, tisti, podobni strašilom na dolgih nogah in s predolgimi rokami v brezizraznih sivih oblačilih kot sence brez obrazov. In tudi glorija, kot da hoče biti del te igre ter še popolnejša, postaja v svojih barvah močnejša in polnejša. Prijateljica se igre ne more naveličati, pravzaprav sta z glorio že v nekem sobivajočem dialogu, sam pa kar iznenada začutim, da se moja vloga v tem dejanju izteka. Prepustim ji, da zgodbo nadaljuje v naslednje prizore

spet sama, in se umaknem na travo v toplo zavetje rušja, do mene pa še kar prihajajo njeni vzkliki veselja in čudenja.

Ko se čez uro odpravljava na pot med sijočimi macesni proti Mali Raduhi, se za slovo še enkrat ozreva čez vzhodni rob Laneža: glorija ostaja! Pomahava v pozdrav, marioneti, megle vzvalovijo. Na Durcah srečava starejši par, in ko se razgovoriva o svoji zgodbi iz megle, gospod kar nekam z žalostjo ugotavlja, kako že desetletja zaman išče to božje znamenje. V meni pa se je spet obudila misel, ali ni bila tudi današnja glorija poslana samo za naju.

UVODNO DEJANJE

Pa vendar bi tole pisanje brez začetka in zaključka ne imelo loka pripovedi, kajti tisti nedeljski dan, 3. oktobra, je bil tako zapolnjen z dogajanjem, ki so doprinesli k celostni vsebini, da se povsem nepričakovano doživetje na Lanežu prav lepo ugnezdi v osrednje jedro zgodbe.

Uvodno dejanje se je začelo v vlažni jutranji sivini, ko sva po strmih, blatnih gozdnih kolovozih iskala poti nad Bukovnikovo domačijo proti dolgemu slemenu Bikovega roba, po katerem s severa na Raduho vodi stara Hojnikova pot. Meglice so skrivnostno hitele med visokimi smrekovimi debli, pokrajina je bila gluha in tiha. Kakor midva. Ampak na slemenu se je že zdelo, da se obzorja odpirajo, čeprav še ni bilo nobenih razgledov, le svetloba se je iznenada razlila med drevesi. Kot da se je najina zgodba tu šele pričevala. Težko je bilo slediti poti med visokimi mokrimi travami, ki so se pod težo številnih kapljic sklanjale in prelamljale v čudovitem abstrahiranem neredu raznolikih kompozicij. Govoril sem Sonji o razgledih s tega roba proti Peci in Olševi, Grintovcem ter ostenjem Male Raduhe. Bili so seveda to stavki brez prave vsebine, toda te je bilo dovolj tu po slemenu navzgor: stare ograje, suhi in polomljeni viharini macesni v meglicah pod vrhovi že kar grotesknih razvejanih podob, drevesni štori neverjetnih oblik, iz katerih rastejo številni mladci ... Ampak najina pričakovanja so bila s pogledi vseskozi zarpta po slemenu navzgor, nekam nad drevesa: vedela sva, da se bo to zgodilo.

V strmi travnati rebri med nizkimi košatimi smrekami je tok pripovedi prav na hitro začel prehajati v naslednje poglavje. Dolgi prameni sončne svetlobe so se prebili skozi meglene zavese in osvetlili jaso, da so maloprej še vse mračne barve jeseni v hipu pridobile v moči in jasnosti svojih odtentov. Okraسته suhe trave, beli oveneli cvetovi in zelene veje smrek so postali kakor

živi in potem – prvi macesen. Droban, visok, toda kako izstopajoč v svoji šibki oranžnosti.

Hitela sva skozi to dogajanje naprej v gozdnato strmino, še so zavele meglice med debli, toda siloviti nalivi svetlobe so bili nezadržni. Že rjava praprot je kar zažarela, zgoraj nad krošnjami pa je bilo vse več oken ultramarinske modrine, dokler, Sonja je že neučakano spraševala, kdaj bodo vendar že te moje obljubljeni stene Laneža, se ni v tem nebesnem svodu jasno zarisala grebenska črta nad razčlenjenimi pečinami. Na desni, ob strmem razu pa polkrožen sij, slepeča bela svetloba skorajda prosojnih meglic.

Zastala sva in dolgo tiho zrla v ta nenadni prizor, nato pa se nisva znala več ustaviti. Ko sva ugledala strme stene Male Raduhe, sva bila nad meglenim morjem, ki je valovilo tja do verige Grintovcev. Planjava, Brana, Turska gora, Rinke, Skuta in Mrzla gora so se razkazovale v soncu, še bližnji hrbti Olševe so se skušali otresti oblaja, ko sem v objektiv fotoaparata lovil temno postavo sopotnice v prvem planu pred vsem tem slikovitim ozadjem, spodaj za bližnjim robom nad planino Grohat pa so med hitečimi meglicami žareli macesni.

FOTOGRAFSKA IGRA S KAVKAMI

Hoja čez južna pobočja Male in Srednje Raduhe je bila eno samo prijetno pohajkovanje med iskanjem podob macesnov in svetlih skal, ko se je zdelo, da se oblaja še kar dviguje. Vse do daljnih obzorij je valovilo: Savinjska

dolina, Golte, Smrekovec in Uršlja gora so bili prekriti od te slepeče beline, le Peca se ni pustila. Videla sva, kako so se meglice že stegovale po Lanežu in najbrž prekrile tudi najino glorio. Ampak ostala je zapisana v spominu! Pogled na severno stran ssončnega vrha Velike Raduhe je bil kakor razvetren ocean. Kipeče meglovje je bilo nemirno, že se je dvigovalo pod najvišje vrhove Grintovcev, prekrilo karavanške grebene Olševe, Obirja in Košute, midva pa sva v brezvetrju poiskala svoje zatočišče na toplih skalah. Pa ne za dolgo, obisk treh kavk, ene z obročki na nogah, je popestril umirjeno dogajanje. Bile so tako nevsiljivo družabne, ko so naju preletavale in sedale po bližnjih skalah, da si priborijo ponujene drobtine. Tako smo se šli nekakšno fotografsko igro v iskanju najlepših motivov na zamegljenem ali modrem ozadju, vzhodne meglice pa so vse bolj nezadržno hitele čez pobočja Male Raduhe.

SKRIVNOSTNO SESTOPANJE

Nisva še hodila dolgo proti zavarovani poti čez Srednjo Raduho, ko sva se že potopila v vlažno gluho sivino med prepadnimi pečevji. Obrisi ostenij so se izgubljali v brezizrazju, zdelo se je, da bodo tudi barve jeseni kmalu izgubile vso svojo pestrost in lepoto. Toda ne povsem, neka svetloba se je uspela ohranjati v tej meglici, da so macesni in polomljeni viharniki še kar veselo žareli s svojim okrasjem skupaj z rdeče oranžno obarvanimi grmički, rušjem med skalami in bornimi travami čez

strma pobočja. Pravzaprav je bilo vse tako skrivnostno, drugačno, prav tako lepo in zanimivo, ko so se barve in obrisi drevja ter skal hitro, že po nekaj metrih, neprepoznavno izgubljali v sivini.

Sonja je vztrajno in neutrudno iskala s fotoaparatom nove in nove motive. V rdečih listih na veji jerebika, skrivenčenih macesnih, korenikah, rušnatih grmih, šopih odcvetelega rododendrona, reliefnih podobah kiparskih sil narave na trhljih štorih in polomljenih deblih, v skalah ob poti je znala najti svoje kompozicijske igre. Pustil sem jo v teh njenih ustvarjalnih hotenjeh, kakor ob opoldanski glorio na Lanežu, in počasi odšel naprej do travnatega sedla.

Tihota je vladala naokrog po zamegljeni Raduhi in planini Grohat, nikjer nikogar, ne zvončkljanja živine, vriskov planincev, veselih družb, še ptice in veter so potihnili, ko sva hodila med bajtami do planinske kočice. Še zadnjič, kot zmeraj ob slovesu od gore, sem se ozrl v pozdrav čez pašnike in gozdove proti meliščem in stenam. Nad oblako sivino sem slutil poznopoldansko sonce. Raduha pa kot da nama je hotela odzdraviti: ko sva se vozila pod Olševo proti Solčavi, se je na njenih pobočjih še kar dogajalo. Pod oboki modrega neba so se nanagloma trgale megle, da je pečevje pod vrhnjimi grebeni svetlo zažarelo kot v širokem nasmehu, potem pa je siva zavesa spet zakrila obzorja. Toda bilo je dovolj, slika je ostala zabeležena med mnoge druge tega dne. ◉

Večer na vrhu Raduhe FOTO: ROBERT LOGAR

Ujetniki grape

Na napakah se učimo

✎ Vladimir Habjan

V spodnjem, ožjem delu grape FOTO: ZORAN GABORVIČ

Igrivost duha, radovednost, želja po tveganju, vztrajnost ali pač samo trma bi lahko imenoval tisto lastnost, ki me vodi na poteh po gorah takrat, ko pamet pravi, da odnehaj, ono drugo, prej omenjeno, pa ne popušča in vztraja, rine in tišči nekam naprej. Res je, ne reagiram vedno tako, kot je najbolj pametno. Vendar ne vedno. Kje so vzroki? Kdo bi vedel ... V gorah si raziskovalec, vedno znova spoznavaš nove kraje, nove okoliščine, nove in drugačne vidike, doživljaš spoznanja in vedno bolj tudi sam sebe. Kaj je za tistim robom, me zanima vedno znova. Kaj bo, če se zdajle, ko sem ravno v nekem čudnem ali zahtevnem svetu, usujeta dež in toča in pride nevihta? Je tule plazovito ali ne, naj grem čez to *flanko* ali je prenevarno? Bom zlezal čez ta skok? Koliko imam do zadnjega klina ali varovanja? Naj v tej gosti megli nadaljujem ali naj se raje obrnem? Vse to se sprašujem in še marsikaj drugega.

Ko je človek mlad, se pogosto še sprašuje ne o tveganju, potem pa ... vedno več. Kje je pametna meja? Do kam smem? Kdaj naj se obrnem, kdaj naj ne grem naprej, obrnem, ne vstopim v plezalno smer? Če si preveč pogumen, se ti lahko kaj zgo-

di, če si preveč previden, pa nikamor ne prideš. Kdaj stopiš "čez rob", sem zapisal v knjigi. A to je bilo na reševalni akciji. Kaj pa, če nisi? Si takrat kaj previdnejši? Ja. Pa si res? Ne vem, nisem prepričan, vem pa, da me včasih, ko natančno vem,

da to ni ravno pametno, še vedno vleče nekam naprej ...

Pa saj ne tiščim vedno naprej, ne grem vedno z glavo skozi zid. Samo "tu in tam" ... V gorah se človek ne bi smel (preveč) obremenjevati. Ne pomnim, da bi se kaj posebej sekiral, če kdaj nisem dosegel zadanega cilja, na primer sestopil z vrha malo pod njim. Resda ni bilo vedno prijetno, ampak kaj češ, tako pač je, se zgodi. Saj me bo počakal. Pa vsi ljudje nismo taki (enaki). Kdo bo prečil greben natančno po razu, ne da bi sestopil malo nižje, kjer je bistveno lažje, samo da bi (komu?) dokazal oziroma imel občutek, da je res izvedel prečenje. Ali to, da prečiš malce pod grebenom, pomeni, da nisi opravil prečenja? Mah! S takimi vprašanji, navideznimi "dilemami" se sploh ne ukvarjam, niso mi pomembne, ne zanimajo me. Pred kratkim smo šli po eni etapi "poti" Planica–Pokljuka, pa nismo našli ene vpisne skrinjice. To je kolega tako motilo, celo vrnil se je, da bi jo našel, dokler nisem izgubil živcev. Očitno misli, da ture

ni opravil tako, kakor bi jo moral! Prepričan sem, da se bo tja še vrnil in se vpisal, pa ne z novim, pač pa s starim datumom! Ampak tak pač je.

Kolikokrat v življenju naredimo kako traparijo? Pogosto? Eni bolj, drugi manj. Morda jih v zrelih letih res naredimo manj kakor v mlajših. In kdo še ni nikoli naredil kake traparije? Verjetno jih ni ravno veliko. Vendar a ni to najboljši način, da se zaveš, kaj delaš narobe, in lahko to popraviš? Na napakah se učimo, govori že star rek. Pa napako, neumnost, traparijo, kakorkoli temu rečemo, moramo tudi priznati. Saj, če je ne, je tudi popraviti ne moremo. Popravimo pa jo seveda, če imamo za to možnost. Vsi je nimajo vedno ...

ČAR PLEZANJA (PLAZOVITIH) GRAP

Sonce neusmiljeno nažiga, ko prisopiham do skalnega praga. Sneg je dovolj trd, da je plezanje prijetno. Da držijo konice de-

rez. Malce se sicer poseda, a ne preveč, ravno dovolj. Dá se počivati, če položiš nogo prečno, vzdolžno. Najprej plezaš na prednjih zobeh brez postanka, dokler gre, dokler imaš energijo, potem se ustaviš in nadihaš. Desno je previsen skok, tam bi šlo težko, levo je obhod. Strmo, celo nekaj trave med snegom. Tam so Zoranove stopinje, ki je že izginil za robom. Tik za mano je Irena.

Izpod čelade mi kaplja pot in mi polzi po obrazu. Vroče je. Dvignem se toliko, da se mi odpre pogled naprej. Sva v malce razširjenem delu sicer ozke strme grape, zalite z zbitim snegom. Na drugi strani grape Zoran govori po telefonu. Od sten odmeva. Irena pripleza do mene. Grapa je v senci, zgoraj, po kakih sto metrih, je videti izstop. Ni več daleč, še malo. Z Ireno se spogledava. To je to!

Grape imava rada. To je za naju eden od najprijetnejših načinov plezanja. Posebno, če niso (pre)težke. Če se preveč mučiš, ni

fajn, če je prelahko, pa tudi ni zabavno. Ravno prav mora biti zabeljeno. Kaj je lepšega kot takrat, ko na konicah derez stojiš v trdnem snegu, ko skoraj vsak zamah cepina prime, kakor bi z nožem zarezal v mehko maslo? In ko potegne veter in moraš takoj zamižati, sicer ti drobci snega zasujejo oči, da nič ne vidiš, in se ti zdi, kakor da se te hoče gora na ta način otresti, ti pa se ob tem počutiš še kako živ? Da ne govorim o "tipanju", o že omenjenem raziskovanju, ko ne veš, kaj bo za naslednjim ovinkom, robom: ali prekrasno strmo pobočje ali *zajeb*. Pa tudi če je slednje, ko po trenutkih napetosti končno z roba skoka pogledaš na preplezani detajl, si rečeš, to je bilo to, in se spet poženeš naprej navzgor. Ja, tudi slabe razmere so kdaj, celo večkrat kot dobre. Vendar je čar v tem, da tudi takrat, morda z nekaj več negotovosti in kletvicami, zmoreš, ne obupaš, ker veš, da se dá, le bolj se moraš potruditi in zaupati. Včasih, ko v strmini ali v prečki pogledaš

Na vrhu grape FOTO: ZORAN GABORVIČ

med nogami navzdol in se ti odpre globok *luft*, veš, da bo čez prišla le trezna in umirjena glava. Čar neznanega je gotovo med najprivlačnejšimi, posebno v dolgih grapah/smereh, ko do konca ne veš, ali se boš izvlekel in našel prehod v lažji svet ali na vrh. Pa še takrat ti kdaj izhod zabeli presneta opast, da si moraš prehod navzgor dobesedno izkopati. Kaj bi govoril, lepo je ...

KO SO BESEDE ODVEČ

Spogledava se. Med turo ali plezanjem se pogosto sploh ne pogovarjava veliko. Vse govorijo oči, mimika obraza, nasmeh, skrb. Obema je jasno, kakšna je situacija, na primer nevarno, plazovito, nevihta bo ali pa je preprosto tako lepo, da ni kaj povedati ... Zgodilo se je sicer pred časi, da sem začel nekaj govoričiti, na primer, tule je pa nevarno za plaz, tule pa lahko prileti kak kamen, nevihta bo ali kaj podobnega, pa sem bil hitro postavljen na hladno. Tiho bodi, saj ni potrebe, da bi govoril, oba to tako ali tako že veva in ni treba še dodatno oteževati zadev, ki so že same po sebi težavne.

Letos pozimi sva smučala z nekega lahkega kuclja in v nekem delu prišla na strmo pobočje. Svežega snega je bilo veliko. Hm, ne vem, če je tole tudi varno, sem pomislil. Ampak videti je bilo tako vabljivo ... Odnal sem se, naredil dva blaga zavoja, in čim je bilo možno in čim manj na silo, ustavil pri samotni smreki. Raje preči v levo, sem ji rekel in pokazal, kam naj gre. Kasneje, nižje na gozdni cesti, sva se le spogledala. Tamle pa ni bilo najbolj varno, a ne? Ja, bolje se je bilo tistemu terenu ogniti. Zvečer je na spletu prebrala, da je popoldan tistega dne ravno tam enega zasul plaz. Na srečo je pokasiral le par šivov ...

Barbara se je odločila in bo šla za nami, zavpije Zoran z druge strani grape. Kaj bo zdaj rinila za nami, si mislim, kaj se ni raje odločila prej! Pa je nekaj cincala, ni se ji dalo. Verjetno se je odločila potem, ko smo jo mi popihali in je ostala sama. Bolje, da čim prej tole preplezamo in se vrnemo, to čakanje bo vse skupaj samo še podaljšalo. Preveč tvegamo. Greva naprej? Greva. V tistem zgoraj nekaj zašumi. Ne morem verjeti temu, kar zagledam! Kak meter in pol visoka snežna zavesa težkega južnega snega se vali po zgornjem delu grape. Kakor velik val, ki nas bo vsak hip zagrnil. Groza!

MARTINČKANJE PRED VZPONOM

Zjutraj je kazalo, da s plezanjem ne bo nič. Pomlad, dokaj visoke temperature, južna stran. Kaj bi bilo bolj trapastega kakor plezati v takem? Preveč plazovito. Nemo

” V tistem že bobni tik poleg. Kakor bi vozil vlak. Niti pogledati si ne upam. Grozljivi trenutki, dolgi kot večnost ...

smo se pogledovali in cincali. Pa smo vseeno šli, saj smo prišli od daleč in se dolgo vozili. Že v gozdu smo gazili skorajda do riti in komaj premagovali strmino. Potem smo prišli na čistino in treba je bilo dolgo prečiti do vstopa v grapo. Spobočja na levi so se sami od sebe sprožali plaziči. Precej nelagodno je bilo videti vse skupaj. Vsem je bilo jasno, da razmere za plezanje, pravzaprav niti za hojo niso primerne. Kljub temu smo nadaljevali. Skozi ruševje je še šlo, nevarneje je bilo pri prečenju grap in gladkih pobočij. Tam smo šli eden po eden, po pravilih. Nič kaj prijetno ni bilo. Nad nami se je odkrila ozka, s strmimi stenami objeta grapa. Kako super bi bilo tole splezati! Pa ne bo šlo, prevroče je in prenevarno. V izteku smo poiskali velik balvan in se zleknili nanj. Začeli smo se martinčkati. Pogledovali smo v sinje nebo brez oblačka, potem sem zadremal.

Ko sem odprl oči, je minila že ura in pol. Raztegnil sem se in pogledal po ostalih. Vsi so še vedno *izležavali*. Dan bo šel v *franže*. Ma, koliko jih je že šlo ... Kaj ko bi šel še enkrat pogledat, kakšna je grapa? In sem šel. Do tja je bilo treba gaziti, potem pa je naenkrat sneg postal trd in zbit. Nekaj je drugače kot prej. Poglej, poglej, vmes, ko smo dremuckali, se je skozi grapo usul plaz. Na izteku je bil velik stožec plaznih kroglic. Zdaj je grapa trda in, pazi, primerna za plezanje! Saj če se je enkrat splazilo, se drugič ja ne bo. Morda bi pa šlo. Poklical sem še druge. Zoran in Irena sta se počasi odpravila proti grapi. Negotovo smo pogledovali proti ozkemu vstopu. Grem pogledat in sporočim, sem napovedal. Zapodil sem se po cepine, nadel plezalni pas, nekaj opreme in čelado ter se odpravil navzgor. Po trdem splazenem snegu, pa čeprav je bil južen, je šlo odlično navzgor. Videti je dobro, sem sporočil. Počasi sta prisopihala še ona

dva. Grapa je bila ozka in strma. Višje gori celo tako zelo, da je bilo videti kot v rovu, komajda kak meter široko. Kaj menita? Vsi smo bili v dvomih, a kaj, ko vsi radi plezamo grape! Barbara se je odločila, da bo počakala spodaj. Tako je prevladala tista iracionalna plat, ko veš, da ni prav, pa vseeno greš. Presneta nespametnost. Če le ne bi tako rinil z glavo skozi zid ...

ČE PRIDE EN PLAZ, NI REČENO, DA NE BO TUDI DRUGEGA

Pazi, plaz! zatulim, oba cepina takoj z vsa silo zabijem v sneg in se uležem vzporedno s pobočjem, da bi bil ja čim manjša ovira (pomagalo tako ali tako ne bi ...). V tistem že bobni tik poleg. Kakor bi vozil vlak. Niti pogledati si ne upam. Grozljivi trenutki, dolgi kot večnost ...

Potem počasi, počasi le potihne. Z Ireno se spogledava, oba sva cela. Ko pogledam desno, se tik, manj kot meter od naju, še vedno valijo posamezne zbite kepe snega. Blizu je bilo, za las. Morda naju je celo kaj zadelo, ne vem. Pa kakšna teža, tu ne bi pomagalo prav nič, vse bi nas zmlelo, zdrobilo ... Šele sedaj začutim divje razbijanje v prsih. Me bo panika? Se bom znal obvladati? Kolikokrat sem v mislih že predelal podobne situacije. Prevečkrat. In si zamišljal, kako bi reagiral, kaj bi naredil, če bi na primer odletel pri plezanju, če bi kje v bližini usekala strela, če bi se sprožil kamnit plaz, če bi se splazilo ...

Ko pa se res zgodi, je vse spontano, nič narejeno. Zoran! Kje je? mi kapne skozi možgane. Zagledam ga na drugi strani grape. Stoji, kakor da se ni nič zgodilo. Si v redu, vprašam. V svojem glasu začutim neobičajno nervozo. Takšno, ki jo imaš takrat, ko imaš tremo. V redu sem, pravi in pokaže, kam se je skrnil, za manj kot meter velikim skalnim robom grape. To ga je rešilo. Stisnil se je ob steno in počakal, da je šlo mimo ... Kakšna sreča, vsi trije smo jo imeli.

Potem mi spet sikne skozi možgane: Kaj pa Barbara? Kaj je z njo? Saj je rekla, da bo šla za nami! Pa ravno spodaj je najožje in tam ni možnosti rešitve ... Pokliči Barbaro, tulim Zoranu. Če je bila v ožjem delu, jo je zmlelo ... Počasi brska po žepih in išče telefon. Meni se zdi kot večnost. Kaj se tako obira? Končno le začne pritiskati po tipkovnici. Telefon prisloni na uho. Zvoni, zvoni ... Zakaj se ne oglasi toliko časa? Je sploh še ...?

Iztek grape – v plaznem stožcu bi lahko bili tudi mi ... FOTO: ZORAN GABORVIČ

Zoran končno začne nekaj govoriti, potem se obrne k nama. Kaj je, kaj je? Vse je v redu, je še spodaj, ni se takoj pognala v grapo. Oddahneva si. Bo počakala spodaj. Pametna punca. Zoran se mi zdi neverjetno miren. Nič ne pokaže, da ga kaj skrbi za ženo. Vem, da je to skrito, da nalašč ne pokaže. Le kako mu to uspeva?

Kaj naj zdaj? Naj se vrnemo ali naj nadaljujemo? Kje je rešitev? Smo ujetniki grape. Ravno nekje na sredi smo. Kaj bi bilo pametneje? Seveda sestopiti, in to nemudoma. Grapa spet sameva, tako kot prej, kot da se ni prav nič zgodilo, sledu plazu pravzaprav ni več. Samo malo manj snega je. Grapa je še vedno zlizana in zbita. Premaknem se proti Zoranu v center grape. Res, trdo je. Kaj naj storimo?

PADLI NA IZPITU TREZNOSTI

Nekaj razpredamo, potem se tako kot že enkrat ta dan z Zoranom brez besed odpraviva naprej. Pogledat, kako je ... Vedno si tako rečemo. Kako neki pa naj bi bilo? Irena se tudi odpravi za nama. Sredi zadnje strmine postane sneg slab-

ši, močno se prijemlje čevljev. Komaj dvigamo težke noge. Pa tako se mudi! Vsi stalno pogledujemo navzgor. V sak hip pričakujemo nov plaz. Nimamo se kam umakniti, tako ozko je. Mi pa kar rinemo in rinemo ... Minute, kaj minute, sekunde se vlečejo kot ure.

Precej izmučeni stopimo na ozko škrbino. Pogledamo čez rob in navzgor. V trenutku nam je jasno, kaj je sprožilo plaz. Nad kratkim skokom nad škrbino je strmo snežno pobočje obrnjeno ravno na zahod, od koder sije močno popoldansko sonce. Tam se je samo od sebe malce splazilo, padlo v grapo pod škrbino, kar je toliko otežilo snežno odejo, da je to sprožilo večji plaz v grapi. Morda se je le malo dvignila veja ruševja in se je nekaj snežne odeje speljalo po pobočju. Torej se to lahko spet ponovi. Kadarkoli. Groza, kakšni norci smo! Je izhod kje drugje? Tudi na drugo stran ne moremo, prečnica je ravno tako obrnjena na zahod, strma in plazovita. Torej bo treba po isti poti nazaj ...

Zadihani čepimo v izteku grape. Pred nami je velik stožec, poln snežnih kro-

gel. Tam nekje bi zmleti lahko ležali tudi mi ... Kako smo prišli dol? Hm, skoraj tekli smo, pa je naklonina tam okoli 50 stopinj, morda kje še kaj več. Ampak ko je sila, je ni sile, da bi nas ustavila ...

Misel na to turo je danes le še spomin. Ni boleč, čeprav bi lahko bil. Ni bežen, krepko se je zasedral v dušo in opominja vsakokrat, ko stopiva v kako grapo. Vedno nemo in dvomljivo pogledujeva navzgor. Če je ura pozna, če od kod prileti kak kamenček ali celo mini plazič ..., se samo spogledava in obrneva. Včasih kar brez besed. Na izpitu treznosti smo padli, celo dvakrat, saj bi se morali obrniti takoj po plaz. Največji krivec sem jaz, saj sem bil tisti, ki je najbolj rinil. Ta skupinska psihologija je tudi čudna, vsi vemo, da ni prav, pa nihče ne reče, naj obrnemo. Če pa že reče, tega ne upoštevamo. Kje sta tu treznost in pamet?

Zdaj opravljam popravni izpit. Mnogi te možnosti niti nimajo ...¹

¹ Plezali smo Centralno grapo v Grintovcu v skupini Mangarta. Konec marca.

Jedrce

Ko privilegij postane način življenja

✎ Mare Cestnik

Še vedno se moram jemati v roke in si dopovedovati: od zgoraj je razgled drugačen, mehkužni prsti ne razumejo z delom ustrojjenih dlani, pet mesecev drugačnosti ne more ponikniti brez usedlin otiskov in brazgotin.

Poti na planino FOTO: SEBASTJAN REVEN

Lahko se ubogam in si rečem, češ ne pričuj ljudi, da veš za prav poseben kraj in da ti je tisti kraj zlezel pod kožo, kajti vsak prostak ti lahko vrže odgovor, da imajo vsake oči svojega malarja – pa vseeno se čudim in mi ni prav, kako nepoznana je Kašina in kako malo ljudem uspe začutiti njeno sramežljivo lepoto ter njeno negotovo usodo. Kar je po drugi strani morda čisto prav in kot da drugače tudi

biti ne more: ko se avtomobilisti izvijajo tesni ulici Vrsnega, se nazibljejo po ovin-kih grap in slemen, zajamejo sapo, ko na dlani Krnskega pogorja zagledajo hišne robove vasice Krn in se iz svojih potujočih konzerv stresejo pri grobljah grdega peskokopa, spremenjenega v parkirišče, se mnogim – sledeč ustnemu izročilu kobarških gorniških podjetnikov – od njih zdi žaljivo in odveč, da je do Koče pri planini

Kuhinja še celih pet minut hoje. Do planine Kašine pa je razdalja kar dvojna, in tam mimo pelje samo drugotna pešpot na Rdeči rob, Lužnico, Sleme, medtem ko se paradna maršruta zaleti naravnost v dolgo južno pobočje kapitalnega Krna. Mimo babilonsko oglaševane planine Zaslav, ki sedi na razgledni polici pod nežnimi ostenji Kožljaka. Takšna so dejstva.

planino vitalna poslopja propadajo skupaj z zastarelo strojno opremo, sirar in pastir prebivata in delata v ponižujoče primitivnih okoliščinah in pogojih, da ne govorim o zares beraški plači, iz vsega in od vsepovsod žarčijo zanemarjenost, polovičarstvo in nered. Ampak vseeno – to rečem z vso odgovornostjo – zberite pogum in zajemite sapo, zavijte levo s ceste, ki pelje naprej in navzgor proti planini Leskovci, stopite prek rešetk, se nekako prebijte čez blato in gnoj, ki silita na pot od ponesrečeno postavljenih jasli za seno, mimo od kdove kod privlečenega drevesnega štora, puščenega napol na cesti, ter s koprivami poraščenega kupa gradbenih odpadkov: potem bo dvorišče, objeto s pročeljem sirarne, košato lipo, pod katero stoji težka javorova miza, vrtnimi vrati in na žicah sušečimi se sirnimi prti počasi začelo pritekati v svetlejšje predele še tako utrujenega in čemerne srca.

Kašina je ne samo največja podkrnska planina in med največjimi na Tolminskem, temveč premore toliko posrečenih objektivnih danosti, da pomeni domala idealno izbiro za planšarsko živinorejo in sirarstvo. V prostornem dolinskem zatrepu je posajena na sotočje dveh potokov, ki kljub hroudournišskemu značaju ne presahneti niti v najhujši suši. Varovalno lego krepijo načrtno posajena drevesa, ki dajejo planini – četudi je na njej več ruševin kot urejenih in funkcionalnih poslopij – osvežilen videz parka: med mogočne javorje, lipe, jesene in bukve se tu in tam vrine kakšna breza, smreka ali macesen. Če je planina s svojim obratovalnim srcem, sirarno torej in molziščem, kot oder antičnega gledališča, potem so njeni pašniki – dva nočna, ki sta manjša in najbližja, ter trije dnevni, ki so veliki in segajo visoko proti skalnim pobočjem Batognice – kot amfiteater. Glasnik juter in vzhoda je ovalna kopica Slemena, večerov in zahoda pa Pleče, hrib v popolni simetriji napete dekliške dojke. Že rečenemu o pristranskosti navkljub sem voljan trditi, da bolj slikovite, z lepotami razsipne in razkošne pokrajine, kot jo ponuja ta odsek julijskih gora, v naši še tako razgibani in barviti deželi ni mogoče najti.

In smo pri privilegijih.

PLANINA ZA OBUPANCE IN NORCE?

Če nisem poskusil sebe, potem ne bom poskušal prepričevati nikogar, da je nekaj zelenega in srečnosnega v vstajanju ob štirih zjutraj, zganjanju krav dvakrat vsak dan (na začetku sezone skoraj šestdeset, potem zlagoma malo manj) v kakršnem koli vremenu, v garaški napetosti molže, vedno v stiku z

ODER IN AMFITEATER KAŠINE

Je pa resnica seveda marsikaj drugega kot niz golih propagandnih navedkov. Lahko bi se reklo, da je Kašina sama kriva za to, da je ljudstvo ne prepozna in ne "odkrije". Z drugimi besedami: planino, ki bi lahko bila vzorčna in uspešna v vsakršnem smislu, zagotovo upravljajo nepravilni ljudje. Pravice ostarelih krnskih kmetij so pokupili podjetni subvencijski prišleki iz dolin in optimum

njihovih vizij (naj prijazno opomnim: zdaj smo znotraj meja Triglavskega narodnega parka!) seveda težko presega domet betona, motornih žag in herbicidov. Prevedeno v kravarske kode: več krav je več mleka je več sira je več evrov. Fantóm tako imenovane Pašne skupnosti plava v motnih vodah spletk, preprirov, najslabšega provincialnega strankarstva; vsako leto vse več krav vse bolj v živo oguli občutljivo gorjansko rušo, za

Pašniki pod visokimi gorami FOTO: MARE CESTNIK

mrzlo vodo, gnojem, nevarnostjo poškodb, odgovornostjo, v neizogibni vsakodnevni gospodinjstkih opravkov, v pripravi krme za prašiče in kidanja iz njihove kamnite ograde, v skrbi za vrt, v cepljenju drv in v tisočih drugih opravkov, za katere je še tako dolg delovni dan (nemalokrat petnajst, šestnajst, tudi osemnajst ur) vedno prekratek. Sirar, tovariš in prijatelj, bi najbrž izrekel kaj podobnega, kajti od jutra do večera nima opravka samo s tolmincem, vrhunskim sirom, narejenim iz surovega mleka, temveč tudi s skuto, maslom, pinjencem in še čim – poleg tega pa je tudi knjigovodja in računovodja ter kot prodajalec skrbi za stike z javnostjo ... Kje je torej tu kaj takšnega, kar bi bilo vredno radostitve in vzhičenja, kar bi razložilo priljubljeno izjavo, da je planina primerna samo za obupance in norce?

Oziroma načnimo stvar drugače: obupanci so tisti, ki pridejo na planino po zaslužek, ki se ne znajdejo drugače in drugje kot z opravili, ki so jim jih morda vsilili v nežnejših letih – toda tolminski kmet je praviloma škrt, v primerjavi z njim so Gorenjci in Savinjčani razsipneži. Res. Če vidiš samo denar, vidiš malo, kakor koli obrneš to trditev. Norec pa vidi še vse kaj drugega: denar je že v redu, ampak samo na planini je vsak dan odprt samo navzven. V nebo, kot oko čisto ali kot poligon psihedeličnih iger oblakov. Zrak je krepak in dišeč in neprestano izdaja, katera

zelišča in katera cvetja so v plodnem razcvetu katerega dne. Ptičje petje, šum vetra in vode, kravji zvonci, sozvočja, ki niso ne banalna ne sentimentalna. Zajtrk pod cvetočo lipo v zlatih pramenih zgodnjepoldanskega sonca, pravi ajdovi žganci s pravimi ocvirki in s pravkar namolženim mlekom – ali frika s pogledom na sončni zahod, na istem razgledišču, v mikroklimi pod drevesno krošnjo, ki odganja sitne žuželke ter privablja napol udomačene ščinkavce. Globoke zvezdne noči ali pritrkavanje dežnih kapelj po pločevinasti strehi. Polnost v nasitnem spanju, v občutku prezračenosti, v navdušeni ješčosti, v smislu dobesedne koristnosti opravljanega dela, v spoštljivosti do krav in njihovih različnih značajev, v tovarštvu in prijateljstvu ter zavedanju nečesa skupnega, obstojnega, v dorekanju preprostih življenjskih spoznanj in širjenju mozaika modrosti, v drugačni izkušnji časa in v spremenjenih izmerah prostora. Ter znova in znova, vsak dan, v vsakem vremenu nenasitno usmerjanje pogleda, ljubečega hrepenenja, sladko neizpovedljive tesnobe proti loku krnskih gora.

VLADANJE S SPOŠTLJIVO PONIŽNOSTJO

Vedno mi gre na smeh, ko poslušam ljudi, sploh tiste, ki ne poznajo planine ter po njej ukrojenega načina bivanja, kako se v glasni dobrohotnosti, pravi ali piškavi, vseeno, tru-

dijo, kako bi iznašli način, da pastirju popoldne, ko mora segnati krave z enega od velikih dnevnih pašnikov, ne bi bilo treba na obhod: pes, bič, rog ali celo kaj motoriziranega. Meni pa je največkrat ravno to najlepša ura dneva: slamnik, ki ga imam toliko za senco kot za to, da pod njega tlačim zdravilno gorsko cvetje, po starem urezani gojzarji, palica za oporo in včasih za katero od krav, ki preveč milo prosi za leskov poduk. Takrat najbolj čutim razkošno zračno prostornino, sence oblakov, prelive zelenih otenkov, migetajoče vonje, prožnost zdravega koraka in naravno krepkega telesa, široke plane in mikrovosolja; takrat najbolj vladam z največ spoštljive ponižnosti. Zaljubljen sem v prizore, ko se krave počasi zlivajo proti lesi, ki jih spusti na planino, proti zbiralšču za molziščem, videti so sprijaznjene z vsoto dneva, skozi prehode v drevju jih božajo mehke svetlobe, ki bodo počasi začele postajati predvečerne, kot čista paleta najdragocenejših kovin. Je kaj čudnega, če so poleg lovcev ravno pastirji silili še više, v tako imenovani nekoristni svet, čez skalne prehode, v odprtost s še več neba in s širjenjem pokrajina – in to z največ eno samo obrazložitvijo:

"Ker je lepo!"

Na planini, ja, na Kašini še toliko bolj, ker ima takšno plemenito sosesčino, je tisto najtežje – če izvzamem stike z lastniki krav! – vpetost v neusmiljeni ritem spre-

jetih dolžnosti in dela. Ne ponavljam na slepo besedne zveze "vsak dan": od maja do septembra, oktobra ni praznikov, nedelj, jutranjih poležavanj, ovinkov okrog delovnih obveznosti, zamenjav, dopustov, ubegov. Biti moraš cel in zdrav, pripet na uro, uglašen z otožno tiranijo mlekaric. In biti moraš toliko bolj trmast, navdušen, ja, nor, da se v prostem času, ki ga ni, odtrgaš od molzišča, sirarne, gaja z razvalinami in starimi drevesi, s sončnega dvorišča in izpod lipe z javorovo mizo, in se poženeš v kraje, ki se ti sicer zdijo kot mrtvi kapitali.

NEPRENEHNA SPREMENLJIVOST

Sleherni vsaj osnovno izobraženi hribovec bo priznal, da je v Krnskem pogorju in pod njim cela vrsta reči, ki jih je vredno obožati ali sprsti ali vsaj z očmi. Kamnita goba v grapi za vasjo Krn ter slapovi v troprstju vodnih žil, ki bobnijo mimo Vrsnega in z Volarjo dol v Sočo; puščavnikova kaverna ob pešpoti proti planini Pretovč in na Mrzli vrh, ki zna biti poleti in v pomanjkanju dreves tudi resnično vroč, a z globokim razgledom k smaragdni reki; Sleme, polno tukajšnjih šentjanževk in tamkajšnjih sivih gora, nalomljenih k dolini Tolminke; na drugi strani sedlo med hriboma Pleče in Planica, kjer v zatišju čepi italijanska kapelica, svet pa se odpira proti drežniškim vasem in seveda spet proti goram; že omenjeni Kožljak, kjer lahko popotnik vadi predstavljanje podob iz prvovojne soške klavnice; najbrž bi bilo pre-

več prostaško navadno omenjati imena gora, ki sežejo najvišje, toda kdor – recimo – sredi julija ujame biserno čist dan ter ga razgrne po površju Lužnice, jezerske hčere dolgih melišč, zgoščujočih se proti Peskom, bo dobil tudi takšno preprogo drobno nadrobljenih gorskokvetnih barv, da mu je ne bo uničila še takšna izraba spomina. Kdo pozna Rdeči rob v večernem soncu, zelene ribežne Maslenika, izzivalne prekate Velikega Stadorja? Čudno: bolj ko jih vsak dan opazuješ in s pogledi razčlenjuješ, bolj vlečejo k sebi tudi tvoje korake ...

Tako pridejo, se predstavijo in zapišejo, minejo vse spremembe, ki polzijo tako skozi okvire sekund kot mescev in letnih časov. Od pomladnega brsta do jesenskega štrclja, od nabuhlega popka do zdrobljenega lista, od cvetnega lističa do izsušenega sadeža; od spremenljive majske svežine, junijskih deževij in julijske soparice do avgustovske vročine, septembrskega hladu in prvega snega v oktobru. Neprenehna spremenljivost, ki pa premore naraven, uravnotežen utrip, sosledje podob, ki čudijo toliko bolj, kolikor so v resnici domače in samoumevne. Težko govorim o še globljih skrivnostih, o še jasnejših odgovorih na vprašanje, čemu se lahko človek, ki mora postati tudi trd sam s sabo in ki mora malo podivjati, da lahko postane odprt drugače, kot to omogočajo urbana okolja, počuti privilegiranega, če uporabniško snovnost odrine vsaj za skromen prijem svobode in prvinskosti. Neznosno

Sirarke FOTO: MARE CESTNIK

očitno je, kako današnji človek potrebuje takšna stanja, takšne priložnosti, da znova oživi, da znova jasneje začuti, kam v resnici spada. In zato ...

PLANINA JE ZA TO, DA SE PO NJEJ PASEJO KRAVE

In zato bi lahko, bi morali takšen kraj, kot je planina Kašina, prepustiti vizijam o ustvarjalnem zdravljenju, ne okosteneli industrializirani pameti subvencioniranih agrotehnokratov, ki blestijo predvsem v kategorijah nekrofilije in biofobije. Planina je za to, da se po njej pasejo krave in da se iz njihovega vrhunskega mleka izdelujejo vrhunski mlečni izdelki – planina, kot je Kašina, pa bi lahko obenem sprejemala ljudi, ki bi si hoteli vzeti čas za premislek in se umiriti, ki bi sprostili svoje zavrtne ustvarjalne gone, se brez animatorjev in turistične načrtnosti približali naravi in njenim stvaritvam, raziskali tukajšnjo površino edinstvenega planeta, obenem pa utripali s sezonskimi prebivalci tega kraja in z njihovim delom, pomagali po želji ali po potrebi, spali na senu in jedli zdravo hrano, širili glas o tem, da je mogoče tudi drugače, ne le z množičnostjo in falsificiranjem ... Toda tisti, ki oklepajo kremplje okrog tega radodarnega sveta, poslušajo drugače, in kjer je lastništvo, tam ni miroljubnega in dobrohotnega dogovarjanja.

Sicer pa pojdite pogledat sami, kaj bi se dalo storiti in kakšno priložnost zamujamo! ◉

Danes so le še redke planine žive FOTO: MARE CESTNIK

Na petelinji svatbi

Srečanje z vladarjem gozdne perutnine pod Uršljo goro

Špela Recer

Divji petelin FOTO: PETER STRGAR

Uršlja gora, ki se je, preden so v kotanji pod njenim vrhom zgradili cerkev svete Uršule, imenovala Plešivec, je zadnji višji vrh vzhodnih Karavank. Vrh je gol, plešast, kot pove že staro ime, in zgrajen pretežno iz apnenca. Pobočja Uršlje gore pokrivajo gozdovi. Nižje prevladuje bukev, višje smreka, mestoma pa jima je primešan macesen. Smreka je izpodrinila jelko, ki je nekdanj prevladovala v plešivških gozdovih.

V veliki meri se je to zgodilo zaradi človekovega vpliva na gozd, ljudje so posegli v vrstno sestavo gozda in izrinili naravne plenilce divjadi, ki objeda mlado jelovje. Človek je v teh krajih izkrčil gozd visoko na višinah nad tisoč metri in se naselil na pobočnih in slemenskih izravninah. Razlog, da poselitev sega tako visoko, so ugodne temperature na prisojnih legah, ki omogočajo zorenje žita v jesenskih mesecih. Nastali so značilni celki, samotne kmetije s pripadajočimi gospodarskimi poslopji, njivami in sadovnjaki, ki lepo popestrijo tukajšnjo krajino. Te osamele kmetije so sledi nekega

daljnega časa, ki se spreminja in izginja, so odtisi marljivih človekovih rok v prostoru.

KAKO JE PLEŠIVEC POSTAL URŠLJA GORA

Uršlja gora je globoko vtisnjena v zavesti okoliških prebivalcev. Z njo so povezane številne resnične, polresnične in izmišljene zgodbe, pa tudi poznavanje in opisovanje naravnih pojavov. Tako pravijo domačini: "Če ima Uršlja gora poleti kapo, bo čez tri dni gotovo dež." Tudi nevihto, ki prihaja iz smeri Uršlje gore, imenujejo plešivška nevihta. Globoko je zakoreninjena zgodba o

jezeru na vrhu Plešivca, v katerem je bival povodni mož. Uršulo, ki je iskala novo bivališče, je pot zanesla na Plešivec. Kamor je stopila njena noga, je pustila stopinjo, ki jo pozorno oko planinca še danes opazi. Odtise v tleh je pustila, tudi ko je kleče opazovala krajino okoli sebe. Všeč ji je bil svet, ki ga je gledala, in odločila se je, da se naseli na Plešivcu. Povodni mož pa je moral proč skupaj s svojim jezerom.

Resnica o prihodu sv. Uršule na Plešivec je nekoliko drugačna. Kmete, ki so živeli pod Plešivcem, je namreč jezilo, da je slovenjegraška gospoda tako zlahka obrnila hrbet katoliški veri in sprejela protestantsko. Zato so svoji veri v bran na Plešivcu postavili najvišje ležečo slovensko cerkev, Plešivec pa je postal Uršlja gora.

ŽELJA, SLIŠATI DIVJEGA PETELINA

Meni najljubša doživetja v hribih so tista, ki jih popestrijo srečanja z divjimi živalmi. Silno redka so. In takrat se mi zdi, da mi je

Pokljuki in Jelovici, na Pohorju, Košenjaku, v Škofjeloškem hribovju, na Kočevskem in na Snežniku jih lahko najdemo.

LOVEC BOJAN

Prijatelji, ki so vedeli za mojo željo, so mi posredovali telefonsko številko lovca Bojana iz Črne na Koroškem. Dogovorila sva se, da bo naju z Robertom peljal na lov na petelina. Seveda je bil to lov brez puške, z odprtimi očmi, ušesi in fotoaparatom. Dobili smo se zvečer v planinski koči na Naravskih ledinah. Malo smo še pokramljali, a se že kmalu odpravili spat, kajti lovec je sklenil, da moramo na noge že ob dveh zjutraj, če želimo biti ob svitu na prostoru, kjer se ženijo divji petelini. Držal je besedo in ob dveh ponoči smo se v trdi temi podali na pot. Zrak je bil oster in mrzel. Hodili smo hitro, da bi se ogreli, a tiho, kajti vsak od nas je še pestoval svoje sanje. Beli oblaki izpihanega zraka so se razblinjali v temo nad glavami. Lovec je kmalu predlagal, da ugasnemo svetilke, kajti stopali smo v bližino petelinovega rastišča. Tema je bila gosta, bila je brezmesčna noč, a lovec je pot poznal kot svoj žep, korakal je pred nama tiho in zanesljivo. Nenadoma je tišino presekala rezek zvok. Nekaj je prhnilo čisto blizu nas in zatem smo zaslišali topot nog v temi. Obstala sem kot vkopana, srce mi je divje razbijalo v prsih.

"Gamsi!" nama je mirno pojasnil.

PESEM LJUBEZNI JUTRU IN POMLADI

narava na široko odprla vrata in za nekaj trenutkov delila z mano svoje najbolj skrite zaklade. Na Uršljo goro me vežejo prav taki spomini. Po prvem, osnovnošolskem planinskem izletu na to koroško goro so se je moja pota kar malo izogibala. Vleklo me je v višje, skalnate in bolj odmaknjene gorske predele. Ponovno me je v njene gozdove zaneslo pred leti, ko sem si vbila v glavo, da želim slišati, kako poje divji petelin.

Divji petelin, ki je naša največja koco-noga kura, je bil v Sloveniji še do nedavne cenjena lovska trofeja. O lovu nanj so krasne zgodbe napisali Tavčar, Finžgar in Avčin. Danes je divji petelin zavarovan in lov nanj je prepovedan. Ogroža ga krčenje življenjskega prostora zaradi izkoriščanja gozdov in hrupnih gozdarskih in rekreacijskih aktivnosti. Ocenjujejo, da na območju Slovenije gnezdi le še nekaj sto parov. Divji petelin prebiva v starih alpskih mešanih in iglastih gozdovih med 1000 in 1500 metri nadmorske višine. V Sloveniji jih je največ prav na Koroškem, pa tudi na

Na ženitveni prostor smo prišli nekoliko prehitro. Gozd je dihal v ritmu noči, jutro se še ni začelo prebujati. Sedli smo v vlažno travo na rob poti. Mraz nam je začel tiho riniti pod obleko, ko smo čakali na pričetek petelinje svatbe.

"Samo da se oglasi prvi ptič, petelin bo zapel kmalu za njim," je bil prepričan lovec. In res. Nebo je komaj začejalo rdeti, že se je prebudil droban glasek nad nami. Takoj za tem se je le nekoliko stran zaslišal čuden zvok, ki je spominjal na klokotanje, sledil pa mu je nekakšen vrisk.

"Po svoje zapoje večno pesem o ljubezni, toda če je nisi že prej čul, te pesmi, ne zaslišiš je v tistem logu, nego samo meniš, da padajo kje na trd kamen kaplje z mokrega vejevja." Tako je pesem divjega petelina opisal Ivan Tavčar.

Petje je bilo presenetljivo tiho in nevpadljivo. Pravzaprav bolj ljubezenski šepet kot pesem. Lovec nama je razložil, da je petelinovo petje na rastišču sestavljeno iz štirih dejanj: klepanja, drobljenja, glavnega udarca

in brušenja. Pogubno zanj je brušenje, takrat namreč nagne glavo in je slep in gluha za dogajanje okoli sebe. Zedinili smo se, da bomo petelina naskakovali v pari. Najprej lovec in jaz, kasneje pa še midva z Robertom. Lovec me je prijel za roko in potrpežljivo čakal, da je petelin začel peti. Tik pred brušenjem mi je stisnil roko. To je bil znak, zapodila sva se med drevesa, ob njegovem naslednjem stisku roke, ko je bilo brušenja konec, pa sva obstala. In tako večkrat, premik v času brušenja in mirovanje, ko je brušenje prenehalo. Petelinovo petje je zvenelo vse bližje. Nenadoma je lovec dvignil roko in pokazal na vejo starega macesna, ki se je iztegovala v rdenje zgodnjega jutra. In glej, gori na veji obris petelina, njegova črna senca s ponosno dvignjeno glavo in široko razprtim pahljačastim repom, iz grla pa se je dvigala v nebo tiha pesem v čast ljubezni, jutru in pomladi.

NEPOVABLJENA SVATA

Nemo sva opazovala ta prvinski prizor, nepovabljena gosta na svatovanju gozdnega ženina. Morda si je zaljubljeni pevec zaželel bolj izpostavljenega drevesa, morda je počila veja, na kateri sem stala, petelin je nenadoma sfrčal na sosednje drevo in razblinil čarobnost trenutka.

Počasi in previdno, da bi kar najmanj motila plašnega ptiča, sva se z Bojanom pomaknila nazaj do mesta, kjer sva pustila Roberta.

Medtem je zaspal, sključen v dve gubi. Predramila sva ga, zdaj sem bila na vrsti, da pokažem, kako pazljivo sem se naučila poslušati petelinovo pesem. Prijela sem Roberta za roko in mu jo pred vsakim brušenjem stisnila. V skokih sva se približevala mestu, od koder je prihajalo petje. In že sva ga zagledala v krošnji macesna. Robert je izvlekel fotoaparati in sprožil. Potem sva stala tam in vpijala vase lepoto trenutka. Petelin se je spreletel, a ne prav daleč. Že je pel naprej. Nenadoma so se z dreves na jaso in spet nazaj na drevje začele spreletavati še kure. Premamila jih je pesem, da so priletele, ljubke nevestice v grahasti opravi, in se poklonile snubcu. Prepustila sva jih njihovemu plesu in se tiho odpravila nazaj.

Ko sva z Robertom doma pregledovala fotografije, so bile seveda slabe, slikane od daleč, v blede svetlobi zgodnjega jutra. Pa vendar mi vedno znova prebudijo tista globoka občutja, ko mi je bilo dano opazovati "krilatega vladarja naših gozdov", kako tudi njemu, kot vsem nam, vlada ljubezen. "Tako nepopisno lepo je pač iti na petelina," je preprosto zapisal France Avčin. ◉

Kukavica v Dolomitih

Nespametno planinarjenje s srečnim koncem

✍ Vilijem Zupanc

Ljubitelj gora in narave, dolgoletni član Planinskega društva Matica, strasten fotograf, popotnik, poliglot, človek mnogoterih znanj in odlik. Vse to in še več je bil Vilijem Zupanc, moj dedek. Nadvse rad je imel slovenske gore, a odpravljal se je tudi v druge alpske dežele. Večkrat je odšel v Dolomite, kjer je nekoč doživel nevarno dogodivščino, o kateri mi je že pred leti govoril. Med pregledovanjem njegovih starih fotografij in zapiskov sem naletel na pismo, ki ga je po vsej verjetnosti poslal na Radio Slovenija, v njem pa opisuje ravno tisto dogodivščino.

FOTO: OTON NAGLOST

Z objavo zahvalnega pisma se želim pokloniti svojemu dedku Viliju in njegovi ljubezni do gora. Takole piše:

Uredništvu oddaje Četrtek večer slovenskih pesmi in napevov

Iz oddaj Radia Slovenije sem izvedel, da je vaša oddaja Četrtek večer slovenskih pesmi in napevov praznovala 40-letnico. Vaše oddaje sem spremljal od vašega početka in sem prepričan, da so bile in verjetno še vedno so najbolj poslušane oddaje našega radia in tudi najbolj priljubljene ne le doma, temveč tudi preko naših meja. Sprejmite moje iskrene čestitke ob tej pomembni obletnici, hkrati pa tudi mojo zahvalo. Namreč prav eni od vaših oddaj se moram zahvaliti, da sem danes živ in zdrav, kakor se to čudno sliši.

Da bi se o tem prepričali, skušajte prisluhniti tej moji pripovedi o tem, kako me je pred sedemindvajsetimi leti prav vaša oddaja rešila iz mučnega in brezizhodnega položaja.

Bilo je meseca julija leta 1967, ko sem se odpravil na popotovanje po Italiji brez nekega določenega cilja. Potem ko sem si malo pobližje ogledal nekatera večja mesta gornjega Jadrana, sem se napotil proti Zgor-njem Poadižju in se za nekaj dni nastanil v Bolzanu in od tam napravil nekaj krajših izletov v okolico. Od teh je bil najmikavnejši na povprečno 1200 m visoko planino

Soprabolzano, kamor vodi lepa cesta, pa tudi gondolska žičnica. Nekoč je vodila tja gori zobata železnica neposredno izpred kolodvora. Od nje pa je ostalo le še okrog deset kilometrov tramvajske proge vrh planine s čudovitim razgledom na pogorja Dolomitov, predvsem na Catinaccio (Rosengarten) in Latemar. Pogled na te gore me je tako pritegnil, da sem se že naslednjega dne popeljal z avtobusom prav v osrčje Catinaccia, na 2240 metrov visoki prelaz Sella, od koder je izhodišče na številne vrhove zahodnih in osrednjih Dolomitov. Imel sem na sebi le navadno poletno obleko in nizke čevlje, saj nisem imel namena obiskati vrhov, temveč se le malo razgledati po okolici in prespati v enem od planinskih domov na tem prelazu oziroma njegovi bližini. Zgodilo pa se je drugače.

KO GRE VSE NAROBE

Ko sem na prelazu izstopil, sem si želel naprej rezervirati prenočišče v tamkajšnjem domu, vendar je bilo vse zasedeno. Zato sem se vzpel na dvesto metrov višji vrh Col Rodinella, kjer prav tako ni bilo nič s prenočiščem, kar pa me ni preveč motilo, saj je bil lep sončen dan, ura pa je bila šele enajst, ko sem se odpravil na pot s prelaza Sella. Na vrhu Rodinelle sem užival v razgledu po vrhovih Marmolade, Piz Boeja

ter Catinaccia, spodaj, tisoč metrov nižje pa so se v soncu bleščale hiše mesteca Canazei. Iz doline se je slišalo zvonjenje.

Napotil sem se kakšnih sto metrov navzdol, potem pa sledil poti, ki je vijugala skoraj v isti višini nad dolino Duron, pod vznožje nad tri tisoč metrov visokega Sassa Lunga (Plattkofel). Kljub višini 2300 metrov so med zelenimi pašniki in ruševjem stala posamezna drevesa, na enem pa je bil nalepljen letak, ki je vabil na obisk ravnokar obnovljene kočice na prelazu Passo Principe (2601 m) pod vrhom 3007 metrov visokega Catinaccia d' Antermoia. Šel sem mimo dveh koč, kjer pa tudi ni bilo nič s prenočiščem. Ker je še vedno sijalo sonce in je bila ura šele štiri, ko sem šel mimo poslednje kočice, nisem bil prav nič zaskrbljen. Bil sem na višini okrog 2400 metrov, pot se je obrnila proti jugu in se jela vzpenjati navzgor in računal sem s tem, da bom tekom ene ure na prelazu, do katerega me je ločilo le dvesto metrov višinske razlike. Tam naj bi tudi stala kočica, do katere sem bil namenjen.

Še vedno je sijalo sonce, vendar so se jeli zbirati oblaki nad vrhovi Marmolade, kar ni obetalo nič dobrega. Spomnil sem se, kako me je dve leti prej zajela nevihta v vzhodnih Dolomitih nad jezerom Misurina in sem komaj prispel do varnega zavetja pod Tremi Cinami. Še vedno pa sem bil dobro

moral sem naprej, s tem pa tvegati nevarnosti prepadnih sten.

V tem brezupnem položaju je prišla rešitev, in sicer od tam, od koder sem se je najmanj nadejal. Med pišem vetra in sneženjem sem zaslišal iz daljave glasove, ki so bili na las podobni glasu kukavice. Podvomil sem, ali prav slišim. Ponoči in na tej višini naj bi se oglašala kukavica? Nadaljeval sem v smeri, od koder so prihajali glasovi, ki so postajali vse jasnejši in se pojavljali v enakih razmakih. Kmalu se je iz megle pokazal medel žarek svetlobe in kmalu sem lahko razbral, da prihajajo izza priprtih vrat. Končno sem prispel na cilj, kajti skozi vrata sta prihajala svetloba in pa glas kukavice. Dejansko sem torej prišel v kočo na prelazu Passo Principe.

Zanimalo me je sedaj, katera italijanska postaja ima ljubljanski podoben signal, kajti nisem si mogel misliti, da seže območje naše celo sem gor, v zahodne Dolomite. Zato sem bil tem bolj presenečen, ko se je zaslišal znani glas ljubljanskega napovedovalca – danes se njegovega imena ne spomnim več – ki je oznanil, da je ura osem in da začnajo oddajo Četrtek večer slovenskih pesmi in napevov.

NEPRIČAKOVANA LJUBITELJA SLOVENSKE NARODNE GLASBE

Vstopil sem v kočo, ki je bila v primerjavi s prejšnjimi, ki sem jih videl ob početku svoje poti, precej manjša in skromna. V njej je bil oskrbnik s svojo ženo. Oba sta bila že priletna in sta govorila italijansko. Domnevam pa, da sta bila Ladina, saj v tem delu Dolomitov prebivajo kot avtohtono ljudstvo Ladini, Nemci in Italijani so prišli kasneje. Čudila sta se, da

prihajam tako pozno in to iz smeri, od koder prihajajo le redki. Prava pot vodi semkaj namreč neposredno iz doline.

Napravil sem se nevednega in vprašal, od kod prihajajo glasovi iz majhnega tranzistorja, ki sta ga imela v kuhinji, pa mi je oskrbnik odvrnil, da je to njuna najljubša oddaja, ki jo poslušata vsak četrtek zvečer. Ni sicer vedel za Ljubljano, dodal pa je, da zvene napevi tako domače in prijetno, da jo imata kar za svojo in jo poslušata tudi takrat, ko sta v dolini.

Najprej sem se sezul in slekel mokro obleko s perilom vred in se oblekel v pižamo, ki sem jo imel na srečo v nepremočljivi torbi, in si nato privoščil pošteno večerjo. V kuhinji je bilo toplo, zunaj pa je bila temperatura komaj malenkost nad ničlo. V sobi, kjer sem prenočeval povsem sam, saj razen mene ni bilo nobenega obiskovalca, me je kar malo zeblo.

Ko sem se zjutraj zbudil, je bila še vedno gosta megla. Ogledal sem si kočo in okolico in šele tedaj spoznal, po kakšni nevarni poti sem hodil prejšnji večer. Za kočo, ki je bila tesno naslonjena ob steno najvišjega vrha pogorja, je bilo komaj dosti prostora, pot pa je vodila nekoliko nižje in se strmo spuščala. Če ne bi bilo oddaje ljubljanskega radia, bi se oskrbnika verjetno že odpravila spat in vrata bi bila zaprta, v temi pa bi bil kočo prav gotovo zgrešil. Nemogoče bi bilo v temi, ko nisem videl roke pred seboj, slediti poti po strmi steni navzdol.

Zelo nepremišljeno sem ravnal, ko sem se neopremljen podal na tako nevarno pot po povsem neznanem pogorju. Izključno božji previdnosti in ljubljanskemu radiu se imam torej zahvaliti, da sem jo takrat tako dobro odnesel, kajti to, kar sem počel, je bila norost. ◻

razpoložen, misleč, da do cilja ne more biti več kot ena ura. Minili pa sta dve in stal sem na vrhu prelaza, kjer sem na neki skali razbral napis Passo Molignon, 2601 m. Torej točno na isti višini, kot naj bi stala kočica, kamor sem bil namenjen. Tu se je odcepila na levo pot strmo navzgor po steni, skoraj navpično. Pot pa je bila tako strma, da sem le s težavo tvegala pot v neznanu, saj nisem bil ustrezno opremljen. Ura je bila šest. Bil sem tako zaposlen z opazovanjem markacij na komaj še spoznavni stezi, da nisem niti opazil, kako so se medtem razširili oblaki nad Marmolado in jo povsem prekrili.

GLASOVI IZ MEGLE

Uro kasneje se je stemnilo. Zaradi gostih oblakov je postalo nebo skoraj črno in zaradi megle sem komaj sledil stezi, ki je vodila skozi skalovja in posamezna snežišča. Včasih se mi je udiralo do kolen in moji nizki čevlji so ostajali v snegu, zato sem jih moral sezuti. Čeprav je bilo poletje in ura ne še tako pozna, se je povsem znočilo in moral sem z nogami otipavati pot, saj je bila nevarnost zgrešiti jo, ko sem taval v popolnoma neznanem pogorju med strmimi stenami in prepadi. Začelo je deževati in potem še snežiti. Položaj je postal resen. Prenočiti na prostem mi ni kazalo, saj sem bil ves premočen, zavetja pa nikjer, in

Marmolada FOTO: MIRAN HLADNIK

Od romarjev do rekreativcev

Šmarna gora in njene poti

✎ Tomo Šarf

Šmarna gora FOTO: TOMO ŠARF

Pobočja Šmarne gore (669 m) in Grmade (676 m) so prepletena z nešteto potmi. Marsikatera steza, predvsem pa bližnjica je nastala v obdobju zadnjih nekaj let, glavne dostope iz doline na Goro¹ pa so uhodili že pred stoletji. Zapis priča, da so ljudje zahajali nanjo že v zgodnjem obdobju prejšnjega tisočletja.

Do zadnjega desetletja 19. stoletja so med obiskovalci prevladovali romarji, saj je bila to zelo obiskana božja pot. V tem času sta vodili na Goro dve glavni poti – tista iz Zavrha, ki so jo uporabljali predvsem domačini in oskrbovalci pri prevozu večjih tovorov na Goro, ter pot iz Tacna, ki je vodila od vaške cerkve mimo "tacenske kapelce" preko sedla na vrh – danes je poznana kot Romarska pot. Ta je bila zaradi romarjev najbolj obljudena, služila pa je tudi za dnevno oskrbo župnišča; med artikli, ki jih ni smelo manjkati, viri največkrat omenjajo vino ...

VELIK OBISK IZLETNIKOV TERJA NOVE POTI

Po približni trasi današnje Poti čez korenine je vodilo več bližnjic, a so jih lastniki parcel sproti zapirali z robidovjem in dračjem, vse dokler niso obupali in popustili spremembam, ki jih je prinesel čas. Domačini iz Vikrč in Pirnič so v tem času uhodili še današnjo Kovačevo stezo in Pot čez peske.

V osemdesetih letih 19. stoletja se je v Ljubljani izoblikovala skupina piparjev, katere člani so bili pobudniki za ustanovitev Slovenskega planinskega društva. Na vrhu so namestili vpisno knjigo, v katero se je že prvega leta vpisalo 1425 obiskovalcev.

Do prve svetovne vojne je na Šmarni gori že povsem prevladal izletniški značaj obiskovalcev pred božjepotnim, večina poti pa

je bila omejena na področje Šmarne gore – strma in skalnata pobočja sosednje Grmade so ostajala bolj ali manj nedotaknjena; nanjo je v tistih časih vodila le slabo uhojena stezica s sedla.

NESREČA IN ODPRTO PISMO FRANU TOMIŃSKU

Po prvi svetovni vojni, ko je Ljubljana dobila vseučilišče, so skalovje pod Grmade odkrili bodoči intelektualci, ki so prinesli svež veter in alpinistično dogajanje na skalne stolpe v pobočjih Grmade. Začelo se je tragično z žrtvijo – 6. novembra 1926 se je smrtno ponesrečil komaj 21-letni Lojze De Reggi, čemur je sledilo še nekaj manj resnih plezalskih nesreč. Tacenski župan je bil prisiljen ukrepati in je ob vikrškem vodnjaku dal postaviti tablo z napisom:

PREPOVEDANO JE NASKAKOVATI TURENC BREZ POLNE PLEZALNE OPREME (KLINI, PLEZALKE, PLEZALNA VRV)

Tabla je v nekaj letih propadla in kot spomin na neko obdobje jo je pospravil

¹ Domačini ponavadi uporabljajo skrajšano ime, Gora.

Pogled na šmarnogorsko cerkev iz zraka
FOTO: TOMO ŠARF

legenda Šmarne gore, Vilko Mazi. Le mesec po nesreči je Josip Wester, takratni "preizkušeni in vselej skrbno preudarni gorohodec", kot ga je opredelil Vilko Mazi, poslal odprto pismo predsedniku SPD (Franu Tominšku), v katerem predlaga "alpiniziranje" Grmade z izgradnjo še treh poti, ki bi vodile na ta "romantični in divji vrh". Prva bi vodila preko Turnca in bi bila "mestoma opremljena z napravami, običajnimi na veleplaninskih strminah", drugi dve pa bi bili primerni za "zložne turiste" – ena od Vikrč po grebenu preko Grmade do sedla, druga pa bi se vila iz Vikrč pod Turncem prečno do Sedla. Priporoča tudi izgradnjo brvi čez Savo med Mednim in Vikrčami ter ureditev kopališča v bližini. Takole zaključuje svoje pisanje:

"Ali ne bi bilo naravnost higienično početje: vzpon na Grmado, da si pretegneš ude, se prezračiš in prepotiš, nato čez Vikrško polje k Savi v kopel, nato po brvi v Medno, če hočeš na južino k Cirmanu, nato pa na vlak in hajd nazaj v Ljubljano? V 3 urah bi se dal tak planinsko-higienski izlet zložno opraviti. Danes sem za pot čez Grmado po trasi B (po grebenu) in nazaj po trasi C (preko sedla) prehodil v pičli 1 ½ uri.

Vi, velecenjeni gospod predsednik, ki ste si že pridobili najodličnejših zaslug za razvoj planinstva in slovenske turistike, naj bi si s srečno inauguracijo načrtov, ki utegnejo biti v prid ne samo Ljubljani in Ljubljančanom, temveč bodo netili veselje do planinstva in pospeševali zdravstvenost naših sodobnikov in prihodnikov, vpletli nov šopek v nevenljivi venec svojih zaslug, ki vam jih je priznalo tudi Nj. Veličanstvo naš kralj, s čigar odliko Vam jutri odličijo vaše prsi.¹ S prisrčno čestitko na tem odlikovanju, ki vam daje poroštvo, da boste tudi v bodoče svojo mladniško vnemo posvečali razvoju našega planinstva, sklepam to pismo, proseč Vas podpore, da naše zgoraj iznesene načrte čim preje oživitarimo, zlasti da alpiniziramo Grmado, ki si je s smrtno nesrečo mladega De Reggija sedaj pridobila planinsko gloriolo.²

Vam vdani J. W., v Ljubljani, dne 8. decembra 1926"

¹ Za svoje zasluge je Tominšek prejel odlikovanje kralja Aleksandra.

² Pismo je bilo objavljeno v PV januarja 1927.

ŽELEZNA POT IN VISEČI MOST ZA LJUBITELJE PLANINSKE TELOVADBE

Pobuda je očitno naletela na plodna tla in takoj so se lotili izvedbe. 19. januarja 1927 je bil ustanovljen Šmarnogorski odsek pri SPD. Že marca sta Wester in Knafelc z markacijami označila pot od gostilne Kovač v Vikrčah po grebenu Grmade preko vrha do sedla. Trasiral jo je Wester; prvi, najstrmejši del je opisal kot "strmočino, kjer si marsikdo odpne suknjič in srajco", sicer pa jo je opredelil kot "pot, ki jo lahko prehodijo tudi otroci, vendar naj imajo žreblje na podplatih in skrbno spremstvo, da ne bodo po svoji volji kolovratili okoli in zašli na opasnejša mesta". Danes je znana kot **Westrova pot**.

Naslednje poletje so z delom nadaljevali. 10. junija so planinski srenji slovesno predali v uporabo Zavarovano plezalno pot na Grmado – današnjo **Pogačnikovo plezalno pot**. Pot je bila "napravljena po planinskih pravilih in je bogato opremljena z oprijemali in klini in žičnimi vrvmi, je zlasti v spodnjem delu izpeljana jako strmo v skalah in med pečinami." Tako jo opisuje Josip Novak v svoji knjigi, ki je bila izdana istega leta, in nadaljuje: "Pot je strokov-

njaško nadelana; podrobni načrt zanjo je napravil znani planinec Knafelc, delo pa sta skrbno izvršila dva veščaka: Hanza Vertelj iz Kranjske Gore in trentarski Kravanja – Kopsičar. Ljubljanski primarij dr. Josip Pogačnik pa je iz lastnega žepa poravnal izdatke za porabljeni železni material ter s tem pokazal, kako zna kot zdravnik ceniti zdravstveni pomen planinske telovadbe." Tako so se v zgodovino Šmarne gore zapisali tudi "velikani" iz obdobja osvajanja slovenskega visokogorja: Knafelc (avtor markacije), Hanza in Kopsičar (graditelja nekaterih najdrznejših zavarovanih poti).

Nato je prišla na vrsto postavitve brvi čez Savo, ki bi omogočala lažji dostop do vznožja, hkrati pa prebivalcem Vikrč in Pirnič približala železniško postajo v Mednem. Ljubljanski oblasni odbor je podprl načrt in iz kredita za pospeševanje turisticke odobril denar. Viseči most je bil postavljen leta 1934.

ŠMARNOGORSKI NAVDUŠENCI NADALJUJEJO Z GRADNJO POTI

Vilko Mazi se je v zgodovino Gore zapisal predvsem po izgradnji dveh poti. Že pred vojno je pretaknil vsako skalo na južnih pobočjih Grmade, da bi našel primerno povezavo med grebenom, kjer je potekala

Westrova pot, in Zatrepom, do koder je pripeljal kolovoz iz Vikrč. Maja 1945, v dneh, ko so se po cesti proti Medvodam umikali zadnji nemški vojaki, je določil traso in v spomin na tiste trenutke pot poimenoval **Pot svobode**. V naslednjem letu je s pomočjo somišljenikov iz okoliških vasi opravil velika dela in 9. maja 1946 je bila pot odprta. Istočasno je snoval njeno nadaljevanje – Pot svobode naj bi obkrožila celoten hrib v približni izohipsi nekje na sredi med Savsko nižino in 360 metrov višjima vrhovoma. Večji del bi potekal po že obstoječih kolovozih, ki bi jih bilo potrebno na določenih mestih le povezati, edini večji nov odsek pa je bila povezava med vozno potjo iz Zavrha in grebenom Grmade, prečno po severnem pobočju. Še v času, ko je za pot urejal zemljiške zadeve, je Mazi opazil, da je na že zgrajenem odseku v prvem letu izginil ves teloh in drugo cvetje, zato se je dokončanju promenadno-sprehajalne krožne poti odpovedal. Pot je danes označena s črko "S" ob markacijah.

Maziju je na misel mu prišla še ena ideja, to je povezava Zatrepa z zgornjim delom Westrove poti, z dobro vidnim "kolenom" Grmade. Več let je sam krampal po skalovju in utiral pot, pri tem pa pazil, da je njegovo

Kamin v Turncu (posneto leta 1932)
FOTO: ARHIV PETRA MUCKA

Brezskrbno prosto plezanje mladine v šmarnogorskem Turncu je nekoč botrovalo celo županovi prepovedi tega nevarnega početja. Posneto 1932. FOTO: ARHIV PETRA MUCKA

Šmarna gora s Kriške gore FOTO: PETRA KLINAR DUHANNON

ŠE NEKAJ ZANIMIVOSTI IZ ZGODOVINE

Tacen predstavlja izhodišče za večino izletnikov, ki obišejo Šmarno goro. Čez Savo je danes postavljen most, vedno pa ni bilo tako. Predel na desnem bregu se še vedno imenuje Brod, saj so z brodom morali včasih prečkati reko. V začetku 19. stoletja je dal most na svoje stroške postaviti smledniški baron, a prehod ni bil zastoj. Mostnino je bilo potrebno plačati tako za človeka kot za živino, za vsakega po vnaprej določeni tarifi. Revolucionarnega leta 1848, ko je padel fevdalizem, so jezni kmetje zaradi pobiranja mostnine napadli in pretepli mostninarja, z mostu pa potrgali nekaj lesenih lat in jih zmetali v Savo. Baron je iz Ljubljane poklical zaščito in vojaki so varovali most nekaj mesecev do jeseni, ko ga je narasla Sava odnesla 30 metrov, tako da so morali ponovno uvesti brod. Država je nato most baronu izplačala in ga obnovila, seveda pa je ostal v službi države – tudi mostninar.

Ko je privršala prva svetovna vojna, je vojska našla velik vir brona za izdelavo topov v cerkvenih zvonikih. Iz šmarnogorskega je pobrala vse, vključno s tritonskim orjakom, ki je tedaj veljal za najtežjega na Kranjskem. Leta 1928 so bili izdelani novi zvonovi, najtežji pa je imel še tono več od prejšnjega. Ker so konjske vprege na strmih in ozkih ovinkih odpovedale, ga je z vrvmi vleklo okoli 300 mož in ga po poročanju časopisov dve uri po odhodu že tudi potegnili v zvonik.

Med leti 1927 in 1991 je pri gostilni na vrhu delovala meteorološka postaja, odčitki pa so bili domena gostilničarja in družinskih članov. Meritve so pokazale, da so temperaturna nihanja na vrhu Šmarne gore za nekaj stopinj manjša kot spodaj v Ljubljani, opazili pa so tudi, da je prvi in zadnji sneg tam zaradi višine možen okoli dva tedna prej oziroma kasneje kot v prestolnici.

Po osamosvojitvi so nas Kranjce očitno bolj začele zanimati jasnitve vremena daleč stran od hišnega praga in postajo so ukinili.

Dušan Škodič

početje čim dlje ostalo prikrito. Leta 1953, ob 60-letnici ustanovitve SPD, jo je predal v uporabo in planinci so jo poimenovali Mazijeva steza. Danes predstavlja glavni dostop na Grmado. V povojnih letih je PD Ljubljana-Matica uredilo še **Partizansko pot**, ki so jo med vojno po vzhodnih pobočjih gore uhodili partizanski kurirji. Odprta je bila leta 1955 – ob desetletnici konca vojne.

MALO JE MANJKALO, DA BI GORA POSTALA "SV. VIŠARJE"

V zbir opisov utiranja novih poti na Goro lahko uvrstimo tudi zapisano idejo o izgradnji žičnice; ta datira v davno leto 1911, "nadinženjer" Fran Žužek pa si je zamislil "žično vzpenjačo", katere spodnja postaja bi bila v Tacnu pri današnjem Medo baru. Za postavitve je pridobil celo soglasje cerkvenih oblasti, ideja pa je iz nam neznanih razlogov zamrla.

S tem se je končalo pionirsko obdobje utiranja novih poti po pobočjih Šmarne gore in Grmade. Naslednikom Josipa Westra in Vilka Mazija pa ostaja, da v časih, ko je Gora postala ljubljanski športni objekt na prostem, skrbijo, da bo taka, kot so jo prezeli, ostala tudi za zanamce. ◦

V prvem snegu na Olimp

Olimp–Metēora–Delfi–Parnas

➤ Uroš Prelovšek

FOTO: UROŠ PRELOVŠEK

Zgodbo je zanetil Jure s fotografijo z vrha Olimpa. Nebo brez oblaka, širni razgledi, eksotična pokrajina, tople jesenske barve, v daljavi morje ... Naslednjo pomlad gremo v akcijo. Do oktobra je še daleč. Nabere se ekipa, poskrbljeno je za vse. Nekaj podatkov prispeva Karmen, ki je obiskala Grčijo preteklo leto: "Severni Pirin, Zagorija ... kamnite vasice ... pod Olimpom svetišče ... Delfi, Atene, Korint, Epidaurus ... Mikene ... potovali 14 dni. Vi imate manj časa ... Za ogled Meteore najboljše kampirati v Kastratiju in greš na ogled kar peš ... impresivno ..."

PLOVBA

Jutro odhoda. Start je v trdi temi. Do Benetk prevladujejo mižalne aktivnosti. Latino govorniki z radia skrbijo, da ne zaspi tudi šofer. Udarec sedeža v glavo (ali obratno) in zabeljeni izrazi opozarjajo na kolesarja, ki v cikcaku prečka avtocesto v predmestju Benetk. V luki uredimo papirje. Vrsta ni dolga, pred nami je le velika skupina Turkov. Pretegujemo se in med žvečenjem jabolk s presežniki občudujemo trajekt Lefka Ori, ki v svoj kljun že naklada jeklene črvičke. Opoldne odrine. Prvih nekaj ur radovedni raziskujemo vsebino ladje, potem pa vdani v usodo tarokiramo. Dan je dolg, časa je dovolj tudi za branje starogrških klasikov. Še vedno niso prav nič dolgočasni.

Proti večeru opazujemo svetlobne učinke neviht daleč na jugovzhodu ob dalmatinski obali. Nad Balkanom je fronta. Sončni zahod je dramatičen, oranžna svetloba si utira pot med temnimi silhuetami oblakov. Ponoči se na nebu sprostje deževne zapornice. S palube se umaknemo v notranjost. Nedeljsko jutro nas zaloti ob gorati albanski obali, kjer neokrjneno gorsko eksotiko le tu in tam prekinjajo naselja. V daljavi se pojavijo obrisi Krfa. Zaplujemo v ožino med otokom in celino, ob enih po grškem času smo pred Igoumenitso. Čeprav poteka brez zapletov, nam izkrcavanje našega "čolniča" iz drobovja plovila jemlje čas. Vozimo se mimo Ionnine. Spremlja nas zgodnjejesenski dež. Na najvišjih prelazih Epirskih gora nas pozdravljata veter in sneg v kosmih. Poletje in zima si tod pravkar dramatično podajata roke.

Še danes želimo prenočiti na pobočjih Olimpa. Pri Litochoru zgrešimo neizrazit odcep proti Plaki. Odkar smo v Grčiji, vozi moški del ekipe. Naravna delitev dela. Do Prionije prispemo ob devetih. Zvečerilo se je in ohladilo. Na mizi je grška večerja. Šumeči bistri potok in tuljenje potepuških psov uprizarjata "malo nočno muziko".

"ZAVETIŠČE A" POD OLIMPOM

Po zajtrku jo uberemo peš po soteski. Pot je od ovinka do ovinka bolj zanimiva. Brskamo za orehi. Do Lotochora nas spremljajo opuščene kapelice, bivališča puščavnikov, razrušen samostan ... Nakupiti manjkajočo planinsko opremo ali pogasiti hudo žejo s sočnim grozdem, to

je po prihodu v naselje prvo vprašanje. V opoldanski vročini se opremljeni z razglednicami dobimo na kapučinu ob osrednjem trgu. Iščevo taksi za vrnitev. Poceni storitve nudi prišlek, a Grki delo opravljajo zvesto v korist svoje države. Domačin nas prepelje do Prionije po prvotno nastavljeni diskontni ceni. Med vožnjo robanti nad "nelojalno konkurenco". Na cilju nam podari še okusno domače sadje.

Po kosilu odrinemo proti koči pod Olimpom, med potjo se srečujemo s skupino sestopajočih. Za cel avtobus jih je. Enajst od njih jih je danes stalo na najvišjem vrhu Olimpa, Mytikasu. Drugi so osvajali stranske vrhove. V glavnem so Srbi in Hrvati. Nekdo trdi, da je na vrhu stal 30-krat. Govorimo o trenutnih razmerah na gori. Zaradi snega priporočajo 50-metrsko vrv za vzpon po vršnem žlebu. Kljub vsemu se drug drugemu brezskrbno režimo. Sonce bo danes uničilo ali vsaj stanjšalo snežno odejo, Andrej pa ima v oprtniku za vsak slučaj 30-metrsko vrv. Tik pod kočo nas pozdravijo ogromni macesni, ob prvem mraku smo na cilju današnje poti. V planinskem domu vlada strog red. Z nahrbtniki in čevlji je prepovedan vstop, prenesemo jih v spalnico. Cene so dostopne. Povečerjamo in se oskrbimo z vodo, ob devetih ugasnemo luči.

Zavetišče pod Olimpom FOTO: UROŠ PRELOVŠEK

NA OLIMP

Po zgodnjem zajtrku zapustimo kočo. Do Skale nas po spokojni in sveži gorski pokrajini spremlja potepuški pes. Oblemu gorovju je v kontrast ostri Olimpov vršni greben. Na sosednji gori se lovijo

rogati mladiči. Srečamo skupino mladcev in mladenk, ki je minulo noč preživela na prostem. Oprtni so s culami, mladostjo in optimizmom. To je vse, kar potrebujejo. Na Skali nas čaka zmrznjen sneg. Brezskrbnega jutranjega sprehoda je konec. Zasnežene police so kot ostrabela rebra zarezana v strmo vršno pobočje. Uberemo jo po robu grebena, lažje plezanje nudi lepo popestritev. Kuža se zažene v poledenel žleb in nekaj časa brusikrempeljčke v zmrznjen sneg. Se bo le okorajžil ...? Na koncu zmaga pamet.

Mi ne smemo odnehati kakor najpametnejši. Do cilja ni več daleč, si rečem. Včasih je ščepec korajže bolj na mestu kakor morje previdnosti. Pes jo medtem neopazno pobriše v smeri, od koder smo prišli. Do predvrha vzpon poteka brez težav, tam pa so posamezne poličke precej poledenele. Od sonca razmehčani sneg je ponoči zamrznil in se še ni do konca odotal. Za vsak slučaj okrog rogljev pritrdimo vrv, pustimo jo vpeto za povratek. Pod vrhom nas čaka presenečenje. Srečamo Jetija. Ob sebi ima boljše polovico. No, vsekakor lepšo. Ta brezskrbno skaklja s skale na skalo. Navezujemo stike. Gre lažje kakor z jetiji v Himalaji. Smo vendarle v Grčiji, zibelki sodobne evropske kulture. Prva izjava zveni kot: "... pa ljudi, rekli su mi, da je Olimp kao Triglav zimi, ali sada

Pogled s Skale na vršni del FOTO: UROŠ PRELOVŠEK

V nevihti na Parnasu FOTO: UROŠ PRELOVŠEK

vidim, da je puno lakši. Ovdje se hoda uskoro k'o kod kuće po stepenicama ..."¹

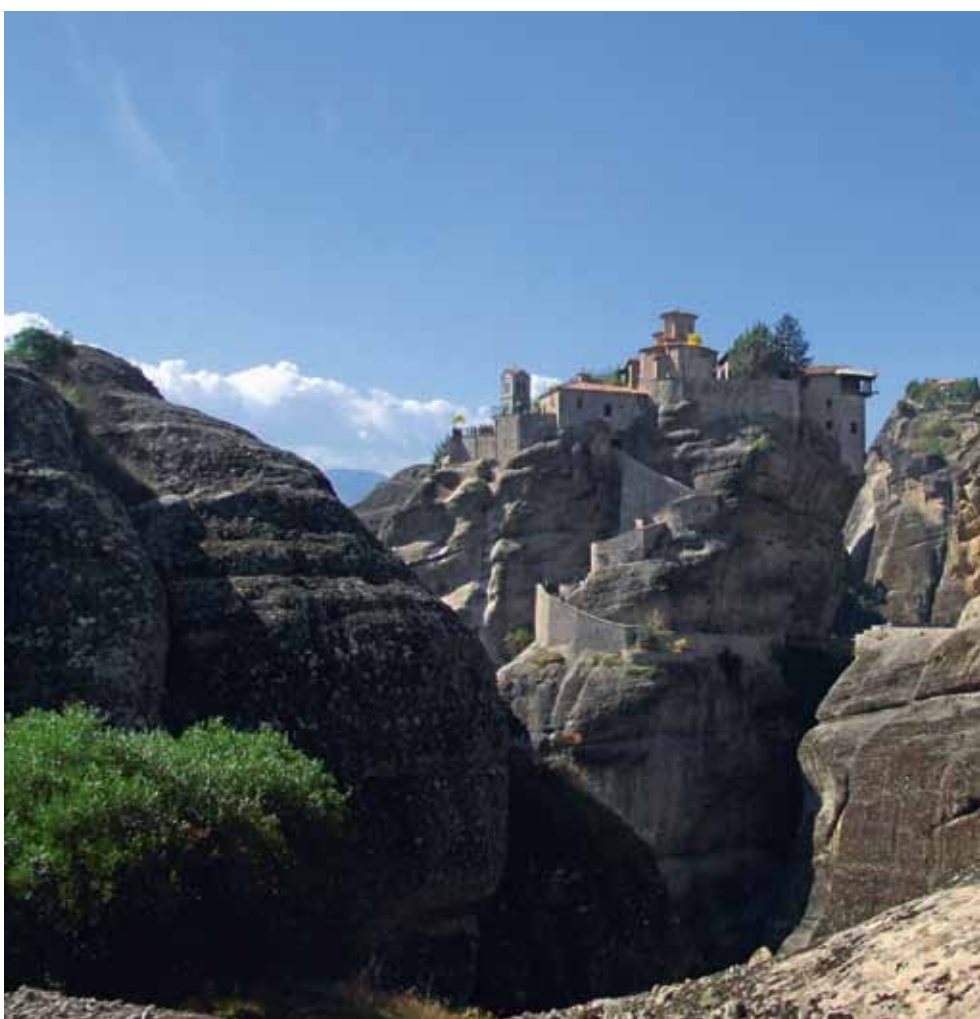
Bravo! Ni pomembno, kaj bodo rekli "normalni" ljudje, reci tisto, kar misliš. To ni jeti iz Himalaje, z značilnim širokim ploskim podplatom in kosmatim hrbtom, mahajoč jo tam daleč, tako da brez dobrega daljnogleda nisi do kraja prepričan, ali vidiš lepo poraščenega planinca ali himalajskega leoparda, ampak znani planinec iz naših bivših južnih krajev. Potem spregovorimo o skupnih znancih in še čem. Kmalu mine tudi to naše srečanje. Jeti in njegova spremljevalka odskakljata v dolino. To sta edini živi bitji, ki ju srečamo v vršnem območju gore. Nas čaka zaključni vzpon. Ledu zaradi vse toplejšega sonca in prisojne lege tu ni več. Pot res spominja na stopničke, težav ni več. Vrh je prostoren, sonce že skoraj žge. Proti severu je oblačno, razgledi proti jugu in na vzhod na Egejsko morje pa prav nič ne razočarajo. Vpišem nas v knjigo. Prijatelj spleza na drog in se ovije v romunsko zastavo, nekdo jo je pred dnevi pustil zgoraj. Pravi alpinist ali gorski navdušenec vedno hoče piko na i.

¹ "Pripovedovali so mi, da je Olimp kakor Triglav pozimi, sedaj pa vidim, da je precej enostavnejši – tukaj se hodi skoraj tako kakor doma po stopnicah ..."

Sledi sestop. Že nameščena vrvi pri vzponu na predvrh prav pride. V senci je še vedno nekaj visečih poledenelih polic. Pod žlebom na gladkih ploščah drug drugemu pomagamo. Na Skali vendarle trenutek veselja. Čudovita tura. Sonce je visoko. Omembe vredni so v kamnino odtisnjeni polži, ki so pred kratkim obeležili jubilej – 25 milijonov let, brez dvojnih let, odbitkov, dodatkov in drugih uradniških potegavščin ... Nadaljujemo, v uri in pol smo pri koči. Oskrbnika vsakemu posebej srčno čestitata, nekoliko ju je vendarle skrbelo. V recepciji nakupimo spominke, nazdravimo in nadaljujemo s sestopom do Prionije, kjer smo malo pred mrakom. Vso noč tulijo psi. Nekdo omeni, da od veselja, ker smo se vrnilo, sam pa menim, da je to njihov vsakonočni dialog z zvezdami in luno.

METEORA, DELFI IN PARNAS

V sredo zjutraj se zapeljemo v dolino. Na razgledišču na ovinku prepadne

Samostan v Meteori FOTO: UROŠ PRELOVŠEK

gorske ceste nas pozdravi sonce, ki se dviga nad Egejskim morjem. V Plaki med plavanjem v še toplen morju občudujemo markantni Olimpov greben. Še prav poseben zajtrk, potem pa pot pod kolesa. Čas obiranja bombaža je. Srečujemo tovornjake, polne vataste surovine. Na polju fotografiramo zanimive plodove. Meteora je razpoznavna od obzorja. Ustavimo se v Kastrakiju. Kamp je udoben, osebje prijazno. Ob dveh je na sporedu popoldanski ogled. Nizozemec – žena ga čaka pri rampi – opiše pomembnejše poti v okolici. V toplen oktobru je tu še vedno veliko turistov. Uberemo jo po gozdnih globelih. Občudujemo pisano cvetje, eksotična drevesa, kamnite stolpe ... Razgled motijo le električne žice. Zanimiva je lega samostanov na vrhu granitno trdnega peščevja. Dva od njih si ogledamo. Ob mraku se vrnemo v kamp. Ponoči po daljšem času pridejo do besede komarji ...

V četrtek zgodaj vstanemo. Cilj današnjega popotovanja so Delfi, modrost

Delfi FOTO: UROŠ PRELOVŠEK

stare Grčije. Recepcija še ni odprta, čas je za drobne opravke. V trgovinici nakupimo nekaj malenkosti, na pošti v centru naselja oddamo kartice. Potem pa hajdi v nov dan – na jug! Pot prese-kamo s piknikom ob cesti. Svež, prijeten dan je, blagodejen je pogled na okoliška gričevja in morje srebrno-zelenih oljk, ki ga prebadajo temne ciprese.

V zaključnem delu poti pozornost pritegnejo nenavadni vodni kanali, ki pa ne kazijo pokrajine. Sonce je visoko, ko prispemo v Delfe. Muzej na prostem leži na pobočjih skalovitega Parnasa, ki z mistično okolico in mehкими oblikami vzbuja zaupanje. Parkiramo ob muzeju, ki ima tudi zunanji del. Gledališče je popolnoma akustično. Angležinja (ali morda Valežanka, kdo bi to lahko dandanes še ločil) spodaj na odru tiho zapoje. Njeni svojci poleg nas najprej v nezaupanju grbančijo čelo in napenjajo ušesa, potem pa se začno na široko režati in ji dajati znake ... Fotografiramo rože po pobočjih Parnasa. Apolonovo svetišče najbolj privlači turiste, spomina vreden je stadion, občutljivo dušo pa prevzameta Atenino svetišče in Gimnasion – tam vstopnica ni potrebna. Tu, v popku sveta, je mladega Sokrata pred več tisoč leti pritegnil napis: "Spoznaj samega sebe." Kljub brezmejnemu hrepenjenju po spoznavanju vsega, kar ga

obdaja, človek sam sebi še vedno ostaja največja neznanka. Grk, ki dela v lokalu s spominki, je pristen in poln življenja. Kakor bi v sebi zajel valovanje milijonov zvezd na jasnem grškem nebu. Ob poslovnem stisku roke reče: "Ti govoriš grško ... si Grk ..." Kdo ve, od kod izvira njegov globok notranji mir.

V mestecu nakupimo spominkov. Posadka izrazi željo iti še danes zvečer na Parnas, a zmaga glas lagodja. Ta je tod enakopraven glasu razuma. Večer je, stemnilo se je. Ženske se omamljajo s cigareto, ki jo Jana prav hitro našica pri receptorju kampa (nevarnost požarov je letos mimo ...), drugi pa poskačemo v bazen, v katerem plava jesensko listje. Neviden dim nad kampom ščegeta luno v nos, jasno zvezdno nebo nad Delfi se zliva z energijo Gee v čaroben krog ...

Zjutraj odrinemo na Parnasovo planoto. Na parkirišču smučišča nas pričaka močan veter. Vreme se kviri, s severozahoda prihajajo temni oblaki. Cilj je vrh Parnasa, a prihajajoči vihar in vse gostejši droben ledeni dež nas pospremita na drugi najvišji vrh pogorja. Med potjo raziskujemo, najbolj vneta razveseli čudovit bordo kamen s fosili. Tudi jaz prejmem majhno darilce – lepo ogrebem, uboge hlače ... Na poti navzdol nas zvesto pere dež. Avto ob povratku nudi pravi dom. V deželo prihaja starka zima. ◉

Pale di San Martino

Biseri južnega dela italijanskih Dolomitov

✉ Vanja Glešič

Cima Canali nad kočo Pradidali FOTO: VANJA GLEŠIČ

Že kar nekaj let smo na našem alpinističnem odseku s hrepenenjem govorili o Palah di San Martino. Vsak je poznal vsaj eno smer, zgodbo ali goro, ki je govorce o nepreosljivo trdni skali, prelepih smereh in divjih gorah samo še potrjevala. Poznali smo tudi silno navdušenje Tineta Miheliča, ki je temu področju posvetil celotno zadnje poglavje svoje mojstrovine in obveznega branja za vse alpinistične navdušence, knjige Klic gora.¹ Ampak kot sem omenila, smo o tem samo govorili in vsakič sklenili, da tja res pojdemo. Za Pale je značilno kanček več organizacije, saj so smeri iz doline oddaljene kakšne dve do tri ure hoje, zato je priporočljivo spanje v kateri izmed štirih koč, ki jih je treba vnaprej rezervirati. Drugače torej kot denimo plezanje v okolici Cortine d' Ampezzo, ko bivaš v enem izmed številnih kampov in se skoraj do sten pripelješ po udobni cesti. Ampak v začetku letošnjega leta je eminenten član odseka naznanil, da bo organiziral tabor v Palah. Določili smo datum, rezervirali kočo, preučili plezalne vodnike in se konec julija podali na pot.

KOČA PRADIDALI

Za izhodišče svojih podvigov smo izbrali kočo Pradidali, do katere iz doline vodi dobro vzdrževana pot, ki te v približno treh urah pripelje iz poletne vročine na blagodejni gorski zrak in mir. Koča na višini 2278 metrov ima strateško pozicijo, saj na eno stran nadzira dolino daleč spodaj, z ostalih strani pa je obdana z ostrimi skalnimi špicami. V njeni bližini je jezerce, ki kar kliče po namakanju nog, ko se prepoten vračaš z okoliških vrhov. Kočo so leta 2005 popolnoma prenovili in nismo se mogli načuditi njeni bogati ponudbi na kar zavidljivi višini. Veseli smo bili tudi presenetljive prijaznosti osebja, ki v vsem tednu bivanja pri njih ni niti za hip popustila, čeravno utrujenim, lačnim in ne prav zanemarljivo zahtevnim gostom, kot smo bili mi, ni vedno lahko ustreči.

¹ Tine Mihelič: Klic gora, Sidarta, 2005.

Koča je bila praktično ves čas skoraj polno zasedena, saj mimo vodijo številne gorske poti, od pohodnih do nekaterih težjih ferat. Oskrbnik je tudi alpinist z dušo in z veseljem pomaga pri izbiri smeri ter opisih sestopov, z zanimanjem pa je spremljal vse naše vzpone. V koči je na voljo cel kup plezalskih vodnikov za to področje in številne revije s hribovsko tematiko, tako da tudi v deževnem popoldnevu ni dolgčas.

V bližnji okolici koč se dvigajo Campanile Pradidali, Cima Canali, Cima Wilma, Cima del Lago, Cima Pradidali, Cima Immink, Pala di San Martino in drugi. Ponujajo veliko smeri vseh težavnostnih stopenj, ki niso oddaljene več kot dobre pol ure lahke hoje. Po drugi strani pa imajo praktično vsi vrhovi kar začinjene sestope s poplezavanjem in spusti ob vrvi, kar zna biti za bolj nedeljske plezalce, vajene sestopov tipa Nad Šitom glava, neprijetna ovira. Tudi smeri so precej drugačne kot pri nas, saj so vse po vrsti kar strme, tudi če težavnost ne presega tretje stopnje. Z dodatno začimbo postrežejo megle, ki so se vsaj v času našega bivanja tam pojavile prav vsak dan, najkasneje popoldne, nemalokrat pa tudi že prej.

Med lažjimi vzponi je treba omeniti predvsem dve smeri. Campanile Pradidali na severnem robu začrta lep raz, po katerem poteka lepi, zračni Spigolo del Vecchio (V/IV, 300 m) z odlično skalo, strmim plezanjem in lepimi prehodi. V desnem robu Cime Wilme na drugi strani doline pa poteka smer Castiglioni-Detassis (V+, 350 m), ki je razen enega nekoliko krušljivega prehoda prava reklama za plezanje v Palah. Z obeh vrhov se spustiš po vrvi, s Cime Wilme pa pri tem okusiš celo nekaj neprijetnega tuširanja.

CIMA CANALI – BUHLOVA POČ

Kot rečeno, ima koča Pradidali sanjsko lokacijo, saj imaš skoraj na dosegu roke številne strme stene in kar pred kočo ob kavici z vodnikom v roki študiraš poteke smeri. Goram dominira divja Cima Canali in prej ko slej se plezanja željno oko zazre v strmo in prelepo poč v enem izmed njenih stolpov. Kmalu izveš, da se je prav tja zazrlo tudi oko slavnega Hermanna Buhla. Seveda ni ostalo samo pri opazovanju. Buhl je davnega leta 1950 poč tudi mojstrsko preplezal in nastala je znamenita klasika, Buhlova poč (VI-/V, 550 m).

No, v smer se je v hipu zagledal tudi moj mož, zanj navdušil še mene in tako

Koča Pradidali daleč pod nami FOTO: VANJA GLEŠČIČ

sva se v nekem zgodnjem jutru navezovala ob vznožju Cime Canali ter mežikala proti poč, ki se je končevala šele kakšnih 500 metrov nad nama. Že ob prvem stiku s skalo nama je spet zaigralo srce, smer pa se je že v drugem raztežaju pognala strmo kvišku in strmina ni popustila do vrha poč. Prav vsak raztežaj je pomenil zračno plezanje v izvrstni skali, ki pa vseeno ponuja dobre oprimke, številna skalna ušesa in druge dobre možnosti za varovanje. Iz raztežaja v raztežaj sva bila bolj navdušena in na vsakem stojišču kar nisva mogla prenehati hvaliti plezanja, prehodov in skale. Mitja je kasneje pripovedoval, da je ponovil prav vse gibe iz celotne osnovnošolske telovadbe. Smer je v zgoraj omenjeni knjigi opeval tudi Tine Mihelič, in ker je eden največjih mojstrov opisovanja, bom spoštljivo prepustila prostor njegovim besedam: "Zdajci začutiva, kot da je z naju padla vsa teža. Tako strastno sva si bila želela to plezanje, da sva sedaj, ko se nama je želja začela uresničevati, dobila krila. Kot v sanjah plavava navzgor, ne meneč se za previse, ki naju vedno znova silijo v akrobatske položaje. V svojem gibanju začutiva ritem, plezanje se spreminja v ples. Vrv plapola prek previsov, tu in tam pripeta v zanko h kakemu skalnatemu ušesu. V vsej steni nama ne bo treba zabiti niti enega klina, tudi srečava jih

le malo. Med plezanjem se le poredko vidiva, vedno je vmes kak napušč. Zato pa si imava tem več povedati na varovališčih. Iz naju kar bruhajo v robat plezalski žargon oblečeni izrazi čiste radosti. Vmes se kot zagnana junca poganjava kvišku. To je stil, ki bi ga prijatelj Šrauf brčkone označil kot 'prosti pad navzgor'."

Neprekosljivi strmini se tudi midva nisva mogla načuditi. Zadnji raztežaj v poč je sicer za razliko od vseh prejšnjih, ko težavnost ne pade pod petico, ocenjen s štirico, pričakal pa naju je previsen, moker, črn kamin. Mitja se je najprej prepričal, da smer ne zavije za levi ali desni vogal. Potem pa sva v kaminu ugotovila, da je skala zelo radodarna z imenitnimi stopi in oprimki. Sicer je bilo res mokro, ampak prav nič sluzasto, kot bi bilo v tovrstnih kaminih pri nas, ki bi se jih vsaka naveza z zdravo pametjo izognila. Konec tega kamina je pomenil tudi konec težjega plezanja, v treh lažjih raztežajih sva priplezala na vrh stolpa in se razvezala. Sledilo je še slabih dvesto metrov poplezovanja, da sva dosegla greben.

V taki izkušnji ti res ni nič podarjeno in si jo je treba resnično zaslužiti, zato je bil sestop druga in ne prav kratka zgodba. Začne se s prehodi prav po ostrem grebenu, ki ga sestavljajo precej kompaktni skalni bloki, vmes celo hodiš po nekakšnem meter širokem pločniku, na

V steni FOTO: VANJA GLEŠČIČ

obe strani pa se spušča prepad, ki mu zaradi megle na srečo nisva videla konca. Sestop tvorijo še številni spusti z vrvo, prečenja snežišč in neskončno ritensko plezanje navzdol. Ko sva po štirih urah, odkar sva se razvezala, končno stala na melišču pod steno, je bil najin trud poplačan. Bogatejša za prelepo izkušnjo, ki se je bova še dostikrat spominjala, sva hitela proti koči, da čim prej zaužijeva slasti, ki nama pritičejo ...

NIKOLI NE PRIDEŠ DO KRAJA

V enem tednu smo okusili kar nekaj lepih smeri, stopili na številne divje vrhove in se veselili sanjske skale, polne imenitnih oprimkov. Vse to pa je seveda le kaplja v morje vseh radosti, ki jih ponuja tako imenitno področje, kot so Pale. Naj kar priznam, da sem si zgornji podnaslov sposodila iz že omenjene Miheličeve knjige, saj se popolnoma strinjам z njim. Nikoli ne prideš do kraja. Pale so znane po bojda eni najlepših smeri v Alpah, Razu tančic, ki se bohota na drugi strani hribov nad našo kočo, v Cimi della Madonna. Vse dni bivanja smo občudovali tudi mogočni Sass Maor z osupljivo, preko tisočmetrsko navpično steno, ki na svoj vrh pripusti le izkušene in dobro uplezane naveze. Visoko na našem seznamu želja so tudi stene v okolici koč Treviso, ki menda ponujajo najboljšo skalo. Skratka, v Pale se zagotovo še vrnemo. ◉

Informacije

Pale di San Martino v okolici koč Pradidali

Gorska skupina Pale di San Martino tvori najjužnejši del Dolomitov. Leži na meji italijanskih provinc Trento in Belluno, znotraj nacionalnega parka Parco Naturale Paneveggio – Pale di San Martino. Posebno privlačen del skupine, ki jo mnogi štejejo za najlepšo v Dolomitih, je v okolici koč Pradidali, ki je odlično izhodišče za številne plezalne vzpone.

Rifugio Pradidali, 2278 m, tel. +39 (0)439 64180, <http://www.rifugiopradidali.it/>, je ena najpomembnejših koč v skupini Pal. Leži na krasnem položaju v zgornjem delu istoimenske doline. Okoli nje se dvigajo številni drzno oblikovani vrhovi značilnega dolomitskega videza. Vzhodno se dvigajo Cima del Lago, Campanile del Lago, Cima Wilma in Cima Canali, na severni strani Cima Pradidali in Torre Pradidali, proti zahodu dominirata Cima di Ball in Cima di Val Roda, enkratno panoramo pa na jugu zaključuje mogočni Sass Maor. Večina vrhov je zanimivih predvsem z alpinističnega vidika, saj nanje ne vodijo planinske poti, ampak so dostopne le plezalcem.

Pot do izhodišča: Najprimernejša pot do skupine Pale di San Martino je Ljubljana–Sežana–Portogruaro–Pordenone–Vittorio Veneto–Belluno–Feltre–Fiera di Primiero. Od italijanske meje je približno 260 km oziroma dobre tri ure vožnje. Če se vam ne mudi, se lahko odločite za slikovitejši pristop, in sicer se v Bellunu usmerite severno, proti Agordu, od tam pa preko prelaza Cereda do Fiere di Primiero.

Za dostop do koč Pradidali se usmerimo mimo vasi Tonadico proti prelazu Cereda, kmalu pa zavijemo levo v dolino Val Canali do gostišča Cant del Gal, 1180 m. Če smo prišli od Agorda, ni treba prelajati do Fiere, ampak že pred Tonadicom zavijemo na desno v Val Canali. Od tod so do koč Pradidali slabe 3 ure po slikoviti markirani poti skozi dolino Val Pradidali.

Spletne povezave

Opisi smeri: <http://quartogrado.com/principale.html#pale>

Vreme: http://www.meteotrentino.it/bollettini/today/generale_en.aspx?id=55

Spletne kamere: <http://www.dolomitisuperski.com/Smartino/it-IT/webcam-sanmartino-di-castrozza-passo-rolle-1893IT.html>

Zemljevid: Pale di San Martino, Tabacco 022, 1: 25.000

Vodniki:

S. Scalet: Pale di San Martino. Arrampicare, camminare, volare. Ed. Versante Sud, 2002;

C. Cima: Pale di San Martino. Ed. Mediterranee, 1999;

L. De Franceschi: Pale di San Martino Ovest. Guida dei Monti d'Italia, CAI-TCI, 2005.

Plezalske počitnice s turškimi čari

Geyikbayiri

✍ Vesna Pavlovič

Stene nad kampom FOTO: DAVID PAVLOVIČ

Nos pomolim izpod tople odeje. Prisluhnem kikirikanju najbolj zgodnjega petelina in odmeve obreda iz turške mošeje v bližnji vasi. Nekako me ne vleče, da bi se skobacala iz tople postelje, kajti jutra v Geyikbayiriju so še dokaj hladna. A ko pomislim, da bom že čez nekaj ur med pretegovanjem okončin po topli skali skorajda potarnala, da je prevroče, kar skočim pokonci, previdno odprem škripajoča vrata bungalova in se po drevoredu granatnih jabolk sprehodim do toaletnih prostorov.

Vse je še mirno, ozrem se proti stenam, ki žarijo v jutranjih sončnih žarkih. Neverjetno, koliko skalovja na kupu, pa v plezalskem smislu odkritega tako pozno. Leta 2000 je področje "odkril" turški plezalec Ozturk, ki je s pomočjo Nizozemke Zuleyhe začel opremljati prve smeri v sektorjih Sarkit in Magara. Domačini, ki

so se vozili mimo, se sprva kar niso mogli načuditi, kaj neki počnejo ti "norci" tam zgoraj v skalah, in kar nekaj prometnih nesreč je bilo, ko so vozniki namesto na cesto gledali plezalce v stenah. Zuleyha je kmalu skupaj z možem Muratom uredila kamp Climbers Garden, ki je ne samo zelo prijeten bivalni prostor, temveč tudi pravo zbirališče plezalcev z vseh koncev sveta.

» *Vedno se mi je zdelo, da smo imeli samo Slovenci na mizi tako ogromen lonec makaronov.*

Kamp je zelo lepo urejen. Poleg prostora za šotore ima tudi več lesenih bungalovov, v zadnjem času pa oddajajo tudi zgornje prostore hiše, v kateri so lastniki sami nekoč bivali. V skupni kuhinji je na razpolago vse, kar potrebuješ za kuho, celo nekaj hrane lahko kupiš v mini trgovinici v obliki omare in zvezka, kamor zabeležiš svoj "nakup". Zelo priporočljive so okusne domače marmelade iz granatnih jabolk, kakijev, limon in drugih sadežev, vsako jutro pa je na razpolago tudi brezplačen svež kruh. To pride še kako prav, saj je najbližja spodobno založena trgovina šele v sedem kilometrov oddaljeni vasi Sakirlar.

PLEZALNI DNEVI

Čez kakšne pol ure že vsa družina sedi pri zajtrku za veliko leseno mizo. Srkam odličen turški čaj in se bašem s kakijevo marmelado, zraven pa že stotič obračam liste plezalnega vodnička. To je že rutina na vsakih plezalskih počitnicah; jutranje listanje po vodničku in izbiranje sektorja. Švicarska plezalca, ki sta tu že tri tedne, nam priporočita nekaj res dobrih sektorjev, ki so primerni tudi za otroke. Do vseh lahko prideš peš, nekateri najbližji so tik nad kampom in zahtevajo le pet minut sopihanja v hrib. Do drugih pa je le malo daljši sprehod po cesti in konec novembra lahko ob poti nabereš celo vrsto sadežev: od limon in granatnih jabolk do oliv.

Kmalu je postalo že precej vroče in debele flise smo nadomestili s kratkimi rokavi. Za prvi dan izberemo sektor Barbarossa, kjer nas najbolj navduši istoimenska smer, ki poteka skozi luknjo. Smer je lahka, vendar se v njej počutiš kar nekoliko klavstrofobično. Za naše tri malčke smo našli prijeten prostorček pod

steno, kjer so uživali v kopanju po pesku in nabiranju kamenčkov. Na žalost so novembrski dnevi prekratki, tako da smo se popoldne vrnili v kamp. V kuhinji je bilo že zelo živahno in mešale so se vonjave različnih jedi. Zanimivo je bilo pokukati v druge lonce in spoznati prehranjevalne navade plezalcev z drugih delov sveta. Vedno se mi je namreč zdelo, da smo imeli samo Slovenci na mizi ogromen lonec makaronov. Včasih nas je kdo kar sumljivo pogledal, češ ali nas res samo pet sedi za to goro hrane ali se bo morda pridružil še kdo. Jedilnica je bila opremljena v plezalskem slogu: notri je bila celo velika skalna gmota, na stenah so visele fotografije s plezalci v akciji, na eni od lesenih poličk pa so bili razstavljeni kosi oprimkov, ki so se odlomili v posameznih smereh. Zvečer je bilo v kampu precej mirno, le iz jedilnice se je slišala mešanica različnih jezikov plezalcev, ki so si izmenjevali vtise o preplezanih smereh, novih podvigih pa značilnostih posameznih dežel, plezališč ipd. A kramljanje nikoli ni trajalo prav dolgo; utrujene mišice in polni želodci so kar klicali po topli postelji in sanjanju o *projektih* prihodnjega dne.

Naslednji sektor, ki smo ga obiskali, je tik nad kampom, Sarkit, z veliko od daleč opazno luknjo na sredi. In prav v tej luknji se začne smer z imenom Inner Smile, ki me je res navdušila, predvsem zaradi dobrih gibov iz luknje v ploščo. A žal je ostalo le pri "nasmehu" in želji, da jo prihodnjič ponovno poskusim. Tudi druge smeri, ki smo jih plezali, so bile lepe, večinoma posejane s kapniki in gobicami v navpičnih do previsnih ploščah. Eno daljših smeri, ocenjeno z 8b, je za ves teden okupiral ukrajinski plezalec in vsak dan smo lahko še v druge sektorje slišali njegove vzklike razočaranja ob neuspehu. Šele zadnji dan tik pred njegovim odhodom domov mu je uspelo in ves kamp se je veselil z njim.

KOZE IN TURKISH STANDARD

Alabalik v turščini pomeni postrv in ni naključje, da se tako imenuje sektor v bližini večjega potoka in ribje restavracije, kjer gojijo postrvi. Nekoliko daljši dostop je bil poplačan z veliko prostora pod steno, idealnega za igro, in tudi kar nekaj zanimivimi smermi. Smer z oceno 6c se v dolgi diagonalni vije v osrednjem delu sektorja. Večina kompletov je že kar v njej, kar zadnjemu plezalcu precej olajša pobiranje kompletov iz smeri. Zvečer nas

je na poti nazaj pričakala čreda koz, ki so se ravno spravljale k počitku v veliko luknjo v steni. Ob navdušenju nad tem, kako lepo so se postavile vsaka na svojo skalo, nisem opazila, kdaj se mi je iz vreče izmuznila plezalna vrv in padla točno na kup kozjega blata, ki ga je bilo na vsej poti na pretek. Nisem bila več tako navdušena nad kozami, sploh ker imam navado, da med plezanjem pri vpenjanju vrv pogosto zadržim z zobmi.

Med sektorji nad cesto nas je najbolj navdušil Dragon. Z Davidom sva se kar dvakrat vrnili vanj. Čeprav mi podolgovat kapnik vzdolž cele smeri Dragon ni najbolj ustrezal, sem v vseh smereh res uživala. To je sektor za ljubitelje plošč – pa ne tistih, kjer nimaš česa prijete in nikamor stopiti, temveč takih lepih, plezljivih z dobrimi oprimki.

Za zadnji dan smo izbrali Turkish Standard. Sektor leži nad edinim drugim kampom tod okoli, ki pa ni videti tako pristno družinski kakor naš (je večji, z restavracijo in iz njega se ves dan razlega glasna glasba). Nekaj časa mi je spremljava med plezanjem ustrezala, a veliko lepše je plezati samo ob zvokih narave in klepetu plezalcev. Tudi gneča je bila v tem plezališču največja. A dobre smeri, prijeten prostorček pod oljko za naše tri male nadobudneže in lahek dostop so faktorji, ki so nas tudi v to plezališče pripeljali kar dvakrat.

TURČIJA IMA SVOJ ČAR

Ko si enkrat tukaj, se lahko osredotočiš samo na plezanje, saj veliko drugega z vidika plezalca ne moreš početi. Lahko

» *Dragon je sektor za ljubitelje plošč, pa ne tistih, kjer nimaš česa prijete in nikamor stopiti, temveč takih lepih, plezljivih z dobrimi oprimki.*

se sprehodiš do bližnje vasi Geyikbayiri, ki je res pristna turška vasica in ima celo majhno trgovino, če te ne prežene smrad po zažganih smeteh ali prepodi kak vaški kuža. No, mogoče smo imeli samo mi tako smolo. Boljša možnost za preživljanje dni počitka je izlet v vas Sakirlar. Tu je vsak konec tedna tržnica, kjer po ugodnih cenah prodajajo domačo zelenjavo, sadje, oblačila in spominke. Nikakor ne smeš zamuditi turškega zajtrka. Ponujajo

V smeri Dragon - strmo plezanje v čvrsti skali FOTO: DAVID PAVLOVIČ

ga skoraj v vsaki gostilnici v tej vasi. Na lesenih terasah z veliko mizo na sredi in blazinami za sedenje postrežejo s turškim kruhom, namazi, marmeladami, čajem in kavo. Mi smo takole ležerno sedeli in uživali skoraj tri ure. Kakor se spodobi, se nam prav nikamor ni mudilo. Tak je bil tudi naš izlet v Olympos, kjer je kar nekaj plezališč, a naš cilj je bilo morje in konec novembra smo se lahko v njem celo kopali.

"Tukaj živim že dvajset let, poročena sem s Turkom in prav nič me ne vleče nazaj v Nemčijo ..." je razlagala Helga, nemška kolegica lastnice kampa, ki nas je za masten denar prevažala z letališča in nazaj. Ja, Turčija ima svoj čar. Ko prideš tja, se z lahkoto odklopiš. Če te ne posrkajo vase že neizmerne plezalske možnosti, te zagotovo prepričajo turška umirjenost, prijaznost, sredozemsko podnebje in obilica dobrot. ●

Informacije

Kako do tja: Z letalom z Brnika ali bližnjih evropskih letališč do Antalye. Cene letalskih kart se gibljejo od 150 evrov naprej. Od letališča do Geyikbayirija je približno 35 km. Najenostavnejša, a tudi precej draga je možnost, da v kampu naročiš, naj te pridejo iskat (40 evrov). Druga možnost je avtobus do vasi Sakirlar in nato štopanje.

Prevozna sredstva: S štopanjem ni težav, saj so domačini zelo prijazni in te z veseljem zapeljejo tudi do Antalye. Druga ugodna možnost je najem avtomobila v kampu, lahko samo za en dan ali dva. Cena je 25 evrov na dan. Če bivaš v kampu Climbers Garden, te skoraj vsak dan do trgovine v bližnji vasi Sakirlar lahko zapelje kdo od lastnikov kampa.

Prenočišče: Na voljo sta dva kampa: Climbers Garden (www.climbersgarden.com) in Josito Guesthouse Camp (www.josito.de), kjer lahko najameš bungalov. Lahko pa najamete sobo v Trebenna Guesthouse (www.trebena.com) ali Rasayana Guesthouse (www.antalyarockclimbing.com).

Vodniček: Kayıkcı Öztürk: A rock climbing guide to Antalya, tretja izdaja, 2009. Vodniček se lahko kupi v kampu Climbers Garden.

PURE ADRENALINE

Testirali smo:

CEBÉ

KITE BIG

Cebe lahko poimenujemo kot pionirja v segmentu športnih, kot tudi modnih očal. Danes proizvajalec ponuja pester repertoar sončnih in smučarskih očal, zaščitnih čelad, kakor tudi številnih drugih športnih pripomočkov. Širok spekter jim omogoča, da tudi najzahtevnejša stranka vedno najde artikel za točno določen namen.

Prvotno poslanstvo v segmentu »outdoor« in »gornišvo« so sedaj razširili tudi na športe, ki so zastopani tekem celega leta. Na področju športnih očal so odlična dopolnitev segmenta tek, tek na smučeh, kolesarstvo, pohodništvo, plezanje, odbojka na mivki, kajtanje ...

Tokrat vam predstavljamo pohodniški model Kite.

Značilnosti okvirjev:

- ročki z odprtino za namestitvev elastike (za najboljši oprijem v ekstremnih situacijah)
- snemljivi stranski ščitniki za zaščito pred vetrom in ekstremno svetlobo
- večja oblika stekel za dobro pokrivanje vidnega polja

Značilnosti stekel:

- zelo lahka in trdna polikarbonska stekla, odporna na udarce
- 100% optična pravilnost stekel (ne popačijo slike in ostalih linij)
- stekla so namenjena uporabi v ekstremno močni svetlobi
- antirefleks na notranji strani za preprečevanje moteče svetlobe iz strani
- zatemnitev kat. 4
- stekla primerna za visokogorje

Gre za objektivni komentar ekipe Sokola.
Naročena objava.

Cena: 59,95 EUR
www.bushnell-europe.com/cebe

Uvoznik:
Rodeo Team d.o.o., Kranj
www.rodeoteam.si

Alpinistični kavboji¹

S prijatelji v sedlu

✉ Iztok Tomazin

Kuk Čelina, pod njim planinski dom v Ravnem Dabarju FOTO: IZTOK TOMAZIN

Sem zaprisežen ljubitelj gibanja z lastnimi močmi, predvsem plezanja, prostega letenja in alpinističnega smučanja, pa seveda tudi teka in kolesarjenja v naravnem okolju. Hkrati se mi je ohranilo navdušenje nad vožnjo z motorji, ki traja že od vznemirljivega vstopa v osnovnošolsko "moped generacijo" pred mnogimi leti. Na enem od pomembnih razpotij, ob koncu osnovne šole, sem celo nihal med predanostjo alpinizmu ali motokrosu. Odločil sem se pravilno, za gore in vse, kar je z njimi povezano. A seme navdušenja nad motorji, predvsem terenskimi in potovalnimi, je ostalo.¹

Velja, da je za marsikakšno s stroški povezano navdušenje najprej prezgodaj, kasneje pa prepozno. Ko je človek mlad in res zagret, običajno nima denarja, da bi si privoščil na primer vrhunsko hi-fi napravo ali pa res dobro motorno kolo. Ko je starejši in recimo vsaj za silo pri denarju, da si lahko privoščijo kaj kakovostnega, pa je že utrujen, starostno spremenjen, svežina

navdušenja je zbledela, zaradi številnih obveznosti nima časa in podobno; sluh, vid in druge sposobnosti počasi pešajo, tako da niti ne more izkoristiti vseh možnosti, ki jih ponuja sodobna tehnika. Razbijanje takih in podobnih, tudi na dejstvih temelječih stereotipov lahko ponudi dodatno zadovoljstvo, seveda pa je treba ohraniti radovednega in radoživega

otroka v sebi in prihraniti nekaj denarja. Nekatere igrače niso poceni, še posebej ne igrače za zahtevne, odrasle otroke.

JEZDECI SE ZBEREJO

Trije taki smo se našli, vsak s svojo čredo sto desetih zdresiranih nemških konj na dveh kolesih. Jože, najstarejši med nami, ni alpinist, je pa zaprisežen motorist, ki v enem letu z motorjem prevozi toliko kilometrov, kot sem jih doslej jaz v vsem življenju. Najmlajši Matjaž se je ravnokar razočaran vrnil iz Himalaje. Turkizna boginja (Čo Oju, 8201 m), na vrhu katere sem stal pred skoraj točno dvaindvajsetimi leti, jim tokrat ni bila naklonjena, grožnja plazov je bila prehuda. Jaz kot pobudnik tokratne motoristično-plezalne ture pa sem se končno enkrat za dva dneva izkopal iz začaranega kroga dežurstev, ambulant, vodenja zdravstvenega doma, sestankov,

¹ Naslov in vsi podnaslovi so delo uredništva.

študija in drugih velikih potrošnikov časa in energije. Nekaj kandidatov je odpovedalo. Izgovori so segali od bojzani pred slabimi gozdnimi cestami do mraza in za drugi dan ne najboljše vremenske napovedi. Sporočilo zanje: jaz bi se požrl z motorjem vred, če bi *zamočil* turo, kakršno smo nato imeli.

CILJ – FORT VELEBIT

Cilj je bil eno od mojih najljubših gorovij, do katerega vodi pot, kot ustvarjena za dvokolesne zverinice in njihove radožive jezdece – jadranska magistrala. Drvenje in polaganje ovinkov nad vzvalovano sinjino je bilo nepozabno, nekajkrat so trpele le zavore in moji čevlji med drsanjem po asfaltu. In minilo je brez srečanja s hrvaškimi belo-modrimi možmi, ki jim naše početje kdaj pa kdaj ne bi bilo všeč. Ampak to je bil samo dinamičen uvod na poti do cilja. Čeprav sem navdušen motorist, mi je sama vožnja premalo, prava izpolnitev pride šele ob nadaljevanju na dveh nogah, naj si bo to hoja ali tek v hrib, plezanje in podobno. Ja, brez *matra* in *švica*, napora in umiritve pa kakega vrha ali vsaj grebena in predvsem pristnega stika z naravo ni globokega zadovoljstva. Motor seveda ne nudi kaj dosti od tega. Je predvsem sredstvo, ki mi je najzanimivejše in najbolj pri srcu, da me pripelje na izhodišče. Lahko je tudi igrača, ki omogoča obilo užitka v hitrosti, pospeševanju, zaviranju in na-

gibanju. Prisili te k popolni zbranosti v obvladovanju telesa in od moči prekipevajočega stroja pod njim.

Nad Karlobagom smo se posladkali z zadnjimi serpentinami in se kmalu znašli na vhodu v Velebit, najdaljše gorovje na Balkanu. Bele stene, stolpi in grebeni, pod njimi temni gozdovi in dehteče livade. In na zahodu, globoko spodaj, globoka modrina Jadrana, posuta z otoki in otočki najrazličnejših oblik. Najlepše je jeseni, ko vse zažari v nepopisnih barvah, lepo je tudi v vseh drugih letnih časih, ne glede na vreme. Tudi divje nevihte ali zimski viharji znajo biti še posebno lepi in zanimivi ...

KO KAVBOJA ZASRBIJO PRSTI

Na robu livade pod steno Rujčinega kuka smo razjahali. Trikrat sto deset konjev se je v hipu spremenilo v tri človeška kljuseta. Najpomembnejše se običajno začne, ko sestopim z razgretega motorja. Gozd, skale, strmina, gore, divjina, nad njo kraljestvo oblakov in še višje nedosegljiva modrina. Tja vodi prava pot. Naše gibanje bo odslej mnogo počasnejše, hkrati pa še lepše. Z Matjažem so naju pošteno srbeli prsti in nujno jih je bilo dobro popraskati. Dolgo že nisva plezala težkih smeri, a ko sva zgrabila čudovito, razčlenjeno in kompaktno velebitsko skalo, je bilo, kot bi ves čas trenirala. Navzgor je šlo hitro, lahkotno in z užitkom. Za isto smer sem predlani porabil še enkrat več časa, resda v nežnejši družbi,

ko prsti niso iskali samo ostrih in kompaktnih skalnih oprimkov. Na vrhu še vedno s soncem obsijane stene sva ugotovila, da ena ni skoraj nobena ali nekaj podobnega, zato sva hitro sestopila in nato steno še enkrat preplezala po drugi smeri, še hitreje, s še večjim užitkom. Preden so ugasnili zadnji žarki zahajajočega sonca, sva se vrnila do zaprtega planinskega doma, kjer je Jože sameval med bleščecimi, težko otovorjenimi dvokolesniki. Kdo bi si mislil, da je bila v stavbi planinskega doma nekdanj šola. V tej divjini, kjer ni žive duše razen priložnostnih planincev in plezalcev? Toda v prvi polovici dvajsetega stoletja je bilo v teh krajih bogu in še komu za hrbotom drugače. Okolica Dabarskih kukov je bila posejana z manjšimi zaselki in tamkajšnja mladež je čez drn in strn, včasih več ur daleč, pridno hodila v šolo. To še danes, že skoraj starci, radi poudarijo. Marsikje videna zgodba iskanja boljšega življenja se je ponovila tudi tu.

DESPERADOSI NA BEGU

Kleni velebitski gorjani so svoja skromna domovanja in preživetju neprijazno okolje zapustili, s trebuhom za kruhom so odromali v Liko ali na jadransko obalo, nekateri tudi v tujino. Dandanes pa nekateri "otroci" razvitejših in prijaznejših krajev ubiramo obratne poti. Iskaje, nekateri celo hrepeneče se vračamo v to divjino z občutkom, da je to tisto pravo, boljše življenje, izpolnjeno z raziskovanjem in odkrivanjem, z uresničevanjem nekaterih svojih bistvenih potreb. A zato je treba imeti bazo ali grdo rečeno – polno rit. Če bi iz dneva v dan tolkli pomanjkanje hrane in vode, se spopadali z mrazom in drugimi nevšečnostmi, se soočali z malo ali nič "življenjskimi priložnostmi", bi večina storila enako, kot so domačini z Velebita. Pobe gnili bi v lepi novi svet, v objem množice iluzij in redkih pravih priložnosti.

Pod večer smo zajahali motorje in se prestavili nekaj kilometrov naprej, na livade pod Bačić kukom, najvišjim in najbolj divjim vrhom Dabarskih kukov. Tam smo srečali domačina, nekdanjega šolarja opuščene šole pod Rujčinim kukom. Ustallil se je v Puli, na jesen življenja pa se vrača v kraje otroštva in poskuša obuditi nekaj turizma. Iskreno povedano upam, da mu ne bo preveč uspelo, množice v to divjino res ne sodijo. Na livadah je bilo kot v pravljici in jasno je postalo, da bomo tam ostali čez noč. Stari se je ugnezdil v podstrešni sobici preurejene domačije, mlajša dva

Postanek med pragozdovi Štirovače FOTO: IZTOK TOMAZIN

pa sva postavila vsak svoj šotorček. Ni je hiše čez šotor, postavljen na lepem kraju.

SAMOTNI JEZDEC

V zakurjeni domačiji se je zgodil prav prijeten večer, z obujanjem spominov na intenziven dan, na kilometre cest in metre plezanja, pa na vse živo in mrtvo, kar privre v zavest ob takih priložnostih. A noč v naravi ima svojo moč ... Tudi moč izjemnega doživetja, za katerega ni potrebna svetloba, le odprtost in včasih nekaj poguma. Seveda, če vsega ne izniči tesnoba ali celo strah pred temo, divjino, neznanim ... Še posebej rad "ponočujem" sam v gorski divjini. Na Velebitu to lahko pomeni tudi nevarnost, na primer padec v globino ali srečanje s kako veliko kosmato živalco z okroglimi ušesi, ki ima rada med. Lahko pomeni tudi neprijetno soočenje s kako manjšo podolgovato in urno živalco z dvema ostrima, votlima zobkoma. Od vznemirljive ideje do realizacije ni trajalo dolgo. Sredi večerje sem se dvignil, povedal, da grem na Bačič kuka, in retorično vprašal, če kdo želi zraven. Pričakovano sam sem zapustil prijetno družčino s slutnjo, da me čaka vrhunec tokratnega potepanja po Velebitu. Nujno

je bilo izkoristiti redko priložnost. Bila je polna luna in kljub prihajajočemu vremenskemu preobratu je bilo še vedno skoraj jasno.

Uvertura v samotni nočni vzpon je bila ena najlepših glasb, simfonija vremenske fronte, ki se je zaganjala v stene, grebene in gozdove. Glasbil je bilo nešteto, od mogočnih dreves, ki so šumela, pokala in ječala, do skalnih robov, ki so vrtnčili zrak, in sten, ki so skrbele za posebno akustiko. Vse je imelo svoj zvok, od nežnega šumenja do mogočnega bučanja, šelestenja, škripanja in vršanja. Z vsakim metrom višine je bila glasba gozda in veta drugačna. Ne bi zamenjal za nobeno koncertno dvorano, za noben orkester.

NA SLEDI VELEBITSKEGA GRIZLIJA

Samota je bila popolna, zabeljena z dražljivim pričakovanjem novih prizorov in zvokov, pa tudi občasnimi razmišljanji o kakšnih sopotnikih, glede katerih si nisem bil čisto na jasnem, ali jih želim srečati ali ne. Lani je na območju Bačič kuka bival vsaj en medved, a videl sem le njegove sledi in iztrebke. Za letos podatka nisem imel. Vsekakor bi ga raje srečal podnevi,

enako tudi volkove, ki so občasni gostje v teh krajih. Za dvig morale sem imel kot ponavadi svinčnik s signalno raketo, predvsem pa zaupanje, da bo vse v redu. Ob vseh dosedanjih bližnjih srečanjih z medvedi, tako na Velebitu kot v Severni Ameriki, je bilo tako. Skoraj vedno sem se zapodil za medvedom, vsakokrat prisotna sopotnica pa je poleg strahu pred kosmatincem imela še en zelo jasen občutek – da se mi je zmešalo. Sem se moral kar potruditi, da sem ji kasneje razložil, da sem ga hotel le videti od blizu in fotografirati. No, to noč v gozdu pod stenami Bačič kuka bom kar zadovoljen, če bom brez takšne družbe.

Na grebenu sem ugasnil čelno svetilko, oblila me je mesečina, hkrati je butnil močan, presenetljivo mrzel jugo, ki je nad jadranske otoke globoko spodaj že prignal temne oblake. V srebrni svetlobi sem splezal prav na prepadni in izpostavljeni vrh ene najbolj slikovitih in divjih gora daleč naokoli.

ELDORADO BREZ ZLATA

Bačič kuka je skalna trdnjava s številnimi prepadnimi zidovi, vrtoglavo visokimi stolpi, ostrimi grebeni, jamami in drugimi čudesi kiparja, ki je nekoč v davni klesal Velebit. Razgled z vrha je vsakič drugačen, tokrat je bil seveda čisto poseben. Sredi noči ni bilo barv, so pa tiho žareli odtenki mesečine, luna in obroči okoli nje pa koprenasti oblaki, ki so hiteli čez nebo. Globoko spodaj na zahodu in jugu se je bleščalo morje med kopico temnih otokov. V vseh drugih smereh pa so valovili gozdovi, posuti z livadami in skalovjem. Kraljestvo srebrne svetlobe in senc ter počutje z željo, naj traja in traja.

Z vrha sta me prekmalu pregnala mraz in jugo. Sestop skozi črno luknjo gozda, kjer bi brez svetilke težko našel edino pravo pot, me je spet ogrel, a ne za dolgo. Drugo polovico noči sem v šotoru izmenično spal in se buden tresel v pretanki spalni vreči. Vsaj tri toplejše sem pustil doma, a kdo bi vedel, da bo ponoči krepko pod ničlo.

Navsezgodaj naslednjega dne smo šli vsi trije še enkrat na vrh Bačič kuka. Ni bilo tako skrivnostno in silovito lepo kot ponoči, a bilo je čudovito. Kljub sivim oblakom je vse žarelo od jesenskih barv in razgled izpod temnega pregrinjala, ki je počasi legalo na Velebit, je bil izjemen. Še se je videl Jadran, tokrat v kovinsko modri izdaji. Vzhodno obzorje nad Liko

Bilo je tako lepo, da smo se morali mnogokrat ustaviti.
FOTO: IZTOK TOMAZIN

je žarelo tako čudno, da je bilo težko ugotoviti, ali tam že dežuje ali skozi oblake preseva jutranje sonce. Z Matjažem sva bila še vedno prepričana, da dan brez plezanja ne bo popoln, zato sva odhitela v dolino, si v taboru na livadah oprtala vrvi in plezalno opremo, zajahala motorja in se zapeljala do stene. Na konicah prstov sva si v vertikali privoščila še en posladek. Skala je bila fantastična, ambient jesenskih gozdov vse naokoli tudi, le malo manj sva bila sproščena kot včeraj, saj je bil dež le vprašanje časa. Užitek pri plezanju je kot sladkor, mokrota ga raztopi in odplakne. Zahtevno plezanje v mokri, spolzki skali in mrazu, ki se slej ko prej zaleze v premočeno telo, ni na seznamu želja niti pri največjih plezalnih navdušencih. A midva sva se z oblaki dobro zmenila. Dež se je dobrohotno vlil v hipu, ko sva priplezala na rob stene. Mokra začimba doživetja. Kasneje je kot po naročilu moča prenehala, da sva lahko v miru podrla in pospravila šotora in osedlala konje. Pridružil se nama je Jože, ki je med najinim plezanjem šarmiral domačine. Poslovali smo se in odhrumeli novim dogodivščinam naproti.

KONJI PA NISO VEČ, KAR SO BILI

Križarjenje po gozdnih cestah čez Srednji Velebit je bila posebna zgodba. Te ceste so vredne vožnje z motorji, kolesarjenja ali pešačenja. Ne glede na vrsto gibanja vsakič znova uživam v slikovitih kilometrih makadama, blata, listja in na koncu spet asfalta. Motorji so predli skozi gozdove in doline. Nešteto ovinkov, desetine kilometrov. Za vsakim ovinkom nov razgled, zanimivosti in nova doživetja. Vozili smo počasi, ob taki lepoti vsenaokrog je nesmiselno drveti, še tako prehitro mine. Nekaj zgodovinskega spomina je moralo ostati iz časov, ko so naši predniki na konjskih hrbtih potovali po svetu, le konji so danes drugačni. Nekatere moramo poganjati sami, zato so doživetja na njihovih hrbtih še pristnejša, prigarana. Takrat se imenujemo kolesarji. Drugi "konji" so mnogo močnejši, mnogo hitrejši, zarohnijo in pospešijo že ob majhnem gibu zapestja. Glasni so, smrdijo po bencinu in izpušnih plinih. Nanje se lahko zavalj skoraj vsak, vsaj malo gibalno sposoben človek in dirka naokoli. Seveda ob pogoju, da se je vsaj približno naučil obvladovati čredo konjskih moči pod sedalom. Iz kakšnega testa so ti jezdec, se pokaže, ko razjahajo. Eni gredo peš predvsem do šanka, garaže, blagajne na bencinski črpalki in podobnih

Pod vrhom stene Rujičinega kuka – zadnji metri uživanja v čudovitem apnencu. FOTO: IZTOK TOMAZIN

urbanih ciljev. Drugi pa gremo kamorkoli, tudi v hrib, v divjino, ježa nam je le del poti.

V GALOPU NAZAJ ČEZ MEJO

Na prelazu Alan, kjer se je dalo zaslutiti in zavohati, ne pa tudi že videti morje globoko spodaj, nas je zagrnila gosta megla, da smo komaj videli cesto. A to je bil samo zastor pred novo predstavo. Po nekaj kilometrih previdnega spuščanja smo zapeljali iz meglenega ogrinjala in ostrmeli nad bogastvom toplih barv primorskih pobočij, ki so se zlivale z vsakič drugačno modrino. Na jadranski magi-

strali smo se poslovali od Velebita. Spet smo pospešili, malo zaradi užitka, malo zaradi priganjalcev. Od vzhoda nas je lovila noč, od jugozahoda je na krilih fronte prihajala moča. Ujeli sta nas šele visoko nad Kvarnerskim zalivom.

Čeprav smo vozili vrhunske potovalne terence, nismo nikoli zapustili ceste ali kollovoza. Vožnja v naravnem okolju, izven cest, s kakršnim koli motornim vozilom, ni etična. Že o kolesih bi se dalo razpravljati. V naravo se gre tiho, spoštljivo in peš ali na smučeh, če je zasnežena. Zaradi sebe in predvsem zaradi tistih, s katerimi si jo delimo. ◉

Nekoč je bilo tako

Prazen žakelj ne stoji pokonci, pleza pa

✍ Peter Muck

Za leta po vojni lahko rečem, da je bila prehrana bistven gorniški "pripomoček". To je danes nerazumljivo glede na to, da se kruh valja v smetnjakih, poštarji pa nam prinašajo kilograme reklam, v katerih je polno fotografij slastnih jedi za v nahrbtnik, po najnižjih cenah na svetu, kajpak. Moje povojne izkušnje postavljajo pod vprašaj tudi pregovor, da prazen žakelj ne stoji pokonci, a še kako je stal, in celo plezal! O tem pričajo številne težke in prvenstvene smeri, ki jih je preplezala generacija plezalcev takoj po vojni. Plezalec, težak 80 kilogramov, na deseturni turi porabi okoli 7600 kalorij, a po vojni smo bili vsi k sreči precej lahkiji. Kljub temu pa se račun ne bi izšel, če si ne bi pomagali na različne načine.

KAJ VZETI S SEBOJ, ČE JE POMANJKANJE?

Kaj smo torej jedli, če je bilo še nekaj časa po vojni za hrano težko? Makaronov in krompirjevega golaža nisi mogel jemati v steno. V veliko pomoč nam je bila resolucija Združenih narodov UNRRA za pomoč državam zelo prizadetim v drugi svetovni vojni. Iz tega naslova so k nam prihajali paketi ameriške vojske: konzervirana in dehidrirana živila in oblačila. Paketi so jih razdeljevali po ključu VIP, reklo bi se torej,

predvsem tistim, ki so imeli kakršne koli zveze in poznanstva.

In kaj je bilo v konzervah teh paketov? Za takratne čase same blazno dobre jedače: šunka z jajci, kikirikijevo maslo, na trakove narezana šunka, kondenzirano mleko in slani piškoti. Manj srečni smo bili, če smo naleteli na konzerve s koruzo ali pa na mesne konzerve z rozinami. Zelo zaželene za v hribe so bile konzerve s sadnim sokom. V nekaterih paketih so bili tudi žvečilni gumiji, cigarete in pa vrečke s sadnimi izvlečki v

Turska gora FOTO: LUKA OVČAR

Sod brez dna na Turski gori FOTO: FRANCI HORVAT

prahu. Slednji so bili še posebno dobrodošli: mešali smo jih s snegom in si napravili sladoleđ. Domače hrane nisem veliko nosil v hribe. Včasih kakšen zrezek, ki je slučajno ostal od kosila, kanglico fižola, polento, marmelado, ribjo konzervo in seveda čaj, kruh ter predvsem veliko domačih jabolk.

ŽICANJE KRUHA IN IZNAJDLJIVOST

Če smo kdaj dalj časa vegetirali v kakšni koči in nam je zmanjkovalo hrane, smo zelo pozorno ugotavljali, kdo od enodnevnih planincev bo šel nazaj v dolino, in takega napadli z vprašanjem: "Tovariš, oprostite, vam je morda ostalo kaj kruha? Nam se je pokvaril, pa bomo tukaj ostali še nekaj dni." Takšno vprašanje je vedno naletelo na uspešen odziv. Potem smo si naročili govejo juhico in vanjo obilno nadrobili *nažicanega* kruha, da je žlica stala kar pokonci. Potrebam po kalorijah je bilo tako zadosteno.

V povojnih časih je bil denimo obisk Kamniškega sedla lahko sila poceni. Če si imel 10 dinarjev, je bilo že dovolj. Vozovnica za vlak do Kamnika v eno smer je stala

3 dinarje, za ostanek pa si lahko prenočil in dobil kakšno juhico. Čaj si lahko dobil brezplačno, če si prinesel na sedlo eno *klafrsko* poleno iz skladovnice, ki je bila v Klinu. Ker sem bil v tistih časih precej navit, sem si oprtal kar dve poleni za dva čaja in jo mahnil naravnost po travah pod Brano na Sedlo.

Na bivaku pod Skuto, ki je premogel mali gašperček na drva, smo lahko tudi sami kuhali. Tako sem nekega dne svečano objavil, da bom spekel *šmorn* oziroma carski praženec. Imel sem vse potrebščine: moko, sol, mleko in jajca v prahu s splošno znanim vzdevkom "Trumanova jajca". (Truman je bil namreč predsednik ZDA v času, ko smo prejeli pomoč od UNRRE.) Iz teh sestavin in staljenega snega sem naredil gladko tekoče testo, ga zlil v ponev in začel peči. Presneta zmes pa, kakor da se je zarotila, se nikakor ni hotela speči. Naložil sem poln gašperček drv, da so se na njem že začele zažigati stare packe od hrane, toda zmes je bila na vročino očitno zelo neobčutljiva in odporna. Spremenila pa se je njena struktura: postala je močno lepljiva in se skrčila v čvrsto kepo, ki je

z leseno žlico nikakor nisem mogel razdrobiti. Nazadnje se je presneta kepa, ki sem jo toliko časa valjal po ponvi, začela še smoditi.

Fantje so zgroženo uvideli, da iz te moke ne bo nikakršnega praženca, in mi dali vedeti, naj odneham. Tako se je zgodilo, da je iz carskega praženca nastal *šmorn*. In s prav to besedo smo takrat označili vsako zadevo, ki se je ponesrečila. Danes je za to na splošno bolj razširjen izraz s...

ŠOLA PLEZANJA ZA KONZERVE

Nekoč pa sem imel tudi srečo. Že precej zgodaj sem prispel na Kamniško sedlo in si privoščil dolg premor pred odhodom do bivaka pod Skuto. Pred kočjo sem si ogledoval, kdo vse prihaja. Zagledal sem par. Dekle je hodilo pred zariplim fantom, sklonjenim pod ogromnim nahrbtnikom. V koči je fant prišel malo k sebi. Odpri je nahrbtnik in jaz sem se nevljudno zazrl v njegovo vsebino. Imel sem kaj videti. Nahrbtnik je bil natlačen s konzervami raznih velikosti in vsebin. Po hribih je prenašal celo prehransko bogastvo, jaz pa neprekinjeno lačen! Za koliko časa pa sta sploh šla v hribe? S to zalogo hrane bi

lahko prekrižarila vse slovenske planine in še bi jima nekaj ostalo. Fant je očitno pretiraval, ker se je bal, da bo omagal, kajti bil je prvič v hribih. Po drugi strani pa je moral imeti tudi dobre zveze in poznanstva, da je lahko tako *nabasal* svoj nahrbtnik.

Ko sta se obilno okrepčala, me je vprašal, če bi jima lahko priporočil, kam iti naslednje jutro. Ne bodi len: glede na videno neizmerno zalogo sem mu predlagal, da gremo lahko kar naravnost v bivak pod Skuto, ki da je čisto blizu in da jima prenočišča v tem primeru seveda sploh ne bo treba plačati. Strinjala sta se in kmalu smo odrinili. Bivak pa seveda ni prav blizu. Fant ni bil vajen hoje v gorah, bil je že utrujen, stalno je počival in si vsakih nekaj minut prižgal cigareto. Širok nahrbtnik, natlačen s konzervami, ga je zanašal sem in tja ter ga vlekel s poti. Šli smo zelo počasi. Pod Sodom brez dna se je že skoraj zmračilo, fantu pa se je začelo nekaj sumljivo dozdevati. Na vrhu Turske gore se je že pošteno stemnilo. Fantu sem postal še bolj sumljiv. Ko smo nato še zapustili markirano stezo, mu je dokončno prekipelo. Usedel se je, si ponovno prižgal cigareto in me začel obtoževati, da imam nekakšen skrit namen. Dekle ga je komaj umirilo. Nato je na videz vdan v svojo usodo opletal za nama, dokler se ni pred nami iz teme res zableščala svetla pločevina bivaka.

Fant se je v bivaku takoj zložil v vodoravni položaj in dal dekletu vso noč mir. Jaz sem se pa pobožno posvetil vsebini njegovega

nahrbtnika in zložil konzerve v lepih vrstah na lesene poličke.

V bivaku smo bili nekaj dni. Iz obilne zaloge sem si lahko privoščil, kar mi je srce poželelo. Pridno sem hodil v vrtače po sneg in v Žmavcarje po kurjavo. Fanta sem mimogrede učil plezalno tehniko in nekaj malega smo celo splezali. Imeli smo se res lepo, škoda le, da tudi jaz nisem imel dekleta. Fant je po tistem dejansko začel plezati in bil je kar uspešen, tako da je zmogel celo petico s cigareto v ustih.

EKONOM ALPINISTIČNEGA TEČAJA

Kajpak smo imeli tudi alpinistične tečaje. Pred takim tečajem je bil sestanek, na katerem smo si razdelili zadolžitve. Šlo je za bolj kratek tečaj na Kamniškem sedlu. Za urjenje pripravnikov so mi dodelili Vzhodni steber Brane in Južni raz Turske gore. "Ja, kdo bo pa ekonom?" je naenkrat vprašal predsednik AO. Danči se je zazrl vame in rekel: "To bi bil pa lahko kar Peter." Vsi so bili seveda takoj za. Molče sem sprejel dodatno funkcijo, ne da bi točno vedel, kaj to sploh je, in ne da bi vedel, kaj me še čaka.

Predsednik AO Matica je bil takrat Sandi Blažina. Mislim, da je bil on tisti, ki me je podučil, kaj mi je storiti v vlogi ekonomista. Poleg drugega mi je naročil, naj na živilskem trgu kupim še 3 kilograme fižola in 7 kilogramov krompirja. Jaz pa sem, zmešan od ponosa zaradi pomembne zadolžitve, kupil 7 kilogramov fižola in 3 kilograme krompirja.

Tečaj smo uspešno zaključili, s prehrano pa tečajnice in tečajniki nikakor niso bili zadovoljni. Posledice so bile kajpak predvsem na skupnih ležiščih. Zadnji dan tečaja mi je nek nesramen tečajnik pod nos porinil poln krožnik kuhanega fižola, rekoč: "Na, žri." Drugi so njegovemu zgledu sledili in kmalu je bilo okoli mene polno krožnikov toplega kuhanega fižola. Jaz se osramočen tega fižola nisem dotaknil, čeprav ga imam zelo rad. Fantje so pozneje to sicer vzeli kot šalo in komentirali: "Mogoče je res dobro, da se pred plezalno turo napokaš fižola. Veliko manj možnosti je, da padeš, če pa že padeš, so lahko telesne poškodbe veliko manjše."

PRESNETI OBRAČUN

Tajnik PD Matica je bil tovariš Mrzel. Zaupal mi je določeno vsoto denarja, s katero sem kot ekonom kupoval hrano za tečajnike in poravnava druge stroške. Po tečaju je od mene seveda zahteval rekapitulacijo stroškov s priloženimi računi, ki pa jih jaz nerodnož seveda nisem imel. Od branjev na trgu nisem dobil nobenega papirčka. Nekaj računov, npr. za riž, pa sem izgubil ali pometal stran, saj nisem vedel, da bo na koncu treba delati obračun. Naredil sem nekaj poskusnih verzij obračuna, s katerimi pa gospod Mrzel ni bil zadovoljen. Na koncu sploh nisem več vedel, koliko denarja sem zapravil, koliko ga moram vrniti – ali če moram morda celo dodati še nekaj iz svojega pretežno praznega žepa.

Ker poročila nikakor nisem mogel spraviti skupaj, sem se začel izogibati društveni pisarni, toda gospod Mrzel nikakor ni odnehal. Vedno me je kje ujel in strogo zgrabil, rekoč: "Peter, kdaj bomo videli tisti obračun?" Nato sem odšel za nekaj let na šolanje v Zagreb in po vrnitvi na Matico nisem več zahajal.

Čez dolga leta sem se neke nedelje znašel na Šmarni gori in stopil v gostilno. Tam je pri polnem omizju kraljeval že malo postarani – gospod Mrzel. Iz rokava je stresal zabeljene planinske vice, da se je družba okoli njega glasno krohotala. Takrat me je zagledal tam med podboji vrat, stegnil name prst in strogo rekel: "Peter, si mi prinesel tisti obračun?" Dahnil sem "Ne," in se še tisti trenutek odpravil nazaj v dolino.

Če dobro premislim, sem Matici verjetno še vedno nekaj dolžan. In v teh šestdesetih letih se je verjetno nabral še zajeten kupček obresti. Za ta denar bi morda lahko celo opremili kakšno planinsko kočico z novo posteljino. Vendar Matici odsvetujem, da bi me tožila za tisti presneti obračun. Imam dobrega odvetnika! ◉

Vsebina paketa UNRRE

Feldban

Po sledih idrijske poljske železnice¹

✍ Anka Vončina

Gradnja mostu feldbana v Idriji

Martinovo je bilo in čas je tudi za resne stvari. Ob rujni kapljici lepo tečejo misli, enim menda celo bolje. Mi *Idrci* se imamo za Primorce, a trte imamo le za vzorec, saj smo v ves *komun* uspešno priženili le enega izkušenega dolenskega vinogradnika, pa še ta sedaj pridela vina le za vzorec. Kaj moremo, če Vipavci vsako leto sproti obrezujejo trto, tako da nas ta nikoli ne bo dosegla? Kaj moremo, če toplim vetrovom jemlje sapo gorska prepreka od Čavna tja do Nanosa? In kaj moremo, če se je prva svetovna vojna končala, še preden jim je uspelo prevrtati goro, skozi katero bi le dobili malo tiste prave primorske topline?

IDRIJA V ZALEDJU FRONTE

Širokogrudnih obljub zahodnih zaveznic sita in z njimi ohrabrena italijanska vojska si je na začetku zastavila visoke cilje. Obetala si je bliskovit prodor do Save, morda celo do samega Dunaja. A zaradi zahtevnih gorskih terenov se je kmalu

izkazalo, da jim je največja prepreka kar narava sama. V dveh letih in pol se je zvrstilo enajst italijanskih ofenziv, ki niso bistveno spremenile položaja. Epizoda se je končala z izjemno dvanajsto ofenzivo, ki je z uspešnim prebojem fronte prinesla preobrat.

Ve se, da se v vojne namene nikoli z ničimer ne varčuje. Za doseg ciljev je bil angažiran ves mogoči tehnični, razvojni in finančni potencial. Med prvo svetovno vojno so poletela prva vojna letala, preizkušene so bile prve brezžične povezave ... Marsikateri podvig zveni kot pravljica Julesa Verna. Medvojna tehnika nam je najbolj znana po učinkih, ne pa tudi po zapletenih osnovah. Prasila vojne pa je navkljub vsem pripomočkom še vedno človek.

Idrija kot sestavni del avstro-ogrske monarhije v vojno ni bila neposredno vpletena. Toda za vojne potrebe je moral rudnik zagotavljati povečane količine živega srebra, za vojsko sposobni fantje, ki so delali v rudniku, pa so bili oproščeni služenja.

¹ Črno-beli fotografiji sta iz knjige: Die Bahnen zwischen Ortler und Isonzo 1914-1918.

Mostovž v Strugu

Predor v Strugu FOTO: ANKA VONČINA

OSKRBA PRESEKANA, REŠITEV SE IMENUJE FELDBAN

S šesto ofenzivo so Italijani presekali oskrbo po soški železnici, na fronto pa je bilo treba neprestano dostavljati potrebni material in ljudi ter odvažati ranjence. Količine so daleč presegle zmoglost vozov, vprežne živine in skromnih cestnih povezav, zato je vojska mrzlično iskala nove načine. Preskrbovalno pot do zaledja avstro-ogrskih položajev so nazadnje usmerili skozi Idrijo. Tako je bil ves alpski svet ob in na frontnih črtah ter za njimi prepreden z novimi cestami, potmi, ozkotirnimi železnicami in tovarnimi žičnicami. Marsikatere inženirske dosežke takratnega časa lahko občudujemo in s pridom uporabljamo še danes.

Skozi Idrijo je bila tako kot še marsikje zgrajena poljska železnica, imenovana feldban (iz nemškega *Feldbahn*). To je ozkotirna železnica, katere izgradnja je hitra, preprosta in brez posebno utrje-

ne podlage. Tračnice so ožje, medosna razdalja pa znaša okoli 600 milimetrov. Po do deset vagončkov so sprva vlekli kar konjske vprege. Po pripovedovanjih so menda progo na določenih mestih celo sproti prilagajali, prestavljali tire, jih podlagali in ravnali.

Podobnih, prvotno še lesenih železnic so se nekoč posluževali pri spravilu lesa in transportu izkopane rude iz rudnikov in dnevnih kopov do plavžev. Mimogrede, ideja o tem načinu transporta je bila rojena in preizkušena prav v idrijskih gozdovih (J. Kavčič: Ob spomeniški rekonstrukciji idrijske gozdne železnice, *Gozdarski vestnik* 9/2006).

PREKO VSAKRŠNIH OVIR

Na težjih terenih, kjer izgradnja železnice ni bila mogoča, so poleg cest Dolenja Trebuša–Čepovan in Zadlog–Mala Gora–Tisovec–Mala Lazna vzporedno zgradili še sistem žičnic (*luftpon*), ki so

tekle s Črnega Vrha preko prevala Vrh Gore proti Colu, iz Zadloga čez Angelško goro in Predmejo proti Trnovskemu gozdu, kasneje pa še iz Trebuše proti Čepovanu in iz Ajdovščine čez Predmejo v notranjost Trnovskega gozda.

Na ta način sta bila frontna črta oziroma njeno zaledje na trnovsko-banjski planoti ponovno hitro povezana z najbližjo železniško postajo v Logatcu. Progo so, podobno kot drugod, gradili vojni ujetniki (okoli 20.000). Trasa do Črnega Vrha nad Idrijo (25 km) je bila zgrajena takoj po šesti ofenzivi med 15. avgustom in 29. novembrom 1916.

V času sedme ofenzive je bil v rekordnem času od 1. do 20. septembra 1916 končan tudi zelo slikovit, 12-kilometrski odsek od Godoviča do Idrije. Izgradnja je bila zahtevna zaradi hribovitega terena, ki ga je železnica premagala s predori, mostovži in mostovi. Povprečni naklon proge je znašal 25 %.

ODSEKI RASTEJO V ZATIŠJU MED OFENZIVAMI

Proga iz Godoviča proti Idriji je potekala delno po trasi današnje ceste proti Črnemu Vrhu. Od nje se je odcepila v ostrem levem ovinku 500 metrov po izhodu iz predora. Tudi ta je bil narejen za povezavo do bojišč, vendar šele kasneje, leta 1917, ko so to traso predelovali in usposabljali za motorno vleko. Po enem izmed treh načrtov pa so želeli zgraditi tudi železnico z normalno širino tirov do Črnega Vrha in naprej do Ajdovščine. Proga je nato okoli tri kilometre sledila stari "francoski cesti", zgrajeni še v času Ilirskih provinc. Ko jo je zapustila, je v širokih serpentinah zavijala visoko nad prepadno strugo Zale, po njenem levem bregu do vrha Ključ. Tu je prečkala francosko cesto, ki teče proti Podroteji, in se zagrizla nad Divjim jezerom v Strug nad Idrijco. Teren nad Zalo ni enostaven, a tu je postal še prepadnejši.

Vlak je na slabi izravnavi pred zadnjimi stenami, ki zapirajo izhod v Idrijsko Belo, obrnil v smer proti Idriji. Del ovinka proge je bil zgrajen kar na leseni konstrukciji, kar je bila zaradi strmine v kratkem času edina možna rešitev.

Proga je Idrijco dosegla pri četrtem žonfu¹ in nadaljevala mimo Podroteje do mesta. Da je bila železniška postaja v Idriji na Prejnuti, na prostoru, kjer danes stoji Kolektor, razberemo iz fotografije, objavljene v knjigi Waltherja Schaumana Die Bahnen zwischen Ortler und Isonzo 1914-1918.

IDRIJA PRVIČ (IN ZADNJIČ) POVEZANA Z ŽELEZNICO

Progo so že naslednje leto podaljšali za 27 kilometrov po dolini Idrijce vse do Dolenje Trebuše. Gradili so jo od 11. septembra do 18. oktobra 1917, to je bilo med enajsto in dvanajsto ofenzivo. Istočasno so zaradi pomanjkanja krme in vprežne živine celotno progo od Logatca do Dolenje Trebuše predelali in usposobili za motorno vleko. In tako se je z železnicami na površju in v podzemlju prepredena Idrija končno povezala tudi z zunanjim svetom, a le za en sam teden. Transport do Dolenje Trebuše je namreč po 24. oktobru 1917 zastal. Po preboju fronte pri Kobaridu, ko je združena nemško-avstro-ogrsko armada potisnila nasprotnika daleč v

notranjost Italije, oskrba preko Idrije namreč ni bila več smiselna ...

Vojska je ozkotirno železnico kasneje razgradila. Česar niso razgradili oni, so porabili Italijani, seveda pa niso praznih rok ostali niti domačini. Mnoge tirnice so končale v stropih hlevov in kleti, pa tudi leseni pragovi so marsikomu prišli prav.

FELDBAN DANES

Vsej trasi z malo pazljivosti lahko sledimo tudi danes. Na delu med vrhom Ključ in obračališčem v Strugu naletimo na predor, dolg skoraj 25 metrov. Takoj za njim je bil zgrajen mostiček čez zelo strmo hudourniško strugo, kjer je sedaj le ohlapna jeklenica. Takoj dalje za levim ovinkom pa je proga potekala po več kot deset metrov dolgem lesenem mostovžu ob skalni steni. O njem danes ni nobenih sledi, na obeh koncih so vidni le betonski temelji, na katerih so sloneli leseni nosilci. Ta del poti nam danes pomaga premostiti obvoz, kjer nam je v pomoč nekaj klinov.

Traso na delu od Godoviča do Idrije sem večkrat prehodila. Prvič, ko še sploh nisem vedela, da je tu potekala železnica. S poti, ki se dviga od Kobile (jezu na Idrijci) proti Pevcu, me je za-

peljal viden odcep v desno. Dalje po tej poti sem naletela na predor, pred njim pa celo na gorskega kolesarja, ki mi je kot domačinki (zaradi narečja) očitno prisodil, da moram biti "feldbanski ekspert", in me zasul z vprašanji. Z menoj si ni pomagal, sama pa sem bila bogatejša za kar nekaj izzivov, ko sva šla vsaksebi.

Tako se je pričelo moje zanimanje za feldban. Podatke zbiram že več let: iz objavljenih prispevkov idrijskih avtorjev v literaturi, internetnih forumov, iz knjige Logatec: Črtice iz življenja kraja in obeh župnij, iz zbornika Col med prvo svetovno vojno in iz razgovorov s poznavalci. Izredno sem bila vesela, ko sem med brskanjem po prispevkih Lada Božiča naletela na članek Moja prva tura (PV 1968/12). On in njegova mama sta se resnično peljala s feldbanom, kar je v prispevku tudi opisal: "Tako sva bila deležna sreče in milosti, da sva se vozila s prvo in zadnjo železnico, ki je kdaj povezovala Idrijo z zunanjim svetom."

Proga feldbana do Idrije je bila res neverjeten inženirski podvig tistega časa. Sama ga dojemam kot našo spečo gozdno kraljično. Ji poleg prostora v naši zapisani zgodovini kdaj še vdihnemo življenje? ◉

Razširitev proge v Strugu FOTO: ANKA VONČINA

¹ Tolmun.

Slovenec med pionirji andinizma

Peter Štrukelj

✉ Olga Zgaga

Laguna Tonček, Katedralske špice, Torre Principal FOTO: ARHIV MONIKE KAMBIČ

*Vihar drvi skozi zimsko noč,
mogočni spev gora pojoč,
kipe valovi, gozd ječi,
šumi, buči Nahuel Huapi ...*

(himna bariloških planincev, napisal Vojko Arko, uglasbil Jože Osana)

Naši javnosti je dobro znana skupina slovenskih povojnih emigrantov, ki je zapustila Slovenijo zaradi političnega prepričanja, si v argentinski Patagoniji ustvarila novo življenje in si izborila častno mesto v argentinskem andinističnem gibanju (ime po Andih, pri nas alpinizem). Toda v Argentini se je že med obema vojnama ustalilo preko 20.000 slovenskih ekonomskih emigrantov. Čeprav jih je kar nekaj dom našlo v kraju Bariloče, kjer je po letu 1930 vzkli in se razplamtel andinizem, med njimi zanimanja zanj skoraj ni bilo.

PRVI SLOVENC V ARGENTINSKIH ANDIH

Leta 1933 se je v Argentini stalno naselil prvi slovenski duhovnik Jože Kastelic iz Klečeta na Dolenjskem. Že pred tem je versko in kulturno oskrboval slovenske in hrvaške rudarje v Franciji. V Argentini je pričel še izdajati versko-kulturno revijo Duhovno življenje, ki je zdonce povezovala z domovino. Bil je velik ljubitelj narave in planin. Leta 1940 se je pridružil eni Linkovih odprav pri osvajanju Aconcague. Na vrhu je hotel postaviti križ, a slabo vreme je bilo usodno, njegovo truplo so našli šele čez dve leti.

Nanj spominja nagrobnik s slovenskim napisom v vasi Puente del Inca. Bil je tudi pesniška duša, ohranjena je njegova pesnitev "Na Dolenjskem je moje srce".

V Buenos Airesu je imel pred drugo svetovno vojno tiskarno Primorec Vigor Domicelj, ki je skupaj z andinistom Friedrichom Reichertom raziskoval ledenike v Osrednji Kordiljeri. Po naselitvi v Bariločah so gore zdramile radovednost Solkanca Vladimirja Brezigarja, da jih je s pozornostjo obiskoval in s spoštovanjem občudoval. Žal je umrl mlad. Edini, ki se je z vso vnemo zapisal goram, je bil Peter Štrukelj. Zvest jim je ostal do pozne starosti.

"V TRENUTKU POMANJKANJA DELA SMO S PRIJATELJI REKLI: GREMO V ARGENTINO! IN SMO ŠLI."

Peter je bil rojen Jožefu Štruklju in Karolini Belingar leta 1910 v Šempasu. Družina s tremi sinovi se je naselila v avstro-ogrski Gorici na Tovarniški ulici (danes Prvomajski ulici v Novi Gorici). Na domačem vrtu in njivi, ki se je razprostirala na solkanskem polju na mestu današnjega hotela Perla v Novi Gorici, je mati pridelovala zelenjavo za prodajo. Oče je delal kot trgovski uslužbenec v Solkanu, znašel pa se je tudi v mizarškem poklicu. V tradicionalno mizarškem Solkanu se je leta 1921 30 mizarjev združilo v Produktivno zadrugo solkanskih mizarjev. V tem poklicu je

videl prihodnost tudi Peter. Pri očetju je osvajal mizarško znanje, saj ga je brezčasnost lesenih izdelkov povezovala z naravo, ki jo je imel tako rad. Že takrat je hodil smučat v Trnovski gozd.

Po letu 1925 je Italija že krepko zasedirala rapalsko mejo, ki je na njen "škorenj" pripenjala tudi Primorsko. Fašistični raznarodovalni in asimilacijski pritiski ter vedno slabši življenjski pogoji so prizadeli tudi Petra. Amerika je že zaprla "zlata vrata", zato se je leta 1929 star komaj devetnajst let s prijatelji izkrcal v Buenos Airesu. Znašel se je med številnimi Primorci, Prekmurci in Belokranjci, ki so našli prvo zatočišče v mestnem okraju La Paternal. Ta se je razprostiral v neposredni bližini pokopališča in je zato ponujal najcenejše nastanitve. Argentina je bila takrat na višku gospodarskega razcveta, javna dela so se ponujala zlasti v gradbeništvu. Toda nenadne politične spremembe so porušile idilo. Peter je moral za kruhom v notranjost dežele. Delal je v provinci Entre Rios, San Luis, v cementarni Loma Negra v provinci Buenos Aires in v Mar del Plata. S sovaščanom Vladimirjem Brezigarjem sta se leta 1936 zaposlila pri gradnji lesenega hotela Llao-Llao v mestecu Bariloče, ki ga je družba Schmidt gradila po naročilu nacionalnega parka. Že po štirih mesecih si je ponesreči odrezal prst, tako da je moral na zdravljenje v Buenos Aires. Toda Bariloče so mu bile usojene. Leta 1939 ga je dosegla vest,

Peter Štrukelj v petdesetih letih
FOTO: ARHIV OLGE ZGAGA

da gradijo nov hotel Llao-Llao, ker je stari zgorel.

BARILOČE (BARILOCHE)

Bariloče ležijo v Patagoniji v provinci Rio Negro na višini 770 metrov. Obkroža jih gorska veriga Kordiljer, pod katerimi počiva več jezer. Največje je Nahuel Huapi (izg. Naul Uapi), kar pomeni Veliko jezero. Na otočku Isla Centinela je pokopan argentinski znanstvenik Perito Moreno (1852–1919), ki je v zahvalo za pomoč pri ureditvi čilsko-argentinske meje od države dobil košček zemlje ob jezeru. Vrnil jo je z naročilom, da se ohrani kot narodni park. Država je kasneje park razširila na 77.000 km².

Območje so začeli naseljevati leta 1881. Prve lesene hišice so na bregu jezera postavili Nemci in Švicarji, v moderno letovišče pa je vasico oblikoval takratni predsednik uprave narodnih parkov Ezequiel Bustillo v letih 1934–1944. Zdaj mesto šteje 77.000 prebivalcev in je znano kot moderno turistično in smučarsko središče Argentine.

Peter je najprej živel v delavskem naselju, leta 1940 pa se je stalno naselil v mestecu z okoli 3000 prebivalci. V množici priseljencev z vseh koncev se je dobro znašel. S svojo pridnostjo, ustvar-

Peter Štrukelj odkriva spominsko ploščo Klementu Jugu na Slovenskem zvoniku (Campanile Esloveno) (26. 9. 1954) FOTO: ARHIV KLAVDIJE KAMBIČ

jalnostjo in smislom za organizacijo si je hitro pridobil spoštovanje. Klicali so ga Pedro. Všeč mu je bilo rastoče mesto s prelepo pokrajino, bogato s floro in favno, umeščeno pod vznožja granitnih sten in zasneženih gora. Ponujalo mu je neskončne možnosti. Leta 1942 si je sezidal hišico, kmalu pa je kupil parcelo sredi mesta in zgradil večjo hišo, staro pa je prodal.

Peter je v širjavah in višavah patagonske pokrajine odkrival podobnost s krajinskimi podobami, ki jih je zapustil onkraj oceana. "Okolje me je spominjalo na Bled," je povedal ob obisku v domovini veliko let pozneje, "le da je bilo vse mnogo večje." Spoprijateljil se je s člani bariloškega planinskega kluba Club Andino Bariloche in vplačal prvo članarino.

USTANOVITEV KLUBA

Ustanovni datum kluba Club Andino Bariloche je 15. avgust 1931. Eden od ustanoviteljev je bil Emilio Frey, Argentinec (1872–1963), ki je diplomiral na univerzi v Švici, med študijem pa je spoznal alpinizem. Bil je vodja številnih državnih zavodov, uradov in komisij, zraven pa še raziskovalec, gornik, prvi upravnik Nacionalnega parka Nahuel Huapi. Med ustanovitelji je bil tudi Argentinec Juan Javier Neumeyer (1897–?), ki se je v času študija medicine v Švici navdušil za smučanje in plezanje. Naselil se je v Bariločah in delal v manjših bolnišnicah, da je imel več časa za planinstvo. Bavarec Otto Meiling (1900–1990) je v Bariloče prišel leta 1929. Po poklicu je bil mizar in gradbenik, sicer pa navdušen plezalec, smučar in gorski vodnik. Anglež Reinaldo Knapp (?–1958) je večino življenja preživel v Argentini kot poslovnež, pristojen za pomet in turizem. Smrtno se je ponesrečil s športnim letalom. Prvo kočjo iz lesa je klub postavil na hribu Cerro Otto, drugo pa iz kamna v velikosti 4 krat 6 metrov na Cerru Lopez.

PLANINEC, PLEZALEC, GORSKI VODNIK, SMUČAR, GORSKI REŠEVALEC

Izletniška tradicija med novimi naseljenci je bila še v povojih, Peter pa je vse nedelje in proste dneve preživel v okoliških hribih, največkrat s planinskima prijateljema Herbertom Schmollom in Ottom Reeffom. Odkrivali so še skoraj neobljudeni in neraziskani svet. Gozd v nižjih pobočjih je deloval skoraj nepre-

hodno. Spoznali so gore Capilla (2100 m), Goya in Lopez. Na slednjem, 2071 metrov visokem izletniškem vrhu so neke nedelje leta 1942 naleteli na Emilia Freya in druge člane planinskega kluba. S Petrom so se dogovorili, da je skupaj z Oertlejem in Mulazzijem prevzel oskrbništvu tamkajšnje planinske kočje. V knjigi življenja si je Peter ta dogodek zabeležil kot začetek planinskega udejstvovanja. V gorovju Lopez je preživel kar pet poletij.

Ker se je navduševal tudi za vodništvo in plezanje, so mu omogočili, da je pod vodstvom Otta Meilinga opravil plezalni tečaj. Kmalu se je na vzpone odpravljal z najboljšimi plezalci: s Schmollom, Neumeyerjem in Kaltschmidtom. Peter je imel vse lastnosti dobrega plezalca: njegov mehanizem mišljenja je deloval premišljeno in zanesljivo, odločitve je presojal nagnosko, a preudarno. V Clubu

Andino Bariloche so mu poleg oskrbništvu zaupali še vodništvo turistov po pobočjih Lopeza. Vodniško licenco mu je potrdila direkcija Nacionalnega parka Nahuel Huapi. Skupine do 20 ljudi, ponavadi brez vsakih izkušenj, je vodil tudi na bolj oddaljene vrhove. Tako je prehodil gorovje Ventana, Goye, Ñireco, bolj oddaljeno Crespo, Bonete, gore ob dolini reke Manso, južneje pogorje Tres Picos, še južneje pogorje Torrecillas, na severu pa ognjenik Lanin, kjer je bil devetkrat. Več kot petdeset ljudi je vodil na Pico Argentino.

Najbolj se mu je priljubila pesem serakov 3500 metrov visokega ognjeniškega Tronadorja (Gromovnika). Dolga leta je vodil turiste po njegovih ledenikih, vedno brez nezgod. Na vrhu je bil več kot petdesetkrat! Samo enkrat je pri sestopu eni od strank popustila vrv, vendar zaradi hitre reakcije ni prišlo do nesreče. Bil

Peter Štrukelj s soprogo in prijateljem na izletu v okolici Bariloč FOTO: ARHIV OLGE ZGAGA

je resen in odgovoren, natančen, vedno osredotočen na nalogo, od klientov pa je zahteval popolno disciplino. Vodništvo je jemal kot svoj drugi poklic. "Nekoč so me v koči na Tronadorju turisti iz Buenos Airesa vprašali za nasvet glede varnosti plezanja na goro," se je spominjal. "Ne plezajte te smeri, ker ima velike razpoke," sem jim svetoval. "Niso me ubogali. Dva od njih sta padla v razpoko, moral sem ju izvleči, sicer ne bi preživela."

VSESTRANSKOST PETRA ŠTRUKLJA

Leta 1942/43 se je povezal s Paulom Fischerjem v pripravah na prvi pristop na vrh Torre Principal (Veliki stolp), najvišji vrh pogorja Catedral, vendar mu je poškodba izničila vsa prizadevanja. Na še deviško goro sta prva stopila Fischer in Krammerer. Oddolžila se mu je čez par let, ko je v navezi s Schmollom vodil na vrh prvo žensko, Francozinjo Susano Wattler Arroi.

Petra je navduševalo tudi smučanje, tako da se je na začetku udeleževal tekmovalni v smučarskem teku in dosegal dobre rezultate. Po letu 1950 je sodeloval na tekmah kot smučarski varnostnik. Ukvarjal se je tudi z izposojno in vzdrževanjem smuči, ljubiteljsko pa je še dolgo premagoval strmine Nireca, Lopeza, Catedral, Tronadorja.

Club Andino Bariloche je že 19. marca 1934 ustanovil gorsko reševalno službo. Njen nastanek je spodbudilo izginotje italijanskih plezalcev (Sergia Matteoda in Walterja Duranda) v stenah Tronadorja. Peter je deloval kot aktiven član, saj je bil vedno pripravljen reševati v gorah.

REVOLUCIJA ANDINIZMA

Novi val Slovencev, ki je leta 1948 pljusknil tudi do Bariloče, je prinesel nov veter med bariloške andiste in vodnike. Kar nekaj jih je namreč takoj pokazalo navdušenje za planinarjenje in plezanje, saj so s seboj že prinesli izkušnje. Navezali so stike z bariloškim planinskim društvom in se z njegovimi vodniki zagnali v okoliške gore. Peter je kmalu ocenil, da so mnogo drznejši od njegove generacije. Slovenci so sicer občudovali bogato pionirsko delo bariloških andinistov, presenečeni pa so bili nad nizko težavnostno stopnjo plezalnih tur. V domovini so ture šeste plezalne stopnje skalašev slavili že v tridesetih letih, še drznejše

Članek v argentinskem časopisu El Diario ob 70-letnici Petra Štruklja

podvige pa so v Alpah poznali od Nemcev, Francozov in Italijanov. Plezanje npr. na Torre Principal pa je ocenjeno "le" s četrto težavnostno stopnjo.

Peter se je leta 1949 odzval mlademu Slavku Adamiču, ki ga je gorniška strast vlekla na Pico Argentino v Tronadorju. Adamič je plezal v izposojeni opremi, Petru je lahko plačal vodništvo šele čez eno leto, vendar je bil eden prvih vidnejših ciljev mladega rodu dosežen. "Bariloški stari naseljenec Peter Štrukelj je bil prav ponosen na novodošle plezalce in na naše uspehe," je povedal Dinko Bertonecelj, eden izmed vodilnih. Njihova zagnanost in iznajdljivost sta navdušili nekatere starejše plezalce, da so se pridružili zahtevnejšim podvigom. Žal je ob poskusu prvega vzpona na goro Paine Principal januarja 1954 Peter izgubil dolgoletnega osebnega in gorniškega prijatelja Herberta Schmolla, ki je skupaj s komaj 29-letnim Tončkom Pangercem umrl v snežnem plazju.

GRADITELJ IN VZDRŽEVALEC PLANINSKIH KOČ IN POTI

Nezadržno odkrivanje novega patagonskega sveta je spodbudilo obisk ljubiteljev naravnih lepot od vsepovsod. Pionirji Cluba Andino Bariloche so začutili potrebo po novih zavetiščih, kamor bi se lahko umaknili vsaj med neugodnimi vremenskimi razmerami. Po letu 1950 se je Peter priključil domačinoma Santiagu Mulazziju in Emiliu Hernandezu, s katerima je dve leti gradil novo kočjo iz lesa

in kamna na levem bregu jezera Jakob na višini 1600 metrov. Ob prisotnosti klubskega staroste Emilia Freya in preko 50 planincev so jo odprli 7. februarja 1952. Ime je dobila po Christopherju Jakobu, argentinskem profesorju in znanstveniku, raziskovalcu Bariloč in okoliških gor.

22. februarja 1951 so na skupinskem izletu na Cerro Capilla slovenski planinci ustanovili Slovensko planinsko društvo Bariloče, ki se mu je Peter takoj pridružil. Od poletja 1952 do 1954 je v organizaciji društva skozi pragozd do jezera, ki je dobilo ime po Tončku Pangercu, pomagal graditi Slovensko stezo. Nad eno njegovih lagun na višini 1700 metrov je pozneje pomagal graditi Freyevovo kočjo. Ko je bila dograjena, jo je nekaj let zgledno upravljal skupaj z ženo Albino, mladostno znanko iz Solkana, s katero se je poročil leta 1950.

Leta 1954 se je mlado društvo, zvesto slovenskemu gorniškemu izročilu, poklonilo trideseti obletnici smrti alpinista, Solkanca Klementa Juga. Odkritje spominske plošče na Slovenskem zvoniku (Campanile Esloveno) so zaupali Petru Štruklju, ki se ga je še spominjal iz mladostnih dni.

Leta 1967 je Peter z dvanajstletno hčerko Rosalino, ki jo je na enomesečni vožnji z ladjo naučil kar dobro slovensko, edinkrat obiskal rojstni kraj. V bledem spominu mi je ostal umirjen gospod milega, zasanjanega pogleda, vedno dobrovoljen, a redkobeseden. Žal je hčerka v

cvetu mladosti umrla in zapustila dva majhna otroka. To je oba z ženo zelo potrlo, a zmagala je močna volja, ki je Petra držala pokonci vse življenje. Ne nazadnje je moral vseskozi usklajevati vodniški poklic z mizarskim, s katerim se je preživljal.

POL STOLETJA KLESANA SLED

Ob 40-letnici njegove prisotnosti v patagonskih gorah, takrat je imel 70 let, so ga počastili v argentinskem časopisu *Il Diario*. "Še vedno hodim na gore," je povedal. "Še vedno delam kot vodnik, to je moje življenje!" Ob jubileju je o njem pisal tudi Vojko Arko v tržaški reviji *Mladika* in ga imenoval "edinega slovenskega vodnika v Kordiljerah". 80-leten je še užival s pohodniki Društva odraslih izletnikov in jih zabaval s pripovedovanjem anekdot, izpisanih pri svojih vzponih.

Več kot petdeset let aktivnega ustvarjanja gorniške zgodovine ga je na poseben način oblikovalo in mu utrdilo značaj. Usoda je bila prijazna do njega. Naučila ga je poslušati šepet velikanov in ga prignala do spoznanja, da je človek v primerjavi z njimi majhen in nebogljen.

Proglasili so ga za častnega člana naslednjih klubov: Club Andino Bariloche, Club Universitario Buenos Aires, Club Argentino de Ski in Asociación de Guías de Montaña. Počastili so ga tudi s častnim nazivom "don Pedro". Zaradi njegove volje so gore v okolici Bariloč dobile pridih slovenstva. Po njem nosi ime tudi eden od stolpov v pogorju Ventana.

Knjiga o njegovem življenju, polnem bogatih sledi in spominov, se je zaprla v 88. letu starosti. Pred kratkim je Marianne Hernandez objavila ganljivo pripoved o doživetjih, ki sta jih na raziskovanjih bariloških gora stkala Peter Štrukelj in Emilio Hernandez. Bralcem jo je izročila pod čudovitim naslovom: Peter Štrukelj, zlato ime andinizma. ◉

Viri:

V kraljestvu kondorjev in neviht. Mohorjeva družba, Buenos Aires, Celje, 2001.

Vojko Arko: Povest slovenskih planincev v Argentini. *Mladika*, 1978, št. 5, 6–7, 8.

Vojko Arko: Slovenski gorski vodnik v Kordiljerah. *Mladika*, 1980, št. 4.

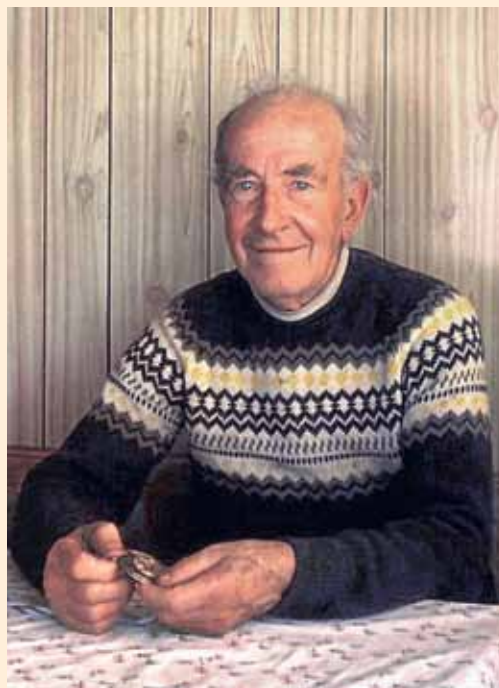
Vojko Arko: Saga slovenske patagonske šume. PV, 1991, št. 2, 3, 4, 5, 11.

Pedro Štrukelj: Cuarenta años de montaña. *El Diario*, 30. 4. 1983.

Spletna stran: www.bariloche2000.com/comentarios/columnistas/41278-memorias-de-montana.html

Obisk pri Petru Štruklju v Bariločah

Ko sem med patagonsko zimo junija 1991 iz Mendoze z avtobusom potoval preko argentinske pampe proti Rio Gallegosu v provinci Santa Cruz, sem se za teden dni ustavil v Bariločah, na skrajnem severu prostrane Patagonije. Že prej sem navezal stik z Vojkom Arkom, ki me je tisti teden velikosrčno gostil na svojem domu in me spoznal s tamkajšnjimi ljudmi in gorami. Bil je živ leksikon andinizma. Dobro je poznal tudi plezalno dogajanje po svetu, saj je veliko sodeloval z različnimi tujimi plezalnimi revijami, v Bariločah pa je vodil knjižnico andinističnega kluba CAB. Spoznal sem njegovo slovensko družino, imenovano Šumski bratje, srečal Dinka Bertoncija, Jermána ter še mnoge slovenske in tuje gornike, ki jih je življenjska pot zanesla v ta čudoviti

Peter Štrukelj FOTO: PETER PODGORNIK

gorski svet ob velikih jezerih pod mogočnimi gorami. En dan sem izkoristil tudi za obisk staroste bariloških andinistov Petra Štruklja.

Ko sem pozvonil na vratih, mi je prijazna gospa v solkanskem narečju povedala, da je mož Peter v mizarski delavnici. To je bila gospa Albina Abramčeva iz Solkana. Že dolgo nisem slišal tako pristne solkanščine, v kateri je tekel pogovor. V par stavkih je obrazložila, da mora njen mož kljub častitljivim 81 letom še vedno delati za preživetje.

S Petrom sva posedela v preprosto urejeni dnevni sobi. "Veš, penzija je ravno tolikšna, da ne umreš od lakote," mi je povedal med dolgim klepetom. Z odprtimi usti sem spoznaval izredno zanimivo življenjsko zgodbo tega preprostega človeka. Opisal mi je odhod od doma, ki ga je moral zaradi težke ekonomske situacije zapustiti že v rani mladosti. S parnikom je dober mesec potoval iz Trsta v obljubljeni dežel, ki je široko odprla vrata priseljencem s celega sveta. Poznal sem že kar nekaj zgodb takratnih priseljencev in razumel, da je vsakdo od njih doživljal svoj križev pot. Le pridnost in močna volja po preživetju sta jih reševali. Marsikdo tega ni zmožgal in se je še revnejši vrnil domov ali pa se je izgubil v prostranstvih argentinske pampe. Petru so posebno zasijale oči, ko je pogovor nanese na gore, ki so mu veliko pomenile. Imel je srečo, da je bil med pionirji te dejavnosti v bariloškem delu Andov. Znašel se je v družbi gornikov iz različnih delov sveta. Z njimi in z izkušnjami, ki jih je prinesel od doma, ter močno voljo do učenja gorniških spretnosti je ustvarjal zgodnjo zgodovino andinizma. Treba je vedeti, da so bili že pristopi pod večino gora v tistem času veliko dejanje. Najprej je bilo treba izsekati prehod skozi patagonsko goščo, šele potem je bilo mogoče pristopiti na večinoma še nedostopne vrhove. Peter se je preizkusil tudi kot graditelj koč, oskrbnik, gorski vodnik, reševalec, smučar in še kaj.

Z obiska v njegovem domu sem odhajal s spoznanjem, da je bil prava gorniška grča, mož dejanj, ki so skozi čas dobivala svojo ceno.

Peter Podgornik

Spust v brezno časa

Staranja gora sicer ne vidimo, a ga razumemo

✍ Igor Dmrovšek

"Gorski hrbti so pravzaprav zamrznjeni morski valovi. Ostri in divji se penijo čez vodne previse. Spet drugi so blagih, zaobljenih oblik. Vztrajnost jih žene naprej, kljub temu da vetra že dolgo ni več."

FOTO: IGOR DRNOVŠEK

Tako je gore v 19. stoletju videl angleški slikar, pisatelj, umetnostni kritik in predvsem velik občudovalec narave John Ruskin. Danes vemo, da se gorstva na površju Zemlje ciklično rojevajo in izginjajo skozi vso geološko zgodovino. Podobno kot veter "naguba" mirno morsko gladino, sile Zemljine notranjosti "vzvalovijo" njeno površje. Le časovni okvir, v katerem potekata omenjena procesa, je drugačen. Če bi želeli opazovati dvig apnenčastih skladov, ki so se milijone let kopičili v morskih globinah, bi si morali približno toliko časa vzeti tudi za posedanje na obali. Žal je našemu bivanju na planetu čas precej bolj skopo odmerjen. Tako je razumljivo, da je bila v viktorijanski Angliji, v kateri je živel Ruskin, biblična podoba gore še zelo razširjena. Po njej jih je v njihovi nespremenljivosti za večnost ustvaril Bog pred nekaj tisočletji. Le kaj bi lahko bilo bližje večnosti od nedostopnih alpskih vršacev, od katerih je bila le peščica med njimi do tedaj pričala človekovemu obisku?

Obenem je nagel razvoj geologije v tistem času s čedalje številnejšimi dokazi že presegal to biblično predstavo o nespremenljivosti Zemljinega obličja. Zbiralci fosilov so na primer odkrivali množstvo svetov, ki so nekoč obstajali na našem planetu. V Parizu je Georges Cuvier leta 1804 predstavil fosilne ostanke mamuta, ki se je v davni sprehajal v okolici Versaillesa. Zbirateljska žilica je dobila zagon predvsem v višjih slojih družbe in možje,

opremljeni s kladivi, so postopoma začeli zahajati tudi višje v gorski svet. Ohranjeni ostanki življenja v kamnitih skladih so počasi sestavljali paleontološki mozaik s podobo evolucije življenja. Razvoj gornišstva je bil odslej tesno prepleten s razvojem geologije. Knjiga *Popotovanja po Alpah* (*Voyages dans les Alpes*) Horacea-Benedicta de Saussurea je predstavljala eno temeljnih geoloških del tiste dobe, istočasno pa tudi eno prvih knjig s področja osvajanja neodkritih svetov. Mnogo je primerov, kjer so bili geološki projekti povezani z gorniškimi izzivi. Prve tri ekspedicije na Everest (v letih 1921, 1922 in 1924) so bile na primer sofinancirane kot znanstvene z namenom, da bi obogatili geološko in botanično znanje o Himalaji.

Desetletje pred tem (januarja 1912) je Alfred Wegener v Frankfurtu objavil svojo teorijo o premikanju litosferskih plošč, na kateri sloni tudi razumevanje nastanka gorskih masivov na našem planetu. Tako vemo, da se Himalaja pne v nebo na območju stika indijske in evrazijske plošče, kjer se prva zaradi približevanja nariva na drugo. Podobno pa velja tudi za ostala "mlada" gorstva, kot so Alpe, Dinarsko gorstvo, Pireneji, Andi ... Narekovaj nas opozarja na dejstvo, da starost merimo v odnosu do drugih, starejših gorstev, pri čemer imamo opravka z geološkim koledarjem, ki ga bomo za lažje razumevanje prevedli v naš letni koledar. Po njem je Zemlja nastala 1. januarja, življenje na njej se je

pojaviло 1. marca, večcelični organizmi sredi oktobra, človek pa nekaj ur pred polnočjo na silvestrovo. Gorstva, ki jih v Evropi štejemo med stara (na primer norveško višavje), so nastala konec novembra, Alpe pa so se začele pojavljati šele okrog božiča. Najvišja gorstva na Zemlji so torej po starosti najmlajša. Kaj pa se dogaja s tistimi gorovji, ki so bila mlada že pred milijoni let?

Ko se gibljemo v gorskem svetu visoko nad gozdno mejo, se počutimo nezaščiteni, bolj ranljivi kot v varnem zavetju dolin. Izpostavljeni smo ostrejšim temperaturam, vetru, padavinam ... A to se ne dogaja le gornikom, ki bežno naseljujemo tuje, negotoljubno okolje. Tudi kamnite gmote visokogorja so na udaru istih sil, ki jih počasi, a vztrajno in neizbežno vračajo tja, kjer so nastale – v morje. Od prejšnjega obiska smo mogoče zaznali le kakšen nov skalni podor, sveže obarvano melišče ali pa nekaj novega drobirja, ki ga je spodaj na travniku odložil gorski hudournik. Ko primerjamo starejše fotografije z današnjim stanjem, so razlike že očitnejše. Če pa preskočimo nazaj na geološki koledar, bomo na področju Irske, Škotske in Norveške, kjer se je pred "meseцем dni" bohotalo visoko gorovje, našli le skromne, od vode, ledu in zmrzali znižane ostanke. Vidimo podobo gorstva, ki bo že čez "teden ali dva" lastna Alpam in Himalaji. Ampak kot rečeno, geološki "dnevi" so strašansko dolgi. ◉

Ko Velika Baba zaropota

Tudi v dolini še lahko preti nevarnost

✉ Borut Mencinger

Posledice besnenja naravnih elementov se občasno prenesejo vse do podnožja gora. Pogled na parkirišče nad Jezerskim, kjer je drobirski tok po hudi uri odložil nepregledne količine grušča in zasul več parkiranih avtomobilov. FOTO: STANE KLEMENC

Kadar se v gorah zgodi nesreča večjih razsežnosti s smrtnimi žrtvami, govorimo o katastrofi. Mediji poskrbijo za to, da je pretresena javnost čim bolj informirana o vseh podrobnostih. Če žrtev ni, je olajšanje tolikšno, da gre dogodek hitro v pozabo.

Poleti me je med pohajkovanjem po gorah okrog Jezerskega neprestano zaposloval spomin na zelo nenavadno nesrečo, ki je bila sprva videti kot katastrofa, na koncu pa so jo udeleženci sorazmerno dobro odnesli. Ker takrat nisem bil zraven – podrobnosti so objavljene v reviji Lovec št. 9/09 in na spletu – naj za uvod v telegrafskem slogu obnovim potek dogodkov.

Lovska družina Jezersko vsako leto organizira tradicionalni veleslalom na ledeniku pod Skuto za trofejo kristalnega gamsa. Tekma se je odvijala na smučišču pod Skuto. Bilo je v nedeljo, 28. junija 1999. Okrog poldneva se je na severni strani Kamniških Alp razdivjala huda lokalna nevihta. Silne količine padavin so povzročile gruščnat plaz izpod Velike Babe, ki je skoraj povsem zasul devet parkiranih avtomobilov, last lovcev – smučarjev, ki so parkirali na koncu ceste v Ravenski Kočni.

Silovitost nevihte nad ledenikom je lovške smučarje pognala v beg. Manjšina se je zatekla v kočo na Ledinah, večina pa se je odločila za beg v dolino po lovski stezi.

NASTANEK DROBIRSKEGA TOKA

Prvi "tekači" so zaprepadeno ugotovili, da je najmanj polovica avtomobilov na parkirišču zasutih. Sprva sploh ni bilo mogoče oceniti katastrofe, saj so najhitrejši že odpeljali. Nekateri lastniki nikakor niso mogli verjeti, da so njihova vozila popolnoma zasuta.

Ko se je poglelo najhujše razburjenje, so odgovorni za potek tekmovanja neuradno objavili, da nihče ne manjka, da v zasutih vozilih in pod njimi ni ljudi, da nihče ni bil poškodovan in da ni nobene žrtve. Razen zmečkane pločevine druge škode ni bilo.

Kje so vzroki za tako izjemen dogodek?

Nenadna ujma s silovitim dežjem je sprožila velike količine proda, peska, grušča, skalovja, in kar je še takih kamnitih mas, ki v geološki zgodovini Zemlje hitro – za človeško življenje pa počasi – izravnajajo naš kopni svet.

Zakaj pravzaprav razglabljam o tem še po več kot desetih letih? Ne morem povsem potisniti v pozabo podobnega dogodka, ko je tudi meni in Anki leto poprej za las prižanesla vedno grozeča Velika Baba. Šestega septembra 1998 so po izdatnem deževju zasijali prav taki dnevi, kot se spodobi za zgodnji jesenski čas: modro nebo brez oblakov, gozdovi v jesenskih barvah in nenavadno toplo vreme v višjih legah, skratka, več kot dovolj močnih razlogov za obisk gora.

ZARANA NA VELIKO BABO

Prav te gore od Mrzle gore pa do Kočne že zgodaj jeseni stegujejo mrzle in dolge sence v dolino. Tam zgoraj je jesen zgodnejša, torej nimava več kaj oklevati. Sklenila sva prenočiti v Kranjski koči na Ledinah. Vedela sva, da jo bodo za to sezono kmalu zaprli in da ni pričakovati kaj dosti obiskovalcev. Veselila sva se tihega, čarobnega večera pod stenami

¹ Manj posrečen izraz je tudi murasti tok.

Rinke in Skute. Odločila sva se na hitro, da naju vreme ne bi prehitelo.

Ljudje na različne načine doživljamo pohode v naravo. Jaz se zvesto držim izreka mojega rajnkega strica Joža, da se "v hribe hodi z dnem". Tako sva z Anko še v jutranjem mraku tiho stopila iz kočice, da bi vsaj nekaj minut prisluškovala zvokom, ki bi jih podnevi zaman vlekla na ušesa. Izpod bližnjega ledenika je šumeče cingljal droban studenček in v jutranjem mraku je začel gruliti ruševce. Šum padajočega drobirja je izdal premik gamsov s strmih skalnih polic na mehke pašnike okrog Savinjskega sedla, če je za hipec vse to potihnilo – kar je pomenilo, da tudi oni prisluškujejo – je s kljunom zastružila belka ali snežna jerebica. Ptičji zbor se je oglasil, ko so prvi žarki osvetlili južna pobočja Karavank.

KAMNITA BOMBA

Usmerila sva se k zavarovani poti proti Veliki Babi. Bolj ko sva se bližala osrednji grapi, ki v enem zamahu pada z vrha do melišča na dnu Ravenske Kočne, bolj sta me vznemirjala neprestano trkljanje in poskakovanje peska in padajočega kamenja – pojav, ki je znan iz kamnolomov in naznanja odlom večje mase kamenin. Naslednji hip je nad nama oglušujoče zaropotalo. V oblaku prahu se je utrgala kamnita bomba ogromnih količin na pol sprijetega grušča s previsa prav pod vrhom Velike Babe. S strahovito silo je tresčila v skoraj navpičen žleb ter zdrvela po njem na dno melišča blizu lovske steze, ki tu vodi na Ledine. Še danes sem prepričan, da

se je zamajala in stresla vsa gora. Naslednji hip se je iz žleba ali grape ob strahovitem tuljenju pognal steber prahu in drobnega peska. Malo nižje je izpodrinjen zrak s tako silo pihnil iz žleba, da je zapiskalo, kot bi zaigral na orjaško orgelsko piščal. Medtem ko je odmev še oral po ostenjih od Rink do Kočne, sva midva obstala brez besed in sape le nekaj metrov na nasprotni strmi plošči, ki ob navpični jeklenici pripelje na zavarovano pot na vršni greben. Ko sva se malo otresla prahu, sva se nenavadno lahkih nog pognala na bližnji vrh Velike Babe. Šele tu je prišlo za nama, kot radi rečemo. Obšlo me je nekakšno filozofsko razpoloženje o svetu brez naju, če je to sploh možno. Padla sva po tleh in se med prešernim smehom zazrla v nebo. Morda ga bova zagledala – angela varuha – kaj pa, če jih je celo več? Nikoli nisem dajal nobenega pomena dobrim vilam in belim ženam, ki so menda znale rešiti človeka. Tam spodaj v grapi sem povsem jasno začutil, da me je neki hudič hotel potegniti navzdol v prepad. Še preden se je kaj zgodilo, me je obšel mrzel pot, hromeča zona mi je zvezala roke in zmočila dlani. Nič ne vem, kako in zakaj sva planila tri skoke navzgor proti vršnemu grebenu, proč od norega žleba. Ne morem reči, da kaj dosti veva, kaj se je zgodilo, prepričana pa sva, da nama je nekdo pomagal.

Pravzaprav je Velika Baba še prizanesljiva. Močno dvomim, da sta v enem letu in dveh mesecih zropotala v dolino samo dva podora. Kdo pa ve, kakšne groze se na gori dogajajo šele v viharjih nočeh? ○

 Marmot
FOR LIFE

PEOPLE / PRODUCT / PLANET™

m3
softshell

HLAČE ROCKSTAR

Presenetljivo vsestranske, robate, dobrega izgleda in rojene za visoko učinkovitost; te hlače so resnična zvezda. Hlače so lahke, elastične in krojene za svobodno gibanje. Izdelane so iz membrane softshell m3, ki ustavi veter, odbija vodo in nudi zračnost za celodnevno udobje.

Kolekcijo Marmot najdete v trgovinah:

ANNAPURNA way, Krakovski nasip 4, Ljubljana

Avantura šport, Gregorciceva cesta 19, Ilirska Bistrica

Avantura šport, Planet Tuš Koper, Koper

DropIN, Trubarjeva ulica 15, Ljubljana

Suvel šport Nova Gorica, Trg Edvarda Kardelja 5, Nova Gorica

CULT, Dolenjska c. 350, Lavrica

CULT, Tržaška cesta 77, Logatec

Pro Climb Shop, Ljubljanska cesta 1, 4260 Bled

www.annapurna.si

www.marmot.eu

Izkopavanje zasutih avtomobilov pod Ravensko Kočno FOTO: ARHIV PGD JEZERSKO

Svetel jesenski dan

Lepota v širokih zamahih valovi preko Šentviške planote

✎ Rafael Terpin

Velikajne, Bukovski vrh RAFAEL TERPIN, AKRIL

Čas: Konec oktobra 2009.

Kraj: Čez Police v Gorski in Bukovski Vrh. Obrobje Šentviške planote. Med Idrijco in Bačo.

Jutro je megleno, še kar hladno. Trezne glave se počasi z Laz zaženem v klanec, ki od nekdaj uspešno premaguje strmino do Polic. Hodi se ob levem bregu bolj slabotne grape. Do prvih svisli je vsak hodec prepoten, z mano ni nič drugače. Pri seniku zavijem levo, kolovoz se spelje na Trtne, jaz pa kar po deloma nepokošenem bregu navzgor na razgleden Krajc. Kucelj ni sam po sebi nič posebnega, vendar nudi ob lepem vremenu neverjetno lep pogled na poliško Marijino cerkev sredi polja, na vas ob robu police, na Kojco in Porezen v ozadju. Prelepo! Res, od ugodja skoraj oči izgubiš.

SONCE SE BLEŠČI NA VSE PRETEGE

Danes je dan meglen. Sonce se zaenkrat še neuspešno daje z meglo. Le hribi se vsi zlati in rdeči luščijo v jesensko jutro, same Police ostajajo skrite v živahnem premetavanju jutranje srebrnine. Včasih zažari od zadnjega snega pobeljeni Porezen, Kojca je po vrhu le poprhana. Očakanje na Krajcu, češ saj se bo predrlo, mi ne pomaga. Kar po grebenu se odpravim do Zaselarja in na cesto, ki se od Štravsos usmerja proti Gorskemu Vrh.

Takoj sem na soncu. Blešči se na vse pretege. Iz starega kolovoza, ki je edini povezoval Police s Šentviško Goro, so pred leti uredili kar dobro cesto, najhujše strmine so z dodatnimi "rajdami" ublažili. Lepo mi gre od nog. Pri Uhajerju se pogled prvič nekoliko odpre. Spodaj se v sencih preliva zelena Idrijca, zgoraj so razvrščeni vsi šebreljski hrbti. Lokvarski grič je med njimi prav bahavo zarisan na robu obzorja. Zadaj je le vojskarska planota in še dlje se zobčajo Golaki. Nad cesto se začenjajo stare košenice Poliških Krnic, prav ob poti

čakajo na svoj konec odslužene svisli, lese in zidane. Ko se pot le poravna, stopim še čez (kolikor vem) stalno vodo, v tem sicer suhem koncu je prava osvežitev.

Na Krmejnku se s te strani začinja raztreseno naselje Gorski Vrh, na Šentviški planoti najvišje ležeče. Pogled se odpre, Šebreljska deželica je od tod videti kot začarana. Vikendaši v hiši nekaj žagajo. Za bajto je parkiran avtomobil s tujo registracijo. Nekdo od daleč si je najbrž prišel ulovit svoj mir.

Do glavne hribovske ceste, ki vodi navzdol na Šentviško goro, navzgor pa v Bukovski Vrh, je kratka pot. Že davno nazaj so košenice zasadili s smrekami. Drevesa so porasla in danes vodi cesta skozi zelen in vedno hladen predor. Mimo ograjenih Oplejnc.

Zame se ve, da sem namenjen navzgor do zadnje hiše v Gorskem Vrh, do Brda ali Štrina (Kuštrin) pod Košarico. Že pred prehodom, kjer je na levi še videti ostanke Lukmanove revščine, zavijem desno. Takoj sem na Štrinovih košenicah. Svet se zlagoma odpira. Zijam in diham na vsa usta. Zdaj zdaj se bo dokončno odprlo. In res! Kar za kozolcem jo urežem v pokošen breg. Od tam pred mano zablesti čedna domačija, vsa ovenčana z jesenskimi krošnjami in z belimi, prebelimi gorami: Rodico in Črno prstjo (pa še z vsemi ostalimi). Strmim, slike požiram, skoraj si ne upam dihati. Lepota sončne in sočne jeseni v širokih zamahih valovi preko Baške grape in iz nje. Zatika se ji v žarečih bukvah, v zlatih macesnih, v jesenju, vrbovju in leskovih šopih. Barve pojejo, slikarju pihajo na dušo. Da, mehčajo me, brusijo trdoto vsakodnevnega mimohodnosti, mojo spečo občutljivost, tudi dojemljivost pehajo na sam rob mogočega. Smejem se, z vsem telesom se smejem. Utripam v pojočem ritmu gorskih grebenov, ki se smelo in tekoče bašejo iz grape proti nebu. Poravnano progasti in zelo svetli oblaki jih le težko zadržujejo, da ne popasejo še preostalega neba.

VSE SE PREJ ALI SLEJ KONČA V IDRIJCI

Za hišo in že skoraj nad Velikajnetom sedem v travo. Pred lilastoplavimi daljavami se v ospredju postavlja Bukovski Vrh nad Štravsosom in Pircem. Vmesne senožeti so tudi odlično razgledišče. Tam smo se ustavili, ko sem menda dve leti nazaj vodil idrijske planince čez Planoto v Kozarsko grapo. V grapi so belijo Obloke. Desno nad Bukovim straši črno poraščena Kojca, za

njo se skriva posrebreni Porezen. Desno od Kojce se hribovit svet polagoma spušča do ostankov stare planote, do Rodne, Ravne, Police in Šebrelje. In vse našteto prej ali slej konča v Idrijci in njenih pritokih. V vsem vidnem je kajpak logika, a uživati se splača brez nje.

Skozi plotove in po zaraščeni senožeti se spustim v Velikajnetovo dolinico za Degarnikom. Že zvrha slišim oslovo riganje. Kaj res? Stopim na travnik za bližnjo hišo, ki jo nekoliko obnavljajo, in res ima radoveden osliček ob hiši svojo ogrado. Pomeni, da tudi hiša ni več prazna. Velikajnetovi dve hiši z gospodarskimi poslopji vred že sodita v zaselek Bukovski Vrh. Od tod je bilo nekdaj (po ukinitvi podružnice) za šolarje do Cerknega zelo daleč. Danes sodi skoraj cel Bukovski Vrh pod tolminsko občino.

Pred hišo je parkiran avtomobil, drugi zapuščen sameva v bližini oslove staje. Iz dimnika se domače kadi. Sosednja hiša ne kaže znakov življenja. Sprehodim se skozi dolinico. Ves čas se oziram, vem, v kratkem se mi bodo gore izgubile. Slovo je pač slovo. Na koncu doline, kjer sem nekoč skiciral, še postojim: Velikajnetovo dolino s hišami, z gorami in z jesenskim dnevom si skušam trdno zapomniti. Bo šlo? Bo spomin zmogel?

Nadaljujem po dobri stezici desno. Naglo me čez gozdnate strmine nad izviri Poličanke pripelje na majhno razgledišče. Izredno! Spodaj se veji slikovita Kozarska grapa, med njo in Kojco je zabodenih kar nekaj naselij, vsa spadajo pod Bukovo: Laharna, Selc, Žabže, Kojca, Krtečne. Ja, si rečem, ta pogled poznam od prej. Kaj če bi se povzpел po bližnji košenici proti vrhu Košarice? Višje je videti, da še kosijo. Mimo zlatih macesnov se dvignem tistih nekaj ubogih metrov. Zgoraj se na svetlem in odprtem obrnem k Idrijci. Kaj takega! Kako je mogoče, da sem šele zdaj na stara leta zmogel narediti teh nekaj korakov? Kje sem taval doslej? Takoj se oglasim Marti. Po mobiju ji skušam dopovedati, da stojim na enem najlepših koticov na celem svetu in da ne vem, kam bi z očmi in z rokami. Brž je zagrabila. "Ja," mi pravi, "seveda, griči pa rožce pa gobe pa prijatelji! Čisto na koncu pride pa še tista babnica doma, ki ti pere umazane cunje! Akrameš!" Malo mi je zaradi njenih besed hudo, malo sem pa hud. Nazadnje se oba smejeva, pretirano resno le ni bilo.

Gledam in požiram. Oziram se za jesenskimi bukvami, mokajcami in macesni.

A tudi mimo posušenih dežnikaric se mi spodaj kaže in skriva dolina moje Idrijce. Če je v vidnem obilo domačnosti, zna biti lepota še zlahtnejša. Tam za Kovkoma in Roglco se vglablja cerkljanska dolina, z leve jo nakazujejo že Kojca, Otavnik z Ritovšco, seveda Porezen, Vrše s Cimprovko, zadaj pa Črni vrh, Škofje in Bevkov vrh. Idrijca zanesljivo vijuga izpod ledinskega Gradišča, pod Jelenkom in Masorami, pod Jagrščami in Šebreljami na levem bregu, pod Ravnamami, Rodnami in Policami na desnem. V ljudsko barviti jeseni, ki je hkrati tudi moja jesen, rdeče osvetljene hoste bliskajo ob sencah, iz globokih grap tekočih, skoraj do vrha grebenov potegnjenih. Sonce dela dan in trosi lepoto. Slikovit rovtarski svet mi v zanosnih valovih drvi skozi dušo. Pravih besed pa ni.

KOT DA MOTIM SPOKOJ PRADAVNOSTI

Nekam odsoten se zdim samemu sebi, ko se vzdignem in pomaknem naprej po pokošenem. Glej, za obronkom je polno prijaznih ostrganih koticov. Vmes še stoji kakšen senik. Nekaj nižje, na zgornjem robu že dolgo nepokošene rumene košenice nad cesto Police–Gorski Vrh, se še enkrat v rdečevijoličastem raznese šebreljski konec.

Po znani cesti se vračam v Police. Občutek samote je v vasi več ali manj stalen. Hiše so bolj prazne, tudi že podrte ali pa se podirajo. Čez sijajno polje mimo Marijine cerkve, njenih lip in prastarega britofa me vedno prevzema rahlo nelagodje. Kot bi

hodil po mizi, kar je od nekdaj pregrešno. Kot da motim spokoj pradavnosti, tudi spokoj nekdanje urejenosti vasi in predvsem trdne povezanosti kmečkega človeka s pripadajočo naravo. Strašno malenkosten se zdim samemu sebi, ko se mi pogled in korak zlagoma usmerjata čez bolj nove pašnike k Poličnici.

Potok je bolj droban. Skoraj se da stopiti čezenj, a nekaj nižje se v nekaj slikovitih slapovih spusti k Lazam. Stezica po ozkem grebenčku med Kozarsko grapo in Poličnico pelje čez Stari grad, znano arheološko najdišče med Reko in Lazami. Vendar je z grebena tudi vrsta čednih pogledov na Idrijco in njene vrbe, na vasico Reko in na tesen med Roglco in jagrškim grebenom, po kateri se Idrijca prebija z Želina proti Reki. Lepo, lepo je. Pot me do konca drži v šahu. Izrednost graparske krajine in prelestnost jesenskega dne mi prav do konca burita dušo in srce. Skrajno bolečih gležnjev (bilo je precej brezpotja) padem na dolinsko cesto Tolmin–Idrija. Približno tam, le nekaj metrov proti Idrijci, so pred leti prebirali in spirali arheološki material, ki so ga po žičnici spuščali iz jame Divje babe pod šebreljskim Sv. Ivanom. Saj veste, Divje babe so znane predvsem po neandertalčevi piščalki.

Gostilna Pod lipami je zaprta, torej podaljšam do Želina. Ozka grapa mimo Kurnika – z Idrijco in cesto – ni nikoli dolgočasna. Zlahka se pozabi celo na boleče gležnje. ◦

Police, 2007 RAFAEL TERPIN, AKRIL

Pohorski pogreb¹

S sanmi na zadnjo pot²

Pohorje, odeto v belo haljo, me je s svojo večno krasoto zvalilo iz toplega stanovanja v Rušah. Vzel sem sanke in se odpravil proti vznožju planine. Mrzla sapa je vlekla po dolini, ščipala je v uhlje, rezala v lica in oči, da so postajale motne in solzave.

Domala sem se že kesal, zakaj sem se dal izvabiti od toplega zapečka, da se po nepotrebnem izpostavljam mrazu. Ali nisem neumen? Ves teden težko delam v tovarni, danes pa je nedelja in bi lahko mirno počival – glejte, pa se vzpenjam na planino samo zato, da bom lahko potem na sankah zdrčal v dolino. Za kratkih dvajset minut vožnje se peham celi dve uri v hribe. To je norost. Toda verjemite mi, prekrasna norost, da lepše ni na svetu. Očarljivo je naše Pohorje poleti, ko se razkazuje v svojem bujnem zelenju. Toda še neprimerno lepše je v zimskem čaru. S svojo bajno belo tišino kliče in vabi dolince. Tako sem se dvignil tudi jaz in se zdaj trudim navzgor.

Ko sem prišel v sotesko prvih hribov, je bilo v zavetju topleje. Tod izgublja ledena sapa moč, ni vetra, sonce se upira v pobočja. Vedno hitreje in topleje žene v žilah kri, ko se po vijugasti cesti vzpenjam proti vrhu. Gumbi na suknjiču so že odpeti, naposled slečem suknjič in stopam enakomerno svojo pot. Le tu in tam se za kratek trenutek ozrem zdaj na to, zdaj na drugo stran in v vsakem takem kratkem hipu napojim oči s krasoto, ki jo nudijo prizori pohorske zime. Iz zamišljenosti me zdrami daleč naokrog odmevajoč opozorilni klic. Urno se zganem, pograbil sem sanke in skočim iz tira na stran. Do kolena se zarijejo noge v sneg. Na

tiru pred menoj se izza ovinka prikaže smučar na svojih dilcah ali kdo drug na sankah. Bliskovito zdrči mimo mene, odet v meglo snega, ki ga dvigajo drveče smuči ali sanke. In že je tam doli za drugim ovinkom izginil izpred oči.

Polovico poti sem že imel za seboj, urno sem stopal po kolovozni soteski. Tu je treba hiteti, tir je ozek, na obeh straneh so strme stene, težko bi se splazil po njih, kadar se je treba umakniti. Poln neizrekljive radosti hitim po strmini proti ovinku. Zdaj cesta naglo zavije na desno okrog hriba, poraslega s temnim gozdom. Na debelo so smrekove veje obložene s snegom, globoko so upognjene, z obeh strani se sklepajo in visijo na cesto. Videti je, kakor da je cesta speljana skozi umetno ustvarjen predor, pred katerim moraš obstati in ves presenečen strmleti v nenavadno krasoto. Da, to je oni čar, ki me je izvabil iz toplega zapečka, tu sem poplačan za svojo norost.

Nad ovinkom gleda iznad golega vejevja v dolino Krist, razpet na star lesen križ. Rahlo se veter poigrava z vejevjem. Košček belega traka, pritrjenega na suh venec, ki visi na križu, plahuta po zraku. Kakor v pozdrav mimoidočemu mahlja tale borni ostanek traku. In je kakor opozorilo: "Brezskrbni popotnik, ozri se v Križanega in prisluhni njegovemu nememu svarilu na tem ostrem ovinku. Ne zazri se, ne sanjari

predolgo tod! Sicer preslišiš pretečo nevarnost, bliskovito bo pridrvel drvar s sanmi, polnimi težkih polen. Po tebi bo. Težke sanke te zdobijo, neskrbnost plačaš z življenjem. Zato se je Krist dal na tem mestu na križ pribiti, da te opozarja in ščiti. Odkrij se in pojdi hvaležno dalje!"

Iz premišljanja me zdramijo nagli koraki, trdo odmevajoči po strmem klancu. Pograbil sem sanke in se poženem v strmo steno. Spodrsnilo mi je, spet me je zaneslo nazaj na tir, urno sem skočil na noge in se še enkrat zagnal na strmino. Srečno sem se ujel za vejo, ki je z roba visela v sotesko.

Izza ovinka sta se v tem prikazala dva fanta, osem in deset let stara. Prvi je imel v rokah venec smrekovega zelenja, v katero so bile vpletene krvavo rdeče rože, dva dolga rdeča traka sta plapolala za njim. Prvi trenutek niti opazil nisem, da moli iz zelenja črn križec. Drugi fant pa je nesel v desnici veliko starinsko svetilko, v njej je skrito utripala svečka. Paglavca sta se zasmejala in se vsak čas ozirala nazaj po tiru. Bušila sta v smeh, ko sta me opazila, kako urno sem se pobral iz snega in se ponovno pognal na strmino, kakor da mi preti sama bridka smrt. Toda takoj sem pozabil nejevoljo, ko so se izza ovinka prikazale drvarske sani. Vanje je bil uprt krepak drvar, pete njegovih okovanih čevljev so se zarivale v sneg pred krivinami sani. Mišice na vratu so mu bile napete, čeljust je stiskal, da so bila usta kakor tanka črta. Nepremično je strmel pred

¹ Članek, vključno z zgodbo o konju v julijski številki PV, je zbral in nam posredoval France Malešič.

² Zgodba je bila objavljena v časopisu Jutro 16. januarja 1938, avtor Ivo Rušan.

seboj na tir in na oba hiteča fantiča pred seboj. Zdaj pa zdaj je zavpil za njima: "Pjeba, le dajta, le hitro! Dru-gači vaju povozim!"

Fanta sta se smejala in tekla, da so se jima pete odbijale, lica so jima bila razgreta in rdeča kakor trak, ki je vihral na vencu. Na saneh je odskakovala črno popleskana rakev, pokrita z vencem iz smrečja. Tudi v tem vencu so bile velike rdeče rože iz papirja in dolg rdeč trak. Kričече se je odražala krvava barva od beline snega. Zdrčali so mimo mene. Vrnil sem se nazaj na tir in strmel za redko prikaznijo. Pogreb. Mrliča peljejo v dolino. Spet so za mojim hrbtom zaropotali koraki, mnogo jih je bilo slišati. Nisem odskočil, ker so se izza ovinka že prikazali ljudje brez sank. Tekli so po strmem klancu, da ne zaostanejo predaleč za krsto. Votlo jim je prihajal na uho ropot odskakujoče rakve. Tako presunljiv je bil ves prizor, da me je grabilo v prsih, še vedno sem stal in nemo strmel za bežečim pogrebom. Starikave, sključene, suhljate ženske so gibko prestavljale trde, okorne noge. Tekle so za moškimi, ki so široko stopali pred njimi. Nemo so hiteli v dolino, štirje otroci so se motali med njimi. Vsega je bilo kakih petnajst oseb.

Počasi sem nadaljeval pot v hrib. Misli so bile zatopljene v pogrebno sliko, ki je vso mojo prejšnjo veselost odplahnila. Daleč za pogrebci, na drugi strani ovinka sem spet srečal staro ženico z deklico, hiteli sta, kolikor sta mogli v svoji onemoglosti za pogrebci. Ko smo se mimali,³ sem jo za trenutek ustavil in vprašal:

"Mati, kdo je umrl, koga peljejo k večnemu počitku?"

"Gaspud, vajte, žamešter je bil!"

"Tako, mati, že razumem. Žagar ste hoteli reči."

"Savajde! Žamešter je bil. Star je že bil, pa je odrajtan! Gaspud, zdaj marm hajlati,⁴ de jih bum dujšla. Pa srajčno, gaspud!"

"Srečno, mati, srečno!"

Starka je odhitela drsajočih korakov v dolino za pogrebci. Njene stare noge

RISBA: DANILO CEDILNIK - DEN

ne bodo dohitele urnih pogrebcev, ki drvijjo že bogve kje spodaj. Ne bo jih dohitela, ker bo tudi sama kmalu odrajtana. In bo med ozkim ostenjem štirih ali šestih desk odhitela v dolino. Tam jo bodo tužno pozdravljali ruški zvonovi in jo s svojo pesmijo spremili k večnemu počitku ob vznožju večno lepega Pohorja.

Na naslednjem ovinku so mi udarjali na uho mehki zvoki ruških zvonov, ki so pravkar prejeli v svoje varstvo starega žameštra. Razmišljanje o pohorskem pogrebu me je spremljalo vso nadaljnjo pot. Še potem, ko sem s sankami drvel v dolino, mi je v ušesih zvenelo votlo bobnenje rakve, odskakujoče na drvečih saneh. ●

³ Srečali.

⁴ Pohiteti.

Z jogo do boljšega plezanja

Kakšne skupne točke imata joga in plezanje?

✍ Martina Čufar

FOTO: LUKASZ WARZECHA

V zadnjih letih joga med plezalci postaja vedno bolj priljubljena. Lahko se vprašamo: "Zakaj?" Zaradi številnih fotografij in filmov, v katerih vidimo Chrisa Sharmo med meditacijo? Že mogoče, da so se nekateri plezalci vpisali v tečaj joge v upanju, da bodo kmalu plezali tako dobro kot Chris, a razlogov je veliko več.

Joga in plezanje imata veliko skupnih točk. Oba sta veliko več kot le izvajanje težkih gibov v bolj ali manj previsnih stenah oziroma zvijanje telesa v zahtevne jogijske položaje – asane, kot bi lahko sklepal površen opazovalec. Zame sta veliko več kot šport. Sta način življenja, nikoli končan proces učenja in spoznavanja samega sebe. Upam, da mi jogiji ne bodo zamerili, če rečem, da je joga šport. A dejstvo je, da vedno več ljudi odgovori, da hodijo na jogo, če jih vprašaš, s katerim športom se ukvarjajo. Nekateri vrste joge so danes res postale bolj podobne fitnessu in aerobiki, kjer se

je cilj čim bolj prepotiti in pokuriti čim več odvečnih kilogramov, s tem pa so se močno oddaljile od prvotne filozofije.

Tudi sama sem začela z jogo na podoben način. Kupila sem knjigo, videla v njej kup zavutih položajev in jih hotela še isti dan narediti, češ saj sem gibljiva in močna. A ne. Ni šlo. Kljub velikemu trudu sem dosegla le to, da me je naslednji dan vse bolelo. In to ni joga. Eno od načel joge je namreč nenasilje nad telesom; se pravi poslušanje svojega telesa. Ne smemo se primerjati z drugimi in za boljše samozavest ignorirati bolečin, ki kričijo iz sklepov in mišic. Vadba joge naj bi na

nas imela pozitiven, sproščujoč učinek, ključ do uspeha pa je v notranjem ravnotežju, v razumevanju našega telesa, misli in duha. Le tako lahko uresničimo enega od Patanjalijevih¹ izrekov: "Perfection in an asana is when the effort to perform it becomes effortless." (Asana je popolna takrat, ko napor za njeno izvedbo ni več naporen.)

Enako je pri plezanju. Verjetno vsi poznate tiste posebne trenutke, ko se vse zdi lahko, ko je gibanje tekoče, ko se rešitve kažejo same od sebe in ko skoraj plešemo po steni navzgor. To je joga. To je *going with the flow*,² to je biti v stiku z intuicijo, to je "združitev posameznikove

¹ Patanjali je bil indijski učitelj joge, ki velja za utemeljitelja jogijske filozofije. Približno 200 let pr. n. št. je napisal sutre, aforizme, ki so pregled ciljev, filozofije in strukture joge.

² Plavanje s tokom.

individualne zavesti z univerzalno", kot je rekel Yogi Bhajan.³

Joga se je razvila okoli 3000 let pr. n. št. v Indiji. Danes je o njej napisanih mnogo knjig, a tudi če preberete vse, vam to ne bo veliko pomagalo na poti do pravega jogija.

"Znanje postane prava modrost šele, ko ga izkusite z lastim srcem in Bitjem. Znanje postane modrost, ko postane osebna izkušnja. Pridobivanje modrosti je odvisno od vaše prakse in discipline" (Yogi Bhajan). Se vam zdi znano? Gledanje plezalnih filmov in branje knjig o treningu vam resda lahko malo pomagata pri razumevanju plezanja, a za izboljšanje dosežkov morate trenirati in biti zelo disciplinirani. V življenju ni bližnjic!

KAKO ZAČETI Z JOGO IN KATERO VRSTO IZBRATI?

Priporočljivo je, da vsaj na začetku obiščete kakšnega od tečajev joge, ki jih vodijo profesionalni vaditelji. Naučili vas bodo pravilnega dihanja in položajev, kar je ključno za pravilen začetek. Ko enkrat poznate osnove, lahko vadite tudi doma.

Drugo vprašanje je, katero vrsto joge izbrati. Obstaja mnogo različnih vrst: ashtanga, bhakti, dyana, hatha, jappa, laya, kriya, kundalini ... in bolj "komercialno" poimenovane power joga, aero joga, energetska joga ... Nobena izmed njih ni "najboljša joga". To je namreč tista, po vadbi katere se najbolje počutite. Ker pa smo si ljudje različni, je najbolje, da jih poskusite nekaj (ponavadi je prva ura brezplačna), potem pa vam bo telo samo povedalo, katera vam najbolj odgovarja.

Pa si pogledjmo malo več o treh vrstah. Hatha joga je najbolj razširjena vrsta na zahodu. Pri njej je poudarek na urjenju, izpopolnjenju telesa, s katerim bi vplivali na misli in zavest. Uporablja 84 položajev (asan) in 24 muder (energijskih položajev rok) skupaj z nadzorovanim dihanjem (pranajama). S prakso pridobimo predvsem gibljivost in potrpežljivost. Hatha joga je bolj statična in ravno zato primerna za začetek, saj se počasi naučite pravilnih položajev. Pogosto je treba določen položaj dolgo zadrževati, kar je na začetku zelo težko. A ko se enkrat naučite napeti samo "prave" mišice, ostale pa sprostiti, postane vse precej lažje. To lahko prenesete tudi v plezanje, ki bo veliko bolj ekonomično, če boste prijemali oprimke z minimalno silo in naperjali le za izvedbo giba nujno potrebne mišice.

³ Yogi Bhajan – Indijec, sikh, ki je leta 1968 prišel v Ameriko in prej v skrivnost zavito jogo kundalini začel poučevati "normalne" ljudi; ustanovil je šolo, ki se je razvijala tudi po Evropi.

FOTO: LUKASZ WARZECHA

Ashtanga vinyasa joga prav tako postaja vedno bolj priljubljena, čeprav je fizično najzahtevnejša. Uporablja točno določeno serijo vaj, ki se povezujejo z *vinyasami* – povezovalnimi vajami, z namenom povečanja gibljivosti in vzdržljivosti telesa. Gre za dinamično jogo, kjer je pozornost na dihanju in relativno hitri menjavi poz, ne pa toliko na naravnosti in popolnosti položajev kot v hatha jogi. Med vadbo se razvije intenzivna notranja toplota, s potenjem pa razstrupimo notranje organe in mišice. Rezultat so izboljšani obtok, lahkotno in močno telo ter miren um. Ashtanga joga ni primerna za začetnike, prav tako ni joga, ki bi jo obiskovali po napornem plezalnem dnevu z namenom sprostitve. Priporočila bi jo bolj kot dodaten trening, saj boste z njo pridobili čvrsto in gibljivo telo, ki vam bo v veliko pomoč pri plezanju.

Kundalini joga je joga zavedanja. Poimenovala je tudi mati vseh jog in je ena najmoč-

nejših oblik. Na zahod jo je leta 1969 vpeljal Yogi Bhajan. Njena moč izvira iz kundalinija, velikega energijskega potenciala, ki je skrit v vsakem izmed nas, a ga največkrat ne znamo izkoristiti. Simbolično to energijo predstavlja v klobčič zvita speča kača, ki se nahaja v predelu križnice. Kundalini joga to kačo "prebuja" s krijami (seti točno določenih vaj za točno določene namene), mantrami (zlogi, besedami ali pesmimi z energijsko močjo), pranajamami (dihalnimi vajami), mudrami (položaji prstov in rok), bhandami (energij-skimi zaporami oz. mišičnimi kontrakcijami, s katerimi usmerjamo energijo skozi energijske centre – čakre) ter meditacijami. Z vsem tem se za razliko od drugih vrst joge seznanimo že med prvo uro.

Meni se je od vseh jog, ki sem jih poskusila, kundalini zdela najbolj celostna in najbolj harmonično vpliva na telo, um in duha. Všeč mi je tudi, da je zelo raznolika, saj obstaja na

stotine različnih krij. Vsak dan si lahko izbereš tisto, za katero čutiš, da jo rabiš, npr. krij za popkovni center, za srce, za odpornost, za ledvice, za premagovanje PMS ... Veliko vaj zahteva močno koncentracijo in vzdržljivost. Poudarek je tudi na samodisciplini, saj je nekatere krij za dosego popolnega učinka treba izvajati 40, 90, 120 ali 1001 dan zapored!

KAKO LAHKO Z JOGO IZBOLJŠATE PLEZANJE?

Začnimo pri telesu oziroma tam, kjer začenja delovati tudi joga. Fizično telo je najbolj zunanji vidik osebnosti, kar je za večino ljudi praktična in domača začetna točka. Od tega pa joga preide na mentalne in spiritualne ravni.

Kako izgleda tipičen plezalec? Kot opi-ca, mar ne? Dolge roke z ukrivljenimi prsti, ki visijo pred telesom, veliki bicepsi, širok hrbet, ukrivljen zgornji del hrbta in ramena, ki jih vleče navznoter. Mogoče malo pretiravam, a dejstvo je, da je vedno več plezalcev, na žalost tudi mladih, ki imajo t. i. plezalski hrbet oz. kifozo hrbtenice. To ni le posledica vedno bolj sedečega načina življenja, temveč tudi premočnih "plezalnih" mišic; bicepsa, prsnih mišic in velike hrbtne mišice. Vse te obračajo ramena navznoter in posledično krivijo zgornji del hrbtenice v grbo. To je vzrok bolečin v hrbtu, križu in zaradi neravnovesja v sklepu tudi poškodb ramen, ki so pri plezalcih vedno pogostejše.

V jogi je velik poudarek na pravilni telesni drži. Vzravnana hrbtenica je nujna za nemoten tok energije po energetskih kanalih. Plezalci imajo ponavadi med prvimi urami joge velike težave pri vzdrževanju vzravnane drže. Tudi mene so na začetku bolele mišice v zgornjem delu hrbta in to samo od sedenja v jogijskem položaju. Redna vadba joge bo okrepila mišice zgornjega dela hrbta in trupa ter povečala gibljivost zakrčenih "plezalnih" mišic. S tem se bo vaša hrbtenica vzravnala, ramena se bodo vrnila v naravni položaj in tako "odprla" prsni koš, kar vam bo olajšalo tudi dihanje.

Pri plezanju načeloma vlečemo telo k steni (sile so usmerjene k telesu), medtem ko ga v jogi pri mnogih asanah potiskamo stran od podlage (sile so usmerjene stran od telesa). Te vaje so dobra protiutež plezanju, saj uravnesijo mišice okoli ramen, komolcev in zapestij. Seveda boste z jogo pridobili gibljivost celotnega telesa, kar vam ne bo olajšalo le marsikaterega

plezalnega giba, temveč bo tudi zmanjšalo možnost poškodb. Večja gibljivost medeničnega obroča in nog vam bo pomagala približati težišče k steni, s čimer boste prihranili veliko moči. Pri velikem številu asan so za stabilnost pomembni iztegnjeni prsti, kar mnogim plezalcem sprva povzroča težave, a je pravo olajšanje za zakrčene sklepe.

Tako v jogi kot pri plezanju je pomemben močen popkovni center oz. trebušne mišice. Prenos sil preko mišične verige od prstov na nogah preko nog, medenice do ramen, rok in prstov je odvisen od moči mišic trupa. Če so zadosti močne, vam ne bo težko držati telesa v previsni steni. Tudi dosegli boste dlje, dinamične gibe pa boste ob pravi koordinaciji občutili kot pravi polet. Če pa so mišice trupa prešibke, vam bo zadnjico neusmiljeno potegnilo proti tlam in kmalu ji boste sledili tudi vi. V jogi obstaja veliko vaj in ravnatežnih položajev, s katerimi boste okrepili mišice trupa in se tudi naučili izkoristiti zagon iz enega giba v drugega (še posebej v ashtanga jogi), kar je ključ do dinamičnega plezanja.

RAVNOTEŽJE IN KONCENTRACIJA

Joga ponuja celo paletu ravnatežnih položajev, s katerimi boste izboljšali ravnatežje, gibljivost, moč in zavedanje telesa. To vam bo npr. pomagalo v tehnično zahtevnih položajih ploščah in nasploh v plezanju. Za izvedbo ravnatežnih položajev je ključna stabilna podpora. Da drevo razveja mogočno krošnjo, mora imeti močne korenine. Tudi na steni boste z dobro, stabilno postavitvijo nog lahko segli dlje, imeli več časa in prostora za npr. vpenjanje, in ne nazadnje boste bolj sproščeni, saj boste lažje otresli navitost iz podlahti. Ravnatežni položaji niso mogoči brez dobre koncentracije, s tem pa že prihajamo na področje mentalnega telesa.

Kot v vseh športih in življenju nasploh je koncentracija pomemben dejavnik uspeha. Joga vas bo naučila ohranjati koncentracijo na enem mestu; med nekaterimi vajami je pozornost usmerjena v mišice, pri drugih na dihanje, na določeno točko v telesu (tretje oko) ali v okolici ali na ponavljanje določene mantre. S tem ustavimo tok neželenih misli in lažje premagamo določen izziv. Če vaša koncentracija pobegne drugam, boste verjetno hitro izgubili ravnatežje oziroma predčasno prekinili vajo zaradi občutka utrujenosti. Enako je pri plezanju. Ko ste stoodstotno osredotočeni na gibe, na smer, na oprimke pred sabo, ne

FOTO: LUKASZ WARZECHA

čutite, kako utrujeni ste, vaše gibanje pa je lahkotno in tekoče. Takoj ko se v vaših mislih pojavi dvom ali vas zmoti hrup iz okolja, ki preusmeri vašo pozornost, bo tok gibanja prekinjen, podlahti kar naenkrat pekoče in obstanek v steni pravi boj.

POMEN PRAVILNEGA DIHANJA

Veliko plezalcev med plezanjem pozabi na pravilno dihanje, še posebej na težkih, ključnih delih smeri. Pogosto je to tudi vzrok za neuspeh, kajti brez dihanja mišice ostanejo brez kisika in nas hitreje *navije*. Res je, da ni lahko dihati med gibi, ki zahtevajo napete trebušne in hrbtne mišice, da se lahko obdržite v previsni steni. Toda z vadbo različnih tehnik dihanja se lahko naučimo dihati tudi v trenutkih, ko se to zdi nemogoče.

Pranajama je znanost o nadzorovanju življenjske energije – prane. V ožjem pomenu besede so to dihalne vaje, ki so

nepogrešljiv del vsake vadbe joge. Naučite se gibati v ritmu dihanja, odpraviti mišične napetosti, razpršiti bolečino, se fizično in psihično sprostiti in še mnogo več. V jogi poznamo mnogo dihalnih tehnik (dolgo počasno dihanje, zadrževanje dihanja, izmenično dihanje skozi nosnice, dihanje ognja itn.). Preobsežno bi bilo naštevati koristi vsake tehnike posebej, zato si poglejmo le splošne.

Dihalne vaje sproščajo in pomirjajo, povečajo pretok prane, čistijo kri, uravnovešajo telesni pH, povečajo vitalnost, okrepijo imunski sistem, povečajo pljučno kapaciteto, dajo vam moč za premagovanje negativnosti in neželenih čustev, razčistijo misli, okrepijo potrpežljivost.

Najpomembnejše je, da se naučite uporabljati popolno kapaciteto pljuč. Najprimernejša vaja za to je jogijsko dihanje s prepono. Vdih je sestavljen iz treh delov, ki tekoče prehajajo eden v drugega; trebušno,

prсно in ključnično dihanje. Predstavljajte si, da polnite steklenico z vodo; najprej se napolni spodnji del, šele potem vrat; obratno je z izdihom; zrak najprej spustite iz ključničnega dela, nazadnje iz trebušnega. Veliko plezalcev ne zna dihati popolno, poleg tega pa so njihove mišice preveč zategnjene in niti ne morejo popolnoma odpreti prsnega koša. Zdaj vidite, kako pomembne so vaje za gibljivost!

In ne nazadnje: "Um sledi dihanju. Ključ do nadzora vašega uma, misli je v nadzorovanem dihanju." Torej ko ste sredi smeri v težavah ali ko vas je strah, naredite nekaj globokih vdihov in izdihov. Telo se bo avtomatsko sprostilo, z njim tudi vi in rešitev bo prišla sama od sebe.

SPROŠČANJE

Sproščanje je nujen del vadbe joge. Sprostivne položaje delamo pred ali med vadbo oziroma po njej. Najpogosteje se sprošča-

FOTO: LUKASZ WARZECHA

mo v položaju mrtveca oz. *shavasani*, lahko tudi sede ali stoje. Pred začetkom vadbe nas sproščanje usmeri "navznoter", odklopimo se od dnevnih skrbi in čas, ki je pred nami, posvetimo sebi. Ta tip sproščanja oz. "centriranje" lahko uporabljamo tudi pred plezanjem, pred pomembnim vzponom ali tekmo.

Med posameznimi vajami so kratka obdobja sprostitve namenjena porazdelitvi prane oziroma energije, ki smo jo stimulirali z vajo, po telesu. Ponavadi jo čutimo kot toploto v posameznih mišicah. Naučimo se zavedati svojega telesa, posameznih mišic in napetosti v njih, kar nam pomaga tudi pri plezanju, ko imamo v smeri na voljo le kratek čas za počitek.

Celotni vadbi sledi 10–15-minutno globoko sproščanje, imenovano tudi jogijski spanec. Veliko ljudi dobesedno zaspi. To globoko sproščanje ima veliko pozitivnih učinkov na telo. Sprošča najgloblje napetosti, tako fizične kot psihične, zmanjša raven stresnih hormonov v telesu, upočasni bitje

srca, zmanjša krvni pritisk in napolni z energijo. Četrtr ure globokega sproščanja nadomesti dve uri spanca.

Z rednim sproščanjem pridobimo boljše zavedanje lastnega telesa, tako da znamo takoj začutiti in sprostiti neželene napetosti v mišicah. To je pri plezanju zelo pomembno. Poglejmo samo en primer. Med izvajanjem težkih gibov pogosto delamo grimase tudi z obrazom, ne da bi se jih zavedali. Te nam čisto nič ne pomagajo pri napredovanju z oprimka na oprimek, le povečajo splošno napetost in nam kradejo energijo. Tudi med počitki, ko pomakamo roke v vrečko za magnezij, velikokrat napenjamo preveč mišic, kar oteži že tako omejeno regeneracijo. Veliko plezalcev se niti ne zaveda, kako napeti so, in se, potem ko vidijo kakšno sliko ali posnetek, čudijo, kakšne "face so pokali". Sproščanja se je treba naučiti, ga trenirati. Najbolje je to početi v prijetnem, toplem, mirnem prostoru. Z mislimi potujete skozi svoje telo, se "dotaknete" vsake mišice in jih sistema-

tično sprostite ter napolnite s toploto. Te prijetne občutke sprostitve si telo zapomni, tako da jih potem lahko priključete nazaj tudi v bolj stresnih okoliščinah, npr. ko ste *naviti* in pet metrov nad zadnjim vpetim kompletom. Pogosto pomaga že to, da se osredotočite na dihanje in sprostite mišice obraza, saj jim bodo samodejno sledile tudi druge mišice. Poskusite naslednjič, ko boste v "brezizhodnem" položaju!

Med vajami sproščanja si lahko predstavljate določene dogodke, okolje (npr. lepo obalo, morje), zvoke (valov, ptičjega petja), vonje (soli), kar vas bo še bolj sprostito. Vizualizacija vam bo v veliko pomoč tudi pri uresničevanju plezalnih ciljev. Če v mislih večkrat preplezate določeno smer, če v telo priključete čim bolj pristne občutke v steni, boste v "resničnem" svetu hitreje bližje uspehu. A pomembno je, da vizualizacijo izvajate v čim bolj sproščenem stanju, saj se motorični programi bolje zapišejo v možgane in bo potem vse teklo kot po maslu, brez razmišljanja.

MEDITACIJA

"Joga brez meditacije je kakor torta brez glazure in meditacija brez joge je kot desert brez kosila" (Yogi Bhajan).

Po vadbi joge je vaša zavest umirjena, osredotočena. Telo je ogreto in energija aktivirana. To je najprimernejši trenutek za meditacijo. Kaj sploh je meditacija? "Meditacija je umetnost razbijanja navad in čiščenja naših misli in povezovanja z našim resničnim jazom, z našim duhovnim svetom" (Yogi Bhajan).

Naš um v vsakem trenutku proizvede na tisoče misli. Ko se usedemo v meditativni položaj, se vseh teh misli začnemo zavedati. Ker je meditacija proces čiščenja, bo na dan prišlo tudi veliko "smeti". To je normalno. Ne mislite, da ne znate meditirati, če vam ne uspe utišati svojih misli. Pomembno je le to, da nanje ne reagirate. Da jih le opazujete in jih pustite, da kot v toku reke odtečejo mimo vas. Tako ne bodo vstopile v vaš podzavestni um in vas v prihodnosti ne bodo več nadlegovale.

Če se fizično ne premikate, se bo tudi vaš um postopoma umiril. To je osnova za meditativni um, ki vam bo odprl vrata do vaše duše. Meditacija je vaja, pri kateri pomagajo vztrajnost, potrpežljivost, razumevanje in nežnost do sebe. Je proces, ki deluje na dolgi rok. Za umiritev uma si lahko pomagata z osredotočanjem na razne predmete, mantre, dihanje. Prostor za meditacijo naj bo miren, topel, v njem se morate počutiti varno. Meditativni položaj ni nujno položaj lotosa, glavno je, da vam je udobno in da je hrbtnica ravna. Najbolje je meditirati vsak dan od istem času, najbolje pred sončnim vzhodom. Poskusite z 10–30-minutnimi meditacijami dnevno. Tehnik je mnogo, najdete tisto, ki vam najbolj odgovarja.

Ko ste v naravi, jo izkoristite! Poglejte okoli sebe in začutili boste, da vas neka skala, drevo, gorski vrh, slap ali kako drugo mesto dobesedno kliče. Usedite se tja in le opazujte razgled, poslušajte zvoke narave, šum vetra ali vode ter bodite "tu in zdaj".

Iz vsega napisanega lahko sklepate, da vam bo meditacija pomagala tudi pri plezanju. Lažja kot bo vaša podzavest, manj nepotrebnih misli kot vam bo rojilo po glavi, lahkotnejši se boste počutili v steni. Mogoče je to skrivnost Danija Andrade, ki redno meditira in je šel celo za deset dni v tišino samostana. Bomo videli, kaj bo splezal letos. Kakšno 9c?

KAKO POGOSTO VADITI JOGO?

Vsak dan in to ves dan J. Spomnite se, kaj smo rekli na začetku; da joga pomeni biti v stiku s svojim notranjim jazom. Idealno bi bilo, da bili v stiku z njim ves čas, mar ne? Videli boste, da bo joga hitro postala del vašega življenja. Kot si ne morete predstavljati življenja brez plezanja, vaš dan ne bo popoln brez joge. Jaz ne morem začeti dneva brez nje. Tudi če je treba vstati sredi noči, naredim vsaj nekaj pozdravov soncu. Izjema so noči na viseči postelji sredi navpične stene, ko se ne moreš premikati, kot bi želel. A že samo življenje v steni, v njenem ritmu, razreševanje njenih ugank je neke vrste joga. ○

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Upravni odbor Planinske zveze je imel pred počitnicami, 7. julija 2011, svojo 5. redno sejo. Na seji so predstavili program mladinske alpinistične reprezentance, predlog članarine in zavarovanja iz članarine za 2012, terminski načrt prenove sistema članarine do leta 2014, ter vsebinsko-programske usmeritve Slovenskega planinskega muzeja za obdobje 2012 do 2015. Člani upravnega odbora PZS so sprejeli nova društva v PZS, in sicer Obalni alpinistični klub, Športno društvo Levitacija in Planinsko društvo Brkini.

Od 19. julija je PZS vpisana v register prostovoljskih organizacij. Pri izvajanju določil Zakona o prostovoljstvu bo PZS nudila podporo tudi planinskim društvom.

V začetku julija je na pot odšla odprava Kitajska 2011, podprta tudi s strani PZS. Vodja Aleš Holc (AO Kamnik) ter člana Peter Juvan in Igor Kremser (oba Akademski alpinistični odsek), vrnejo se 12. avgusta, so si zadali smeje cilje – prvi pristop na Xuelian Northeast (6231 m) in preplezati vsaj eno od njegovih nepreplezanih sten, opraviti prvi vzpon na Xuelian feng (6627 m) s severa in drugi na goro.

V italijanskem Arcu ob Gardskem jezeru je od 15. do 24. julija potekalo svetovno prvenstvo v športnem plezanju, ki so se ga udeležili tudi naši reprezentanti in reprezentantke. Klemen Bečan in Mina Markovič sta pred tem uspešno nastopila na tekmah svetovnega pokala v balvanskem plezanju.

Predstavniki PZS v Komisiji za tekmovalno ledno plezanje UIAA Andrej Pečjak se je udeležil redne seje komisije, kjer so med drugim določili koledar tekem za svetovni pokal v lednem plezanju za 2012 in seznanili, da bo tekmovalno ledno plezanje na olimpijskih igrah 2014 v Sočiju prikazano v sklopu kulturnega programa.

Drago Dretnik, predstavnik PZS v Komisiji za kočje in poti Club Arc Alpin se je udeležil letnega sestanka komisije, kjer sta bili glavni temi energetska učinkovitost in požarna varnost planinskih koč. Komisija za gorske športe, usposabljanje in varnost CAA je objavila dva pomembna dokumenta, ki so ju člani komisije izklesali na redni seji komisije junija v dolini

Vrata, in sicer: Planinstvo in pravica do tveganja ter Smernice ter opozorila za varno hojo po zelo zahtevnih planinskih poteh.

Tečaja osnovnih planinskih veščin 2011 za vodnike Nepalske planinske zveze, Nepal Mountaineering Association, sta se letos udeležila Jani Bele kot glavni svetovalec in vodja tečaja, ter zdravnica Petra Zupet.

Komisija za alpinizem je organizirala začetni alpinistični tečaj v kopni skali na Jermanovih vratih, komisija za turnokolesarstvo pa usposabljanje za turnokolesarskega vodnika. Mladinska komisija je konec julija in v začetku avgusta organizirala najprej neformalno izobraževanje za naziv Mladinski voditelj (udeležila sta se ga tudi dva mladince iz SPD Celovec) in nato še seminar za mentorje planinskih skupin. Obe usposabljanji sta potekali v Planinskem učnem središču Bavšica. V Planinski založbi sta za poletno branje izšli novi ediciji: druga, dopolnjena izdaja učbenika Planinska šola, ter Panoramski pogledi Julijske Alpe 360°, da nikoli ne boste v dvomih, proti katerim vrščem zrete.

Generalni sekretar PZS Matej Planko se je v začetku junija udeležil konference nevladnih organizacij "Za transparentno in odgovorno ravnanje nevladnih organizacij", ki sta jo organizirala Komisija za preprečevanje korupcije in CNVOS. V približevanju članarine in dodatnih ugodnosti članom planincem je Planinska zveza 15. julija podpisala pogodbo s THERMANA d.d., po kateri imajo člani s predložitvijo članske izkaznice PZS določene popuste v Zdravilišču Laško in Wellness Parku Laško.

Od 11. do 18. julija so potekale volitve za člane Sveta Vlade RS za razvoj nevladnih in prostovoljskih organizacij, Planinska zveza je za članico predlagala podpredsednico PZS Slavico Tovšak.

Planinska zveza je povabila društva na festival Lupa 2011, ki bo jeseni in Ljubljani. Festival je namenjen promociji slovenskega nevladnega sektorja, osveščanju širše javnosti o vlogi in pomenu nevladnih organizacij.

Začele so se že priprave na akcijo Očistimo Slovenijo 2012, ki bo 24. marca v sklopu svetovne čistilne akcije World Cleanup 2012; k aktivnemu sodelovanju je Planinska zveza povabila tudi planinska društva.

Zdenka Mihelič

Grande Finale

Nad Šitom glava nad Vrščičem, zlasti severna stena, je alpinistično precej obdelana, a sta Urban Glob in Karel Završnik v sredo, 22. junija, našla novo linijo med smerema Tandara-Mandara in Riba. Smer, ki se podobno kot ostale v steni ponaša z dobro skalo, sta poimenovala **Grande Finale** (VI+/V, 250 m). Bor Šumrada in Blaž Tehovnik (oba ŠD Freeapproved) sta jo že ponovila in potrdila njeno lepoto.

Opis: Smer poteka v levem delu stene med Tandara-Mandara na levi in Ribo na desni strani. Vstopi s Kranjsko počjo in na sredi prvega raztežaja prečka smer Tandara-Mandara, z Ribo pa si deli slabih 10 m plezanja v drugem raztežaju. Dva raztežaja nad gredino naletiš še na stojišče Variante Kranjske počti. Smer je razen omenjenega samostojna in logična. Skala je dobre do odlične kvalitete. Težave ne presejajo V+, najtežji (VI+) in najlepší raztežaj je zadnji, ki poteka po strmeh razu. Preplezanje je bilo samo z uporabo zatičev in metuljev, od tod tudi ime smeri. V smeri je ostal en klin na stojišču pod večjo streho.

Dolomiti

Nastja Davidova (AO Ljubljana-Matica) je zadnji junijski vikend izkoristila za obisk Dolomitov, čeprav vreme še ni bilo posebno stabilno. Da je letos v odlični formi, je pokazala že spomladi v Paklenici, sedaj pa je odključala še dva lanskeoletna dolgova. Najprej je uspela v smeri **Gelbe Mauer** (7a+, 310 m) v južni steni Male Cine. Smer konstantnih težav skoraj na koncu, po približno 250 metrih plezanja, postreže z meter in pol široko streho, kjer je pred dvema letoma Nastja zaključila prosti vzpon zaradi hudega mraza. Tokrat ni bilo tako. Vzpon je potekal gladko, vse raztežaje je zmogla v prvem poskusu. Smer poteka po značilni strmi rumeni steni in je v celoti navrtana. Drugi dolg iz lanskega leta je prišel na vrsto naslednji dan, nekoliko resnejša smer **Compagni di merenda** (7b, 7a+ obv., 350 m) v Tofani Di Rozes. Gre za zelo lepo smer, opremljeno s svedrovci, ki pa so praviloma precej narazen. Tudi to je Nastja zmogla v prvem poskusu. Obe smeri je plezala v vodstvu. Zahvala za potrpežljivo varovanje pa gre Luki Krajncu – boljšega soplezalca za take smeri si ne bi mogla zaželeli.

Andrej Erceg (AO Črnuče) in Tina Di Batista (AO Ljubljana-Matica) sta obiskala Dolomite in v stenah Treh Cin ter Tofane preplezala dve športno navrtani smeri. Najprej sta

v ponedeljek, 27. junija, v Mali Cini preplezala smer **Ötzi trifft Yeti** (7a+, 300 m), naslednji dan, 28. junija, pa v južni steni Tofane podobno kot Nastja smer **Compagni di merenda**, pri čemer je Andrej vse raztežaje plezal v vodstvu in potrdil resni karakter smeri.

V Treh Cinah sta bila tudi Jernej Arčon in Mitja Mikuš (AO Nova Gorica) ter v soboto, 9. junija, preplezala smer **Cassin-Ratti** (VIII-/VI-VII, 500 m) v Zahodni Cini. Naslednji dan sta v Veliki Cini začela po smeri **ISO 2000** (7a+ 500 m) in na polovici smeri, ko so glavne težave mimo, zavila v sosednjo **Comici-Dimai** ter po njej vse do vrha. Jernej na pogled, Mitja pa tudi s pomočjo klinov oz. svedrovcev.

Andrej Grmovšek in Tanja Grmovšek sta v nedeljo, 26. junija, preplezala smer **Grande Guerra** (7a, 250 m) v Castellettu pri Tofani. Družbo sta jima delala Alenka in Marko Lukič (vsi AO Kozjak). Nato pa jima je v ponedeljek le uspelo razvozlati dostop do stolpa Torre Dusso in vstopiti v smer **Via Calispera** (7c+/8a, 200 m). Gre za zelo resno plezanje z možnimi dolgimi padci. Plezanje spominja na ploščice Marmolade z luknjicami in minimalnimi oprimki. Andrej pravi, da je najtežji raztežaj zelo zapleten in serija pravih malih balvanskih problemov. Na srečo mu je po študiju ostalo še dovolj moči za uspešen prosti vzpon čez najtežji raztežaj. Kratka, a vseeno zelo resna celodnevna tura.

Triglav

Nastja Davidova (AO Ljubljana-Matica) in Peter Juvan (AAO) sta zadnji dan junija preplezala **Spo-minsko smer Berganta** (IX-/VIII+, 350 m) v Skalaškem turncu v Steni. Smer si je pravzaprav zaželela Nastja in za soplezalca navdušila Petra, ki res ni potreboval veliko moledovanja. Neobremenjena s pričakovani sta šla smer samo malo pogledat, a je Petru že v drugo uspelo prosto preplezati najtežji raztežaj, potem ko si je označil oprimke in smer opremil s kompleti. Nastji do vzpona v prvem poskusu ni manjkalo veliko, a bi jo borba do konca skoraj stala prostega vzpona. Po mnogih poskusih ji je vendarle uspelo. S tem je postala šele druga punca, ki je smer prosto ponovila v enem dnevu. Poskusi v najtežjem raztežaju so ju utrudili, tako da sta v nadaljevanju smeri, kjer je skala zelo slaba in plezanje zahteva predvsem veliko koncentracije, plezala zelo počasi. A sta kljub temu sledila originalnemu izstopu, čeprav veliko navez prej zavije v Helbo. O resnosti zadnjih raztežajev lahko največ pove David Debeljak, ki je lani prav grdo padel v tem delu. Skala je dvomljive kvalitete, pa še varovanja ni mo-

goče nameščati vseprek. Ko sta Nastja in Peter priplezala do Skalaške smeri, sta po njej sestopila, na koncu že v soju svetilk.

Nastja se je nekaj dni kasneje vrnila v Steno in v družbi Andreja Ercega (AO Črnuče) preplezala še eno od težkih sosednjih smeri, **Na drugi strani časa** (VIII/VII+, 350 m). Opravila sta šele četrto ponovitev smeri, ki sta jo leta 1994 prva preplezala Tomaž Jakofčič in Miha Kajzelj, ter drugo prosto ponovitev, potem ko je prvi prosti vzpon uspel Mihi Valiču in Tomažu Jakofčiču leta 2005. Andrej je še poudaril, da sta uporabljala samo pomična varovala, torej metulje in zatiče. Smer je sicer že od nastanka opremljena z nekaj klini in svedri, zlasti na stojiščih, a poudarek nikakor ni odveč in pove predvsem, v kakšni formi je plezalec in kakšen odnos do plezanja goji.

Smer norcev

Matic Obid (AO Nova Gorica) nadaljuje serijo izjemnih prostih ponovitev. Tokrat je vrhunski vzpon opravil v severni steni Šit, kjer je uspešno prosto ponovil **Smer norcev** (8a, 350 m). Uspelo mu je že kar ob drugem obisku. Družbo mu je delal drugi mladi as, in sicer David Debeljak (AO Rašica). Smer že dolgo velja za preizkusni kamen alpinistov, ki bi radi opravljali težke proste ponovitve v gorah. Matic tako pospešeno sledi trendu nekaterih mladih alpinistov, ki trenutno izkazujejo predvsem naklonjenost do skalnega plezanja in zlasti težkih prostih ponovitev. Verjetno ima Matic za to sezono na zalogi še kakšne podobne, morda tudi težje cilje.

Žica v uč

Nejc Marčič (AO Radovljica) je sporočil, da sta z Luko Stražarjem (Akademski AO) v severni steni Velike Mojstrovke preplezala novo smer, ki sta jo poimenovala **Žica v uč** (VII/VII+, 400 m). Smer se začne desno od Kovinarske in jo seka v tretjem raztežaju. V osrednjem delu, kjer so tudi težave največje, je plezanje resno in zelo strmo, skala pa taka, kot se za slovenske stene spodobi: od krušljive do zelo dobre – na srečo je zlasti v težjih raztežajih dobral. Smer se v zadnjem raztežaju ponovno priključi Kovinarski. Sicer izkorišča očitne prehode, vmes pa je tudi dovolj iskanja prehodov preko plošč, tako da bi znali ponavljavci imeti orientacijske težave.

Miha Zupana opus

Miha Zupan in Maja Duh (oba AO Tržič) sta preplezala novo smer **Kača** (VI, A1/IV-V, 150 m) v severni steni Velikega vrha v Košuti. 12. junija sta v tretjem poizkusu zaključila svoj projekt, potem ko

sta se smeri prvič lotila že aprila, a sta se zaradi pomanjkanja opreme pod najtežjim delom morala odločiti za povratek. V drugem poizkusu jima je uspelo preplezati najtežji del, a se je Mihi na koncu raztežaja odlomil stop, kar se je končalo z neprijetnim padcem, ki je preprečil nadaljevanje plezanja. Smer poteka po desni strani do sedaj še nepreplezanega stebra. Z vrha smeri do grebena Košute je še nadaljnjih 150 višinskih metrov. Smer odlikujejo v veliki meri odlična skala, naravni prehodi, v zgornjem delu pa bele plošče in velika izpostavljenost. Tik pod vrhom smeri gre za zahtevno plezanje (mesta, ocenjena s V) v zelo kršljivi skali. V smeri je ostalo 19 klinov, za morebitno ponovitev pa še vedno potrebujete metulje in zatiče ter nekaj klinov. Verjetno je Kača ena težjih smeri v severni steni Velikega vrha. Da je Miha eden kreativnejših plezalcev današnjega časa, priča tudi podatek, da je na začetku junija sam preplezal dve novi smeri. Dvakratni izlet v steno pod SV grebenom Begunjščice je botroval nastanku dveh novih, sicer kratkih smeri. Pod vtisom skalnih tvorb v tistem delu stene, ki spominjajo na šahovske figure, sta smeri dobili imeni iz šahovskega slovarja – **Pad** (IV/II-III, 80 m) in **Mat** (IV+/II-III, 100 m).

Slaparska smer

Kdo drug kot Miha Zupan in Maja Duh (oba AO Tržič) sta preplezala novo smer v Trapezu Velikega Draškega vrha. Nastala je **Slaparska smer** (VI, A0/IV-V+, 400 m). Plezala sta sedem ur in v smeri pustila pet klinov, večino pa se lahko prepleza s pomočjo metuljev.

Ponovitve

Nejc Marčič in Jurij Hladnik (oba AO Radovljica) sta v sredo, 19. junija, preplezala smer **Zarja** (VII+, 400 m + 300 m) v severni steni Travnika. Smer ima sicer malo obiskov in je temu primerno opremljena, a je obstoječa skica smeri dovolj dobra, da tavanje ni potrebno. V smeri sta pustila dva klina, po enega v vsakem težjem raztežaju. Gregor Malenšek in Neda Podergajs (oba AO Ljubljana-Matica) pa sta v Vežici preplezala **Petek, 13.** (7a+, 200 m). Podala sta svoj predlog ocen, ki se precej razlikuje od onih, ki jih je smeri in raztežajem prisodil Silvo Karo: 7a+, 6c+, 5b, 7a, 6b+, 6c. Andrej in Tanja Grmovšek (oba AO Kozjak) sta že začetek junija zastavila dobre vzpone zlasti v naših stenah. Že takoj prvi junijski konec tedna sta obiskala južno steno Pece in preplezala **Pepelko** (VIII, 250 m). V nedeljo, 3. julija, pa sta v osamljeni severni steni Križevnika ponovila eno zanimivih, redko ponovljenih Frančkovih smeri **Abadonov nasmeh** (VII+, 250 m).

ZLATOROGOVA
TRANSVERZALA
PONOSA

Gremo v Hribe

Dobimo se 12 sončnih sobot.

**Na vrhu vas čakajo številne družabne
nagradne igre in
zabava ob dobri glasbi!**

Za vsakega udeleženca **Zlatorogove
transverzale ponosa**, ki se bo v okviru
akcije **Gremo v hribe** podpisal v častno
planinsko knjigo, bo **Pivovarna Laško**
namenila **1 eur** lokalnemu planinskemu
društvu za nadaljnje delovanje.

www.gremovhribe.si

30. 4. 2011
Koča na Kokoši
(674 m) ✓

14. 5. 2011
Planinska koča na
Planini nad Vrhniko
(733 m) ✓

4. 6. 2011
Mariborska koča
na Pohorju
(1.068 m) ✓

11. 6. 2011
Dom na Menini planini
(1453 m) ✓

18. 6. 2011
Planinska koča
na Krimu
(1.107 m) ✓

25. 6. 2011
Koča na Kopitniku
nad Rimskimi Toplicami
(865 m) ✓

2. 7. 2011
Koča na Blegošu
(1391 m) ✓

9. 7. 2011
Planinski dom
pri Gospodični
na Gorjancih
(828 m) ✓

20. 8. 2011
Kosijev dom
na Vogarju
(1.054 m)

27. 8. 2011
Poštarski dom
pod Plešivcem
(805 m)

3. 9. 2011
Vojkova koča
na Nanosu
(1.262 m)

10. 9. 2011
Planinski dom Šmohor
(784 m)

PIVOVARNA
LAŠKO
1825

Zlatorogovo
transverzalo ponosa
podpira Planinska
zveza Slovenije

Nova smer v Tofani di Rozes

Precej redko se dogaja, da bi slovenski alpinisti preplezali novo smer v Dolomitih, zato je vsaka taka novica še bolj omembe vredna. Dejan Koren in Stanka Vidmar (oba AO Vipava) sta v južni steni Tofane di Rozes opremila in preplezala novo smer **Il Mio Criceto** (7b, 7a obv., 400 m). Odlikujejo jo res fantastična skala in po mnenju avtorja tudi ne pretežki naravni prehodi v skoraj ravni liniji na vrh stolpa. Smer sta začela delati zadnji junijski konec tedna, ko sta najprej preplezala sosednji smeri **Il vecchio leone e la giovane fiona** in **Via Aspettando la Vetta**, da bi dobila natančno predstavlo, kje bo šla njuna smer. Ob ponovnem obisku 2. in 3. julija pa sta smer uspešno dokončala in v celoti prosto preplezala. Na stojščih je opremljena s svedrovcem. V raztežajih je kar nekaj svedrovcev za varovanje, vendar je dobro s seboj imeti tudi metulje od C05 do C2, lahko pa tudi kakšen klin. Za morebitne ponavljavce bo tako dovolj že skica. Dejan pa se lahko veseli, da mu je ob njegovih obiskih Dolomitov vendarle uspelo najti prostor za smer, ki jo lahko postavimo ob druge podobne v Tofani. Čestitke!

Alpe

Domen Kastelic (AAO) in Samo Opalk (AO Tržič) sta preplezala klasično **Smer bratov Schmid** v severni steni Matterhorna. Domen si jo je že nekaj časa želel, zato je pridno spremljal razmere v steni. Iz kočje sta začela pred drugo uro zjutraj, še ponoči preplezala spodnje snežišče, bila pred rampo ob prvih jutranjih žarkih in vrh dosegla pono popoldan. Še pred nočjo sta sestopila po Hörnliju do bivaka. V

njem sta naletela na množico ljudi, tako da sta raje spala na terasi pred bivakom s pogledom v jasno noč in dolino. Lepo, hitro, romantično – čestitke.

Novice je pripravil Peter Mežnar. Skice in opise prvenstvenih smeri objavljamo v posebni prilogi.

LITERATURA

Razglejmo se z Julijcev!

Jernej Kokelj, Damjan Leban: **Julijske Alpe 360° : panoramski pogledi**. Kobarid, Društvo za panoramsko fotografijo, 2011. 52 str.

Razgledi z vrhov so od nekdaj navduševali obiskovalce gora. In ker vsakdo pač ni poznavalec, so se kaj kmalu pojavile panorame – ročno naslikane gore, kot so jih videli slikarski mojstri. Gotovo ne moremo mimo Marka Pernharta, ki je takih panoram narisal kar sedemindvajset, nekatere med njimi so res mogočne (s Triglava je slika dolga 6 metrov, z Grossglocknerja kar 20 metrov). Tudi v prejšnjem stoletju smo Slovenci dobili zanimive narisane panorame, npr. s Triglava (Vilko Mazi/Jože Trpin) ali z Grintovca (Vlasto Kopač).

Danes sodobna digitalna tehnika ob podpori sistema GPS (Global Positioning System) omogoča, da imamo 360-stopinjske fotografske panorame, ki so izjemno natančne – in priročne. Med take sodi prvi sklop v seriji več panoram, ki jih pričakujemo v prihodnjih letih – knjižica/zloženka **Julijske Alpe 360°** – sklop štirindvajsetih 360-stopinjskih razgledov z velikih vrhov Julijcev (vsi so dvatisočaki) – od najzahodnejšega Montaza do najvzhodnejše Debele peči. Najbolj s severa se razgledujemo s Špika, na jugu pa s Krna. Vmes je cela vrsta imenitnih razglednikov, najvišji med njimi je seveda Triglav.

Zloženka, vložena v plastificiran ovitek, je priročna, lahka in – res uporabna, tudi dovolj majhna (21 cm x 10 cm). V njej je navedenih preko 1500 imen (predvsem vrhov, nekaj je tudi dolinskih oznak), za vsak vrh pa so podane višine in koordinate GPS. 360-stopinjske fotografije so kakovostne, posnete v različnih letnih časih in ob različnih urah dneva, panorama z Draškega vrha je celo zimska – tako da je zloženka pestra tudi v tem pogledu. Vsaka panorama obsega štiri strani, po straneh neba – razgledovanje z leve zač-

njamo na različnih straneh neba, največkrat z juga ali s severa, vedno pa so navedene stopinje, pri katerih se začnemo "vrteti". Knjižica je vezana tako, da za vsak vrh samo odpremo dve sosednji strani in imamo "trak" s panoramo (dimenzija 82 cm x 10 cm). Sila enostavno!

Seveda je izbor vrhov, ki jih vidimo, osebna zadeva, a večina stvari, ki "štrli" v nebo na obzorju, je zajeta. Da se kaj izmuzne, je gotovo, sam sem npr. pogrešil Veliki vrh v Polovniku (pri razgledu z Rombona). Med "razgledniki" pa sem si zaželel še Bavškega Grintovca. A ob res lepem delu so to malenkosti. Uvodni del knjižice pregledno pokaže vseh 24 vrhov – razglednikov tako na zemljevidu kot s fotografijo.

Prepričan sem, da bo zloženka postala stalni spremljevalec mnogih, ki se bodo vzpenjali na štirindvajset velikih vrhov Julijcev, in da bodo v lepem vremenu imeli veliko veselja z iskanjem in potrjevanjem vrhov, ki se od tam vidijo. Knjižica jim bo pri tem v izjemno pomoč. Veselimo pa se že tudi naslednjih izdaj (Karavanke, Kamniško-Savinjske Alpe), ki bodo izšle v okviru PZS.

Marjan Bradeško

Kaj neki tu cveti?

Margot Spohn, Dietmar Aichele: **Kaj neki tu cveti? : s fotografijami : zanesljivo prepoznavanje po barvi**. Prevedel Milan Lovka. Preddvor, Narava, 2011. 448 str.

Družinski izlet, posebej, ko so otroci še majhni, nima cilja tako visoko in tako daleč in ne poteka tako hitro kot takrat, ko so bili starši še sami. A je lahko prav tako zanimiv, če ne še bolj. Z otroki si starši lahko vzamejo čas za zadeve, ki so morda ostale na seznamu želja iz dni, ko sta bila dolina in sredogorje le del dostopa do višjih ciljev. Med take prijetne dejavnosti, ki lahko zaposlijo vso družino, gotovo sodi prepoznavanje cvetja, zelišč, dreves. Založba Narava že vrsto let ponuja imenitne vodnike, priročnike in knjige, ki nam pomagajo spoznavati naravo. Priročnik Kaj neki tu cveti? že z naslovom pove

vse. Pomaga nam prepoznati preko osemsto cvetic in to na res preprost in urejen način. Ne glede na to, da je knjiga prevod nemškega izvirnika, je prilagojena našim krajem – pogostnost pojavljanja obravnave rože se vedno nanaša na Slovenijo. Če se najprej ozremo na zunanjo podobo in platnice, nas že na uvodnem zavihku pozdravi risba zgradbe rastlinskega telesa, kar je sila uporabno pri branju opisov. Predlagam tudi, da si pred prebiranjem opisov rastlin "preberete" razlago botaničnih pojmov v slikah – na kar enajstih straneh na koncu knjige boste ob ilustracijah spoznali cvetove, socvetja, liste in stebela – in njihove značilne oblike. Izjemno uporabna zadeva! Ker gre pri opisih rastlin dostikrat za velikost, je na zadnji platnici še priročna merilo.

Bistvo priročnika pa je seveda predstavitev rož – na več kot štiristo straneh nas na vsaki strani pričakata po dve. Rože so urejene po barvi cvetov (rdeča, bela, modra, rumena in zelena/rjava), znotraj barve pa po številu venčnih listov cveta (do štiri, pet, več kot pet in dvostransko somerni cvetovi). Vsaka rastlina ima na levi strani opis in risbo, na desni pa fotografijo (dostikrat je na dodatni fotografiji še kakšna podrobnost rastline ali pa podobna vrsta). Ob nazorni risbi, ki je bila v prejšnji izdaji jedro predstavitve (zdaj so jo zamenjale fotografije), so osnovni podatki: višina, čas cvetenja in tipična značilnost. Besedni opis pa vsebuje ime rože, latinsko ime, družino ter dovolj podrobno razlago značilnosti, rastišča in zanimivosti posamezne rože, da pri njenem prepoznavanju ne bi smeli imeti težav.

Na koncu nam avtorji ponudijo še trinajst strani uporabnih rastlin in na notranjih zadnjih straneh nekaj užitnih divjih zelišč in plodov.

Kot ljubitelji gora v priročniku ne bomo našli tistih cvetic iz najvišjih gorskih grebenov, med osemsto predstavljenimi rožami pa je mnogo takih, ki jih bomo videli v alpskih dolinah, v gozdovih sredogorja in tudi povsem blizu skalovja (npr. lepi čevljc – mimogrede, zaščiten, ogrožene ali strupene vrste so v priročniku tudi ustrezno označene!), na alpskih pašnikih in povsod tam, kjer je še drugo rastje.

Priročnik Kaj neki tu cveti? sodi med najboljše poljudne knjige, kar sem jih pri spoznavanju narave uporabljal v zadnjih letih. Vzemite priročnik s seboj in preverite, kaj neki tam cveti. Gotovo boste prepoznali.

Marjan Bradeško

Mladinska knjiga Trgovina
Slovenska 29, Ljubljana
T: 01 2410 656,
E: konzorcij@mk-trgovina.si

**Pestra izbira knjig s področja
gorništvaja, alpinizma,
fotomonografij in potopisov**

Alan Čaplar:
**Planinarski vodič
po Hrvaški**

**Planinarski vodič
po Hrvaški**

(650 opisanih poti, 1000 fotografij,
75 zemljevidov) Mozaik knjiga, 2011
(dopolnjena izdaja) (mehka vezava;
622 strani; barvne fotografije; cena 49,90€)

KNJIGARNA KONZORCIJ